

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΑΡΡΑ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΜΟΝ

ΤΟΝ ΚΑΘΗΤΟΝ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ
ΤΟΝ ΕΛΛΗΝ. ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΔΕΠΤ. 80

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗΣ

•Δριθ. | Πορτ. 4.544
Δικαι. 3.837

•Εγ. Αθήνας τη 20 Φεβρουαρίου 1914

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛ. ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρόδ. τὸν κ. Μιχ. Μαντζεβελάκην,

Γνωστός ομέν όμιν, δι πατ απόφασιν τῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν διδακτικῶν βιβλίων ἐποπτικῆς ἐπιτροπείας, ἡ τιμὴ τῆς Γεωγραφίας διὰ τὴν Γ' τάξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου ἐκ φύλλων τυπογραφικῶν 8 ωρίσθη εἰς λεπτὰ ἀννεγκήκοντα (0.90). Τὸ δὲ ἐπιθετέον βιβλίσημον χρώματος δοδίγονυν ἔσται ἀξίας λεπτῶν πεντήκοντα ἑπτά (0.51).

Ἐγειττόμεθα δπως συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἀποφάσεις ταύτας, διευπάρσητε δὲ τὴν παροῦσαν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὅψεως τοῦ περικαλύμματος τοῦ βιβλίου πάτωθι τῆς θέσεως, εἰς ἣν κατὰ νόμον ἐπικολλᾶται τὸ βιβλίσημον.

Ο. Υπουργός
Ι. Δ. ΤΕΙΡΙΖΗΣ

Περ. Φρειδερίκος

Παραγγελία από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

B. Επιμηλ Λαζαρίου

-25-

βασι

S. S. S.
S. w. p. id. s. Subadrius
Tajis R.

Ex νοσού στην 27 Σεπτεμβρίου 1916,

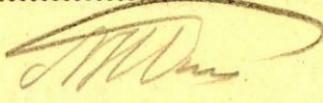
Θραυσμός

Kaw	D. D. S. C. P. 25
	Σεπτεμβρίου 17
	Την

5

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΔΡΡΗ Δ.Φ.

5714

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Η μόνη ἐγκέριμένη κατὰ τὸν νόμον ΓΣΑ' διὰ τὴν
τετραετίαν 1913—1917.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗΣ

1913

Ψηφιοποήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΙΓΑΙΟ ΣΠΟΙΑ
πλαστικής γηράς

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

A.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

(1) 1. ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ

Θέσεις, ἔκτασις καὶ ὄρεα. — Τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος κατέχει ὁ νότιον μέρος τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Διὰ τῶν δύο τελευταίων εἰηρόρων πολέμων ἡ παροῦσα Ἑλληνικὴ γενεὰ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν οὐ διαρνοστεφοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ ΙΒ' ἐπεξέτεινε τὰ ὅραια τῆς πρὸς Β. μέχρι τῆς λίμνης Πρέσπας, τῶν δρέων Κερκίνης καὶ Ροδόπης καὶ τοῦ ποταμοῦ Νέστου. Οὕτω σήμερον δριζεται πρὸς Β. ὁ τῆς λοιπῆς χερσονήσου ὑπὸ τῆς Ἀλβανίας, Σερβίας καὶ Βουγαρίας, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ μέρη βρέχεται ὑπὸ τοῦ Αιγαίου πελάγους, τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους.

· Ορειζόντεος διαμελεσμός. — Οὐδεμίᾳ ἀλλη χώρα τῆς γῆς ίνε τοσοῦτον διαμεμελισμένη ὑπὸ τῆς θαλάσσης, δυον ἡ Ἑλλάς. Τὸ Αιγαῖον πέλαγος (πρὸς Α.) καὶ τὸ Ἰονίον (πρὸς Δ.) εἰσχωροῦντα βαθέως εἰς τὴν ἔηράν σχηματίζουσι πολλοὺς κόλπους καὶ ἀποχωρίζουσι πολλὰς χερσονήσους. Δύο κόλποι, ἐκ μὲν τοῦ Ἰονίου δὲ Κορινθιακός, ἐκ δὲ τοῦ Αιγαίου δὲ Σαρωνικός, προεγγίζοντες κατὰ τὸν ισθμὸν τῆς Κορίνθου ἀποχωρίζουσι πρὸς Ν. τὴν μεγάλην χερσόνησον Πελοπόννησον. Ἐτεροι δύο κόλποι δὲ Ἀμβρακικὸς πρὸς Δ. καὶ δὲ Μαλιακὸς πρὸς Α. δριζούσι τὴν Στερεάν Ἑλλάδαν ἀπὸ τὰς βορειότερας χώρας Θεσσαλίαν, Ἡπειρον καὶ Μακεδονίαν.

Νῆσοι δὲ κείνται ἐν τῷ Αιγαίῳ καὶ Ἰονίῳ πελάγει, νοτιώτατα δὲ δὲ μεγαλόνησος Κρήτη.

Ἐνεκα τοῦ τοιούτου πλουσίου διαμελισμοῦ διάρχουσιν ἔτι πολλοὶ πορθμοί, ὃν σημαντικώτατοι εἰνεῖς δὲ τοῦ Ρίου, μεταξὺ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεάς Ἑλλάδος· δὲ τῆς Πρεβέζης, κατὰ τὴν εἰσόδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου· δὲ τοῦ Εὐρίπου, μεταξὺ τῆς Στερεάς Ἑλλάδος καὶ τῆς νήσου Εύβοίας. Ἐσχατα δὲ ἀκρωτήρια τῆς Ἑλλάδος εἰνεῖ τὸ Ἀκτιον (κατὰ τὸν πορθμὸν τῆς Πρεβέζης), τὸ Ταίναρον (κατὰ παταπᾶς), τὸ νοτιώτατον τῆς Πελοποννήσου· ἡ Μαλέα, καθ' ἣν δριζούνται τὸ Ἰονίον καὶ τὸ Αιγαῖον πέλαγος, καὶ τὸ Σούνιον, τὸ νοτιώτατον τῆς Στερεάς.^{Αἱ φύλακες αὐτῆς παρατίθενται από τοῦ Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής}

Μορφολογία του ἔδαφους.—Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρεινόν. Μεταξὺ τῆς Ἡπείρου ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας ἀφ' ἑτέρου ἔκτείνονται αἱ ὁροσειραὶ τῆς Πίνδου, αἵτινες εἰναι συνέχεια τῶν Ἀλπεων τῆς Εὐρώπης. Προεκτάσεις καὶ κλάδοι τῆς Πίνδου εἶναι τὰ ὅρη τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Στερεάς Ἑλλάδος, ως καὶ πολλὰ τῆς Μακεδονίας. Ἡ δὲ Πελοπόννησος ἔχει ὄγκωδη ὅρη περιβάλλοντα τὴν μεσόγειον χώραν Ἀρκαδίαν. Τὰ πλεῖστα ὅρη τῆς Ἑλλάδος ἔκτείνονται μέχρι τῆς θαλάσσης, δι' ὃ ή παραλία σχηματίζεται συνήθως δι' ἀκτῶν. Μεταξὺ δὲ τῶν ὄρέων σχηματίζονται μικρὰ ὄροπέδια (ἐν Ἀρκαδίᾳ, Ἡπείρῳ καὶ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ), πολλὰ δὲ μικρὰ κοιλάδες καὶ βαθύπεδα. Σπουδαιόταται πεδιάδες εἶναι η Θεσσαλία, η τῆς Θεσσαλονίκης, η τῶν Σερρῶν καὶ η τῆς Δράμας.

Ποταμοί.—Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, λόγῳ τῆς μικρᾶς αὐτοῦ ἐκτάσεως, στρείται μεγάλων ποταμῶν. Οἱ πλεῖστοι ἐλληνικοὶ ποταμοὶ εἶναι χείμαρροι πλημμυροῦντες ἐν καιρῷ μεγάλῃ βροχῇ, αὐτοὶ δ' ἔτι οἱ μέγιστοι δὲν εἶναι πλωτοί. Οἱ σπουδαιότεροι εἶναι ὁ Πηνειός ἐν Θεσσαλίᾳ, ὁ Ἀχελῶς ἐν τῇ Ἡπείρῳ καὶ Στερεά Ἑλλάδι καὶ οἱ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ Ἀλιάκμων, Ἄξιός, Στρυμών καὶ Νέστος. Σχηματίζονται δὲ καὶ λίμναι ἐν κλειστοῖς πεδίοις, αἵτινες τὸ θέρος συμπερύνονται η ὅλως ἀποξηραίνονται. Εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐλληνικῶν ὥδατων συντελεῖ καὶ τὸ ἀσθετῶδες ἔδαφος τῆς χώρας, διότι τὸ ὅδωρ εὐκόλως διεισδύει τοῦτο καὶ σχηματίζει ἐνιαχοῦ ὑπογείους ὁχετούς (καταβόθρας). Τὸ ὅδωρ τοῦτο πολλάκις ἀναφαίνεται εἰς χαμηλότερα μέρη ως ἀφθονοὶ πηγαί (ἀναβολαί, κ. κεφαλάρια). Τοικύται πηγαὶ εἶναι αἱ τοῦ Ἐρασίνου ποταμοῦ (ἐν Ἀργολίδι) καὶ η τοῦ Λάδωνος (ἐν Ἀρκαδίᾳ).

Κλιμακαράτης.—Τὸ κλιματῆς Ἑλλάδος εἶναι εὔκρατον καὶ ιγνεινόν, ὁ δὲ ἀήρ καθαρώτατος καὶ διαιγέστατος. Μόνον ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ καὶ τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ τὸ κλίμα κλίνει πρὸς τὸ ἡπειρωτικόν, η δὲ ἐλαία δὲν εὐδοκιμεῖ. Ἐν γένει ἀναπτύσσεται βλάστησις πλεονεκτία. Βλαστάνει η ἐλαία, η ἄμπελος, διάμβαξ, δι καπνός, δι πατοτικούς καρπούς καὶ ποικίλας διπλώραι. Καὶ αὐτὸς ἔτι δι φοινικῶν εξάνει ἐν ταῖς γυναικείαις χώραις, ἐν δὲ τῇ Μεσσηνίᾳ κατὰ καιρούς ωριμάζουσι καὶ αἱ βάλανοι αὐτοῦ.

Γεωγραφεύσεις ὄρος ἐπε τῆς ἀναπτύξεως τῶν κατοικῶν.—Ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς προήχθη εἰς μέγαν βαθμὸν πολιτισμοῦ καὶ τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα εἰς ψυστὸν βαθμὸν μορφώσεως, καθ' ὃν χρόνον η ἐπίλοιπος Εὐρώπη ἦτο βάρδερος. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τοὺς ἔντις ἔξαιρετικοὺς ὄρους·

1) Ἡ ἐγγυτάτη θέσις αὐτῆς πρὸς τὰς λοιπὰς δύο ηπείρους τοῦ οἰκουμένου κόσμου μεταξύ της θάλασσας της Μεσογείου καὶ της θάλασσας της Αιγαίου.

2) Αἱ ποικιλίαι τοῦ ἐδάφους καὶ αἱ διαδεχόμεναι ἀλλήλας διάρροης ζῶνται τοῦ κλίματος καὶ τῆς βλαστήσεως. Αὗται ἔξεγείρουσι τὴν φιλεργίαν καὶ τὸ πνεῦμα τῶν κατοίκων.

3) Ὁ θαυμάσιος καὶ ποικίλος διαμελισμὸς τῆς Ἑγρᾶς, δστις παρορμᾶ τοὺς κατοίκους πρὸς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν ἀποδημίαν.

Ο. Ἐλληνεκὸς πληθυσμός.—Οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἐλλάδος ήσαν οἱ Πελασγοί, ὧν ἡ ἱστορία καλύπτεται ὑπὸ σκότους. Φαίνεται δμως δτι ἡ ἀρχαιοτέρα καὶ σπουδαιότερά ἔδρα τούτων ἦτο ἡ Δωδώνη τῆς Ἡπείρου. Ὁ πληθυσμὸς εὗτος ὑπεγώργησεν εἰς τὸν Ἐλληνικόν, δστις δὲν ἦτο διάφορος τῶν Πελασγῶν. Οὗτος ἀνήκειν εἰς τὴν Ἀρίαν ὁμοφυλίαν καὶ δὴ εἰς τὸν Ἐλληνολατινικὸν κλάσον. Διεκρίνοντο δὲ οἱ Ἐλληνες πάλαι εἰς τρία φῦλα, τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Δωριεῖς καὶ τοὺς Ἰωνας.

Η. Ἐλλὰς κατὰ τοὺς διαφόρους αἰῶνας.—Ἡ ἀρχαία Ἐλλὰς ἔνεκα τοῦ φυσικοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐδάφους αὐτῆς διεμερφώθη εἰς διαφόρους ἐπαρχίας καὶ διάφορα πολιτεύματα, ἀτινα εὑρίσκοντο ἐν συνεχεῖ ἀνταγωνισμῷ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (5ον—3ον αἰῶνα π. Χ.) ἐγενήθησαν μεγάλοι ἄνδρες, ποιηταί, φιλόσοφοι, καλλιτέχναι καὶ στρατηγοί, οἵτινες ἐδέξασαν τὴν πατρίδα γῆμαν. Τότε διεπλάσθη ἡ τελειοτάτη τῶν γλωσσῶν. ἡ Ἐλληνική, ἣτις θαυμάζεται ὑπὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ὁ δὲ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἐνώσας τὴν Ἐλλάδα ὑπὸ τὴν γεμονίαν αὔτου, ἐπεξέτινε τὰ δρια αὐτῆς ἐπὶ πάσης σχεδὸν τῆς τότε γνωστῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Διέδωκεν εἰς τὰ ὑποταχθέντα κράτη τὴν ἐλληνικὴν γλώσσαν καὶ τὸν ἐλλην. πολιτισμὸν ἰδρύσας μέγα Ἐλληνικὸν κράτος.

Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸ ἀπέραντον τοῦτο κράτος διηρέθη εἰς μικρὰ βασίλεια, ἀτινα διετηρήθησαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ἄλλ' ἀπέναντι τῆς αὐξανομένης δυνάμεως τῆς Ῥώμης ἡ Ἐλλὰς συντρίβεισα ὑπετάγη εἰς ταύτην τελείως διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου Μορμίου (146 π. Χ.).

Καίτοι δ' ἡ Ἐλλὰς ἦτο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ῥωμαίων, ἐπέδρα αὕτη ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος αὐτῶν. Ἀσπασθεῖσα αὕτη πρώτη τὸν χριστιανισμὸν ἀπεγωρίσθη τοῦ δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ὡς χριστιανικὴ Ἐλληνικὴ αὐτοκρατορία ἔχουσα πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν (395 μ. Χ.) καὶ περιλαμβάνουσα πλήν τῶν ἐν τῇ Ἐλληνικῇ χερσονήσῳ χωρῶν καὶ τὴν μικρὰν Ἀσίαν μετὰ τῶν πέριξ νήσων.

Τὸ ἔνδοξον τοῦτο κράτος, ὅπερ εἰργάσθη πρὸς διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ εἰς ἄλλα ἔθνη, ὑπέκυψε κατὰ τὴν δεκάτην πέμπτην μ. Χ. ἐκατόνταετηρίδα εἰς τοὺς Τούρκους. Ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν αἰῶνας διατελέσαντες οἱ Ἐλληνες ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἔλαθον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν δεσποτῶν τῷ 1821 καὶ διὰ ἐνδέους πρα-

θωμάτων ήλευθέρωσαν μικρὸν μέρος αὐτοῦ. Ἐκ τῆς ἐπαναστάτεως ἐξηγήθεν ἡ ἐλευθέρα Ἑλλὰς κατεσπαραγμένη καὶ ἔρημας, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν κράτος περιελάμβανε μόνον τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, τὰς Κυκλαδας, τὴν Εύβοιαν καὶ τὰς Βορείας Σποράδας, κατοίκους δὲ εἶχε μόλις 650 χιλ.

Πρῶτος κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ἐξελέγη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ Ἰωάννης Καποδιστριας, ὃστις ἐλθὼν εἰς Αἴγιναν τῷ 1828 ἐκυβέρνησε τὴν χώραν ἐπὶ τινα ἔτη. Καίτοι δὲ ἡ κυβερνησίς του ἦτο ἐξόχως λαμπρά, ἐδοιλοφονήθη ἐν Ναυπλίῳ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1831.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου ἡ Ἑλλὰς προήγκηθη εἰς βασιλείον, ἐξελέγη δὲ βασιλεὺς δὲ Ὅθων, ὃστις ἀποδιδασθεὶς εἰς Ναύπλιον κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1833 παρέμεινεν ἐν αὐτῷ μέχρι τοῦ 1835, ὃτε μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου εἰς Ἀθήνας. Τὸν βασιλέα τοῦτον, ὃστις ἡγάπησε τὴν Ἑλλάδα ὡς ἰδίαν πατρίδα, οἱ Ἑλληνες ἐξεθρόνισαν τῷ 1862, ἀνηγόρευσαν δὲ βασιλέα τῶν Ἑλλήνων Γεώργιον τὸν Α'. Ὄλιγους μῆνας μετὰ τὴν κάθισδον αὐτοῦ ἡ Ἀγγλία ἀπέδωκε (τῷ 1864) εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Ἐπτάνησον· τῷ δὲ 1881 παρεχωρήθη εἰς αὐτὴν μέγιστον μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ μικρὸν μέρος τῆς Ἡπείρου. Κατὰ δὲ τὸ διάστημα τοῦ Τουρκοελληνικοῦ πολέμου, ἥμα τῇ καταλήψει τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, διέμενεν ἐνταῦθα δὲ αἰμηνηστος βασιλεὺς Γεώργιος ὁς φρουρὸς ταύτης, ὃτε ἐδοιλοφονήθη ὑπὸ μυσαρᾶς χειρὸς (5 Μαρτίου 1913). Νῦν βασιλεύει δὲ μόνος αὐτοῦ, δὲνδοξος Κωνσταντίνος ο ΙΒ', διὰ τῆς στρατηγικῆς αὗτοῦ ἱκανότητος ὁ δηγγήσας τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν εἰς τὰ τελευταῖα τρόπαια.

Ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Καποδιστρίου μέχρι σήμερον ἡ χώρα ἐπετέλεσε γιγαντιαίαν πρόσδον. Αἱ καταστραφεῖσαι πόλεις ἀνηγγέρθησαν μεγαλύτεραι καὶ ώραιότεραι, σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἐστρώθησαν, τὰ πλοῖα ἐπολλαπλασιάσθησαν. Οἱ φίλεργοι κάτοικοι αὐτῆς διὰ τῆς ἐργασίας ἀπέκτησαν πλούτη, τὸ δὲ κράτος στρατὸν καὶ στόλον, ἀτινα ἐσχάτως ἐδέξασαν τὴν Ἑλλάδα διπλασιάσαντα τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς.

* * *
* * *
* * *

“Ηδη ἡμεῖς, οἱ γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων Ἑλλήνων, προσπαθοῦμεν, ὅπως παραδώσωμεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους πατρίδα εὑτυχεστέραν καὶ μεγαλυτέραν.

Φυσικὸς πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος. Προϊόντα. — 1) Σύστασις τοῦ ἐδάφους. Ὁρυκτά. Τὸ ἐδαφος τῆς Ἑλλάδος συνίσταται κυρίως ἐξ ἀσθετολιθικῶν καὶ σχιστολιθικῶν πετρωμάτων, ἔτι δὲ ἐκ χιονολεύκων καὶ ἄλλων ποικιλοχρόων μαρμάρων. Πολλὰ πετρώματα τῶν δρέων εύκολως ἀποσαθροῦνται καὶ μεταβαλλόμενα εἰς εὔφορον χοῦν καθιστῶσιν εὐφόρους τὰς παρακειμένας κοιλάδας καὶ πεδιάδας. Τὸ ἐδαφος τῆς Ἑλλάδος ἐγκλείει καὶ διάφορα πολύτιμα ὅρυκτά. Τὰ σπου-

δαιστερα μεταλλικὰ προϊόντα ἔξαγονται ἐν τῇ Λαυρεωτικῇ χώρᾳ, ὡς ψευδάργυρος, μόλυβδος, ἀργυρός, ἀλλαχοῦ δὲ καὶ χαλκός, σίδηρος καὶ μαγγάνιον. Ἐτέρα ὁρυκτὰ εἰνε αἱ μυλόπετραι, η σμύροις (ἐν Νάξῳ), τὸ θεῖον, η ὑδραικὴ γῆ, τὸ χρώμιον, η μαγνησία καὶ οἱ γαιάνθρακες ἐν Κύμῃ καὶ Ἀντιπάρῳ.

2) Φύσις τοῦ ἐδάφους. Φυτικὰ προϊόντα.—Μέγα μέρος τοῦ ὅρεινοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος, ἐπερ εἰνε ἀκαλλιέργητον, καλύπτεται ὑπὸ θάμνων καὶ χρησιμεύει πρὸς βοσκήν αἰγῶν καὶ προσδάτων. Τὸ $\frac{1}{5}$ περίπου τῆς ἐπιφανείας κατέχουσι τὰ δάση, ἀτινα ἐν μὲν τῇ ἀνατολικῇ Ἑλλάδι ἀποτελοῦνται κυρίως ἐκ πευκῶν καὶ ἐλατῶν, ἐν δὲ τῇ δυτικῇ ἐκ δρυῶν. Δάση δὲ καστανεῶν καὶ δένδρων εὑρίσκονται ἐν τῇ Βορείῳ Ἑλλάδι.

Τὸ $\frac{1}{4}$ περίπου τῆς ἐπιφανείας καλλιεργεῖται. Ὑπάρχουσι πολλοὶ ἐλαιῶνες καὶ διάφορα ὄπωροφόρα δένδρα, ἀμπελοί, καπνοφυτεῖαι καὶ ἄγροι σιτοφόροι.

Προϊόντα φυτικὰ εἰνε· ἐλαῖαι καὶ ἔλαιον, οἶνος, σῦκα, ἐσπεριδοειδῆ, δακτυλία, βάμβαξ, καπνός, δημητριακοὶ καρποὶ καὶ ἄλλα. Πλουσιώτατον δὲ προϊόντα εἰνε η Κορινθιακὴ σταφίς, ης η ἔξαγωγὴ κατ' ἔτος ἀνέρχεται εἰς 23—40 ἑκατόμ. δραχμῶν.

3) Ζῷα. Ἀγρια ζῷα ἐν Ἑλλάδι ζῶσιν δλίγα κατὰ τὰ ὅρη. Τοιαῦτα εἰνε οἱ λύκοι, οἱ θῶες, αἱ ἀλώπεκες, οἱ κάπροι, αἱ ἐλαφοί καὶ αἱ δορκάδες.

Ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων τρέφονται κυρίως πρόβατα καὶ αἴγες, ἔτι δὲ βόες, χοῖροι, ἵπποι, ημίονοι καὶ ὄνοι.

Ασχολέσαι τῶν κατοίκων. — Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὴν ναυτιλίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ἐπιστήμας.

Γεωργία καὶ κτηνοτροφία. — Καίτοι τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος εἰνε καταλληλότατον εἰς τὴν καλλιεργίαν τοῦ φυσικοῦ πλούτου, ἐν τούτοις η γεωργία δὲν εἰνε ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ἐνεκα τούτου ἀφθονοὶ δημητριακοὶ καρποὶ καὶ πολλὰ ζῷα εἰσάγονται εἰς τὴν χώραν ἡμῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς.

Βιομηχανία. — Η ἐν Ἑλλάδι βιομηχανία ἥρξατο ἐσχάτως ἀναπτυσσομένη. Ὑπάρχουσιν εἰς πολλὰς πόλεις ἐργοστάσια μεταξουργίας, ἐριουργίας, βαμβακουργίας, σινοπνευματοποιίας, μεταλλουργίας κλπ. Η βιομηχανικωτάτη πόλις εἰνε δ Πειραιεύς.

Ναυτελέσαι. — Ως ἐκ τοῦ δριζοντίου διαμελισμοῦ τῆς Ἑλλάδος εἰνε αὕτη κατ' ἔξοχὴν ναυτικὴ χώρα. Τὸ ἐμπορικὸν αὐτῆς ναυτικὸν εἰνε ηδημένον καταπληκτικῶς. Ἀριθμεῖ ὑπὲρ τὰ 400 ἀτμόπλοια καὶ 1200 μεγάλα ἱστιοφόρα καταπλέοντα εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς

Ἐμπόρειον. — Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν γνωτιλίαν τὸ ἐμπόριον εἶναι ἀρχούντως ἀνεπτυγμένον. Ἡ ἑτησία ἀξία τῶν ἔξαγομένων καὶ εἰσαγομένων προϊόντων ἀνέρχεται εἰς 300 ἑκατ. δραχμῶν. Χῶραι δ' εἰς ἀς μεταφέρονται ἑλληνικὰ προϊόντα εἶναι κατὰ πρώτον λόγον ἡ Μεγάλη Βρεττανία, κατὰ δεύτερον δ' ἡ Αὐστροουγγαρία, Γαλλία, Τουρκία καὶ Ὀλλανδία. Κύριαι δὲ χῶραι, ἐξ ὧν προέρχονται τὰ εἰσαγόμενα, εἶναι ἡ Ρωσία (δημητριακοὶ καρποί), ἡ Μεγάλη Βρεττανία καὶ ἡ Αὐστροουγγαρία. Οἱ μέγιστοι λιμένες εἶναι ὁ Πειραιεύς, αἱ Πάτραι, ἡ Σύρος, δὲ Βόλος, αἱ Καλάμαι καὶ ἡ Κέρκυρα, ἡ Θεσσαλονίκη καὶ ἡ Καβάλλα.

Συγκοινωνία. — Ἡ συγκοινωνία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἀνεπτυγμένη σὺ μόνον κατὰ θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἔηράν, παρ’ ὅλας τὰς δυσκολίας, ἀς παρέχει τὸ δρεινὸν αὐτῆς ἔδαφος. Ἐχει γραμμάς σιδηροδρομικάς, ἀμαξιτοῦ δὲ δόσοι συνδέουσι πάσας σχεδὸν τὰς πόλεις καὶ πολλὰς κώμας καὶ χωρία. Τηλέγραφοι δὲ καὶ ταχυδρομεῖα ὑπάρχουσιν εἰς πάσας τὰς πόλεις καὶ εἰς πλειστας κώμας.

Θρησκεία. — Ἡ ἐν Ἑλλάδι ἐπίσημος θρησκεία εἶναι ἡ ὁρθόδοξος χριστιανική. Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι μὲν αὐτοκέφαλος, ἀλλὰ δογματικῶς καὶ κανονικῶς ἡγωμένη μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας. Διοικεῖται δὲ αὕτη ὑπὸ τῆς Ιερᾶς Συνόδου, ἣντις ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, έστις εἶναι ἰσόδιος πρόεδρος αὐτῆς, καὶ τεσσάρων ἀρχιερέων καλουμένων ἐκ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν. Πλὴν τῶν ὁρθοδόξων ὑπάρχουσι καὶ τινες Ἑλληνες τοῦ δυτικοῦ δόγματος, ἕτι δὲ Μωαρμεθανοὶ τινες καὶ Ιουδαῖοι.

Πολέτευμα. — Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1843 εἶναι μοναρχία συνταγματική, βασιλεὺς δὲ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ 1913 εἶναι ὁ ἔνδοξος Κωνσταντῖνος, υἱὸς τοῦ δολοφονηθέντος ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀειμνήστου βασιλέως ἡμῶν Γεωργίου τοῦ Α'. Ἐχει δὲ ἡ Ἑλλὰς νομοθετικὸν σώμα, τὴν Βουλήν. Ἡ κυβέρνησις ἀποτελεῖται ἐξ ἐννέα ὑπουργῶν καὶ ἐφαρμόζει τοὺς νόμους, οὓς ἐψήφισεν ἡ βουλὴ καὶ ἐπεκύρωσεν ὁ βασιλεὺς· δὲ ὑπέρτερος τῶν ὑπουργῶν καλεῖται πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως ἡ πρωθυπουργός. Τὰ ἐννέα ὑπουργεῖα εἶνε· 1) τὸ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, 2) τὸ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, 3) τὸ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν, 4) τὸ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, 5) τὸ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν, 6) τὸ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν, 7) τὸ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν 8) τὸ ἐπὶ τῆς Εθνικῆς Οἰκονομίας (Γεωργίας καὶ ἐμπορίου) καὶ 9) τὸ ἐπὶ τῆς Συγκοινωνίας.

Διοίκησης. — Πρὸς εὐκολίαν τῆς διοικήσεως ἡ Παλαιὰ Ἑλλὰς διαιρεῖται εἰς 16 νομούς, ὧν ἑκάστου προστατεῖται εἰς νομάρχης. Τούτων δὲ 3 κείνται ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ Παλ. Ἡπείρῳ, 3 ἐν τῇ Στερεά, 5 ἐν Πελοποννήσῳ, 2 ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ 3 ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Ιονίου. Ἐκκστος νομὸς περιέχει μίαν ἡ περισσοτέρας ἐπαρχίας, αἵτινες πάλιν ὑποδιαιροῦνται εἰς δήμους καὶ κοινότητας. Ἡ

δὲ Νεα Ἑλλάς διοικεῖται προσωρινῶς ὑπὸ διοικητῶν, ὃν προτίστανται γενικοὶ διοικηταί. Γενικαὶ διοικήσεις εἰναι 4, ἡ τῆς Μακεδονίας, ἡ τῆς Ἡπείρου, ἡ τῶν Νήσων τοῦ Αιγαίου πελάγους καὶ ἡ τῆς Κρήτης.

Πατέρεα. — Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι παρέχεται δωρεάν. Διατρέται δ' αὕτη εἰς κατωτέραν, μέσην καὶ ἀνωτάτην. Καὶ διὰ μὲν τὴν κατωτάτην ὑπάρχουσι πολλὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ γραμματεῖα. Διὰ τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν ὑπάρχουσιν ἐλληνικὰ σχολεῖα, γυμνάσια καὶ ἐμπορικαὶ σχολαῖ. Διὰ τὴν ἀνωτάτην δ' ἐκπαίδευσιν εἰναι τὸ Ἐθνικόν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον. Πλήγη τούτων εἰναι τὸ Πολυτεχνεῖον, διδασκαλεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων, ναυτικαὶ σχολαῖ (ἡ τῶν Δοκίμων καὶ ἡ Ἐμπορικὴ ναυτικὴ σχολὴ ἐν Πειραιεῖ) στρατιωτικαὶ (ἡ τῶν Εὐελπίδων καὶ ἡ τῶν Υπαξιωματικῶν), γεωργικαί, ιεραι καὶ καὶ ἄλλαι.

Δικαιοσύνη. — Πρὸς ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσιν δ' Ἀρειος Πάγος, τὸ ἀνώτατον δικαστήριον (ἐν Ἀθήναις), ἔφετεῖα, κακονοργιωδικεῖα περὶ οδικῶν καταρτιζόμενα, πρωτοδικεῖα. πταισιατοδικεῖα καὶ πολλὰ εἰρηνοδικεῖα. Ὕπάρχουσιν ἔτι καὶ δύο στρατοδικεῖα διὰ στρατιωτικῶν, ἐγκληματίας.

ΠΕΙΛΑΙΕΣΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ. — Πάντεοι "Ἐλληνες πολίται θεωροῦνται στρατεύσιμοι ἀπὸ τοῦ 19ου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν μέχρι τοῦ 50οῦ. Καὶ ἐν καιρῷ μὲν εἰρήνης δὲ στρατὸς τῆς ἔηρας ἀνέρχεται εἰς 75 χιλ. περίπου ἀνδρας, ἐν καιρῷ δὲ πολέμου εἰς 450 χιλ. Ἡ δὲ κατὰ θάλασσαν δύναμις ἀποτελεῖται ἐκ 4000 ἀνδρῶν καὶ 46 πολεμικῶν πλοίων, ὃν τέσσαρα θωρηκτά, ἡ "Υδρα αἱ Σπέτσαι τὰ Ψαρὰ καὶ ἐξδιοῖς Ἀβέρωφ.

ΠΛΗΓΗΘΥΣΜΟΣ Τῆς ἙΛΛΑΣΔΟΣ. — **Ἐσω** καὶ **ἔξω** "Ἐλληνες. Οἱ πληγήσιμοι τῆς Ἑλλάδος ἀνέρχεται εἰς δὲ περίπου ἑκατομ. κατὰ 2,700,000 εἰναι ἐν τῇ Παλ. Ἑλλάδι. "Ἐλληνες ὅμως κατοικοῦσι καὶ ἐν ὑποδούλοις Ἐλληνικαῖς χώραις. Φύσει δὲ ἀποδημητοὶ οἱ "Ἐλληνες κατοικοῦσιν ἔτι ως ἐμποροὶ ἢ εἰς ἄλλας ἐργασίας ἀσχολούμενοι ἐν ξέναις χώραις, ὥστε ἐν Αἰγαίῳ, ἐν Ρωσίᾳ, ἐν Ρωμουνίᾳ, ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ ἐν ταῖς Ἕνωμέναις πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς. Οὕτως δὲ ἀριθμὸς πάντων τῶν ἐσω καὶ ἔξω Ἐλλήνων ἀνέρχεται εἰς 9 ἑκατομμύρια.

2. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΜΕΡΗ

(2)

Α' ΠΑΛΑΙΑ ΕΛΛΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΚΑΙ ΗΠΕΙΡΟΣ

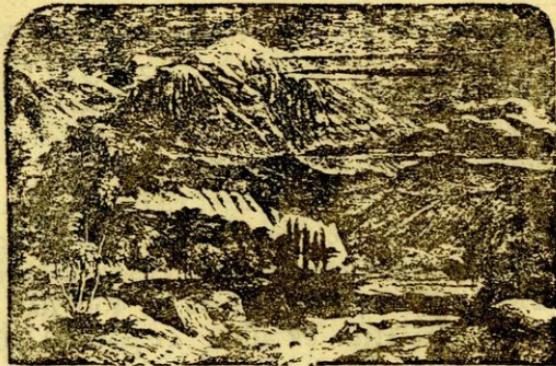
[435 χιλ. κατ.]

Ορεα. — Ἡ Θεσσαλία μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀρτης ὁρίζεται πρὸς Β. ἀπὸ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσῶνος, πρὸς Ν. ἀπὸ τῆς

Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ πρὸς Δ. ἀπὸ τῆς Γεν. Διοικήσεως τῆς Ἡπείρου. Πρὸς Α. δὲ βρέχεται ὑπὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, τοῦ Αιγαίου πελάγους καὶ τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου.

Θαλάσσιος διαμελεσμός. — Πρὸς Α. τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου ἔκτείνεται ἡ χερσόνησος Μαγνησία, ἣτις πρὸς Α. μὲν τελευτᾷ εἰς τὴν ἄκραν Σηπιάδα, πρὸς Δ. δὲ εἰς τὸ ἀκρωτ. Αἰάντιον (κ. Τρίκερι), καθ' δὲ ἡ εἰσόδος τοῦ Παγασιτικοῦ.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. — Κύριον ὅρεινὸν σύστημα τῆς Βορείου Ἑλλάδος είναι ἡ Πίνδος, ἣτις ἔκτείνεται ἐκ Β.Δ. πρὸς Ν.Α. κατὰ παραλλήλους ὁροσειράς. Κεντρικὸν ὅρος ταύτης είναι ὁ Λάκμων Δ⁽¹⁾ ὑψούμενος κατὰ τὴν Β.Δ. γωνίαν τῆς Θεσσαλίας. Ἡ δυτικωτέρα ὁροσειρὰ ἀποτελεῖ τὰ Αθαμανικὰ ὅρη (κ. Τζουμέρκα) Δ, ἡ

‘Ο ‘Ολυμπος.

ἢ ἀνατολικὴ τὸ Κερκίτιον (κ. Κόζιχκος) Δ. Κατὰ τὰ βόρεια ὅρια ἔκτείνονται τὰ ὅρη Χάσια Δ καὶ ὁ Όλυμπος (3000 σχεδὸν μέτρα), ἢ πάλια κατοικία τῶν θεῶν. Αἱ ὑψηλαὶ αὐτοῦ κορυφαὶ κρύπτονται εἰς τὰ νέφη ἢ λάμπουσιν ἐκ τῆς χιόνος. Ν. Α. τοῦ Όλύμπου ἀρχεται ὁροσειρὰ ἔκτεινομένη παραλλήλως τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου. Εἰς ταύτην ὑψοῦται ἡ ‘Οσσα (κ. Κίσσαβος) Δ καὶ τὸ Πήλιον Δ χωροῦν κατὰ μῆκος τῆς χερσονήσου Μαγνησίας. Τὸ Πήλιον ἔχει ἀφθονα ὕδατα καὶ διπλοροφόρα δένδρα.

Ἐκ τῶν νοτίων ὁρέων τῆς Πίνδου, τῶν Ἀγράφων, ἀρχεται ὁροσειρὰ πρὸς Α. ἔκτεινομένη καὶ τελευτῶσα κατὰ τὸν Παγασιτικὸν κόλπον. Ἡ ὁροσειρὰ αὕτη καλεῖται ‘Οθρυς Δ.

Πάντα τὰ ὅρη ταῦτα είναι κατάφυτα ἐκ παντοίων δένδρων καὶ κα-

1) Τὰ ὑψη τῶν ὁρέων ἐκφοράζονται διὰ τῶν ἔξης σημείων^{*}

Δ διὰ τὰ χαμηλὰ ὅρη (500—1000 μέτ. ὑψ.).

△ διὰ τὰ μετρια (1000—2000 μέτ. ὑψ.).

▲ διὰ τὰ ὑψηλὰ (2000—4000 μέτ. ὑψ.).

▲ διὰ τὰ ὑψηστα (ἄνω τῶν 4000 μέτ. ὑψ.).

τάλληλα διὰ τὰ ἄλλοτε «λημέρια τῶν κλεφτῶν», τὰ δὲ δνόματα Χάσια, Ὁλυμπος, Κίσσαδος καὶ Ἀγραφα εἰνε συνδεδεμένα μετὰ ώραιών ἡγμωδῶν ἀσμάτων.

Ασφοσειρά τις συνδέουσα τὴν Ὁθρυν μετὰ τοῦ Πηλίου συμπληροῖ τὴν κυκλικὴν διάταξιν τῶν ἀνωτέρω ὁρέων. Η μεταξὺ τούτων ἐκτεινόμενη μεγάλη Θεσσαλικὴ πεδιάς φαίνεται ὅτι ἡτο ποτὲ λίμνη, ἡς τὸ δῦωρ ἔξερρευσεν ἐκ τῆς ἀνοιγέσης κοιλάδος τῶν Τεμπῶν μεταξὺ τοῦ Ὁλύμπου καὶ τῆς Ὀσσης.

Ἐτεραι πεδιάδες εἰνε τὸ Κρόνιον πεδίον (κ. τοῦ Ἀλμυροῦ), ἐκτεινόμενον κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ Παχασιτικοῦ, καὶ ἡ τῆς Ἀρτης κατὰ τὸν Ἀμδροκικὸν κόλπον (ἐν τῇ Ἡπείρῳ).

Π. Όατα. — "Απαντα τὰ δύατα τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος συνέρχονται εἰς ἕνα κύριον ποταμόν, τὸν Πηρειόν, δστις πηγάδει κυρίως ἐκ τοῦ Λάκημου καὶ τῆς Πίνδου. Ἐκ τῆς πεδιάδος ἔξερχεται διὰ τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν, ἦν ἥγοιξεν ἡ συνεχής βοὴ αὐτοῦ καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Τὰ Τέμπη φημίζονται διὰ τὰς φυσικὰς αὐτῶν καλλονάς.

Σπουδαιότεροι παραπόταμοι τοῦ Πηγειοῦ εἰνε·

Άριστερὰ (ἐκ βορρᾶ)	Δεξιὰ (ἐκ νότου)
Ο Ληθαῖος (κ. Τρικκαλίνδος)	Ο Ὄροχερος (κ. Σοφαδίτικος)
Ο Τιταρήσιος ἢ Εύρωπος (κ. Ξεριάς)	Ο Απιδαρὸς (κ. Φερσαλίτικος)
	Ο Επιπεὺς (κ. Τσανχαρλής).

Ἐκ τῆς ἄλλοτε μεγάλης Θεσσαλικῆς λίμνης λείψανα εἰνε ἔλη τινά, ὡς ἡ Νεσσωνίς (κ. Μαυρονέρε) καὶ ἡ λίμνη Βοιβηής (κ. Κάρλα), κατὰ τὸ Ν. Α. καὶ βαθύτερον μέρος τῆς πεδιάδος. Ἐτεραι λίμναι εἰνε ἡ Ξυνίας κατὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ὁθρυοῦ καὶ ἡ Ἀσκουρίς (κ. Νεζερός) κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ὁλύμπου.

Μεταξὺ δὲ τῶν ὁροσειρῶν τῆς Πίνδου ῥέει δ' ποταμὸς Ἀχελῷος (κ. Ασπροπόταμος), δστις κατέρχεται πρὸς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, δυνικώτατα δ' ὁ Ἀραχθός, δστις πρὸς τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἡπείρου ἐσχημάτιζε τὸ δριον τῆς Παλαιάς Ἑλλάδος. Ο Ἀραχθός ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀμδροκικὸν κόλπον.

Κλεμα. — Τὸ κλεμα εἰς μὲν τὰ δρεινὰ μέρη εἰνε φυγρόν, κατὰ δὲ τὰς πεδιάδας ὑγρὸν τὸν χειμῶνα καὶ θερμὸν τὸ θέρος.

Φύσεις τοῦ ἐδάφους. Προϊόντα. — Τὰ δάση τῶν δρέων τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἀρτης συνίστανται κυρίως ἐξ ὅξυῶν, ἐλατῶν, δρυῶν καὶ καστανῶν ἢ καὶ ἄλλων διπλοφόρων δένδρων. Φυτικὰ προϊόντα ἔχει ξυλείαν, διπόδια (κάστανα, μῆλα καὶ ἐσπεριδοειδῆ), δημητριακούς καρπούς, καπνόν, ἔλαιον, γεώμηλα, δσπρια, βάμβακα, σήσαμον καὶ τεῦτλα (κ. κοκκινογόλια, ἐξ διαφορας ζῶα).

Ασχολέα τῶν κατοίκων.—Οι κάτοικοι τῶν χωρῶν τούτων ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν ὄλοτομίαν, κατὰ δὲ τὰς μεγαλυτέρας πόλεις καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον (ώς ἐν Βόλῳ, Λαρίσῃ, Τρικκάλαις καὶ Ἀρτῃ). Οἱ κύριοι ἐμπορικοὶ λιμὴν εἰνε δέ Βόλος.

Πολετ. κατάστασις.—Πρὸ τοῦ 1881 ὅριον τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας ἦτο τὸ ὅρος Ὅθρυς. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο παρεχωρήθη τὸ βρόειον τοῦτο τμῆμα εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς Βερολινείου συνθήκης. Καὶ τῆς μὲν ἀρχαίας Θεσσαλίας ἀπεδόθη τὸ πλεῖστον μέρος, τῆς δὲ Ἡπείρου μικρὸν τμῆμα.

Νῦν αἱ χῶραι αὗται πλὴν τῆς ἐπαρχίας Δομοκοῦ περιέχουσι τρεῖς νομούς: α') τὸν τῆς Λαρίσης, β') τὸν τῶν Τρικκάλων καὶ γ') τὸν τῆς Ἀρτης.

(3)

a') Νομὸς Λαρίσης

[205.000 κατ.]

Θέσεις καὶ ὄρια.—Οἱ νομὸς Λαρίσης κατέχει τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς Θεσσαλίας, ἐν φ καὶ ἡ χερσόνησος Μαγνησία. Συνορεύει δὲ πρὸς Β. μετὰ τοῦ νέου νομοῦ Κοζάνης, πρὸς Ν. μετὰ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ πρὸς Δ. μετὰ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Πρὸς Α. δὲ βρέχεται ὑπὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, τοῦ Αιγαίου πελάγους καὶ τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου.

Φυσικὰ ὄρια διαχράφει πρὸς Β. δ Κάτω Ὅλυμπος καὶ πρὸς Ν. ἐπὶ μικρὸν ἡ Ὅθρυς. Η ὑψίστη δὲ κορυφὴ τοῦ νομοῦ εἰνε ἡ τῆς Οσσης.

Διὰ τῶν ἐν τῷ μέσῳ λοφοσειρῶν ἡ Θεσσαλικὴ πεδιὰς διακρίνεται εἰς τὴν τῆς Λαρίσης (πρὸς Β.) καὶ εἰς τὴν τῶν Φαρσάλων (Ν.Δ.). Εἰς μὲν τὴν πρώτην ῥέουσιν δὲ Πηγεὺς καὶ δὲ Εὔρωπος, εἰς δὲ τὴν δευτέραν δὲ Ἀπιδανὸς καὶ δὲ Ἐνιπέντος.

Ἐπαρχίαι, πόλεις καὶ κῶμαι.—Οἱ νομὸς Λαρίσης περιέχει 6 ἐπαρχίας: 1) Λαρίσης, 2) Τυρνάβου, 3) Αγιᾶς, 4) Βόλου, 5) Αλμυροῦ καὶ 6) Φαρσάλων.

1) **Ἡπαρχία Λαρίσης** ἐκτείνεται πρὸς Ν. καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Πηγεοῦ μέχρι τῆς Οσσης Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ εἰνε ἡ Λάρισσα (1), κατὰ τὴν δεξιὰν ὅγθην τοῦ Πηγεοῦ, σπουδαιοτάτη πόλις τῆς Θεσσαλίας ἐκ παλαιοτάτων χρόνων. Υπῆρχε πάλαι ἔδρα

1. Τὰ παρὰ τὰς πόλεις σημεῖα δηλοῦσι τὸν πληθυσμὸν τῶν πόλεων, ὡς ἔτης :

.	2—5 χιλ. κατ.	*	50—100 χιλ. κατ.
○	5—10 χιλ. κατ.	†	100—150 χιλ. κατ.
■	10—15 χιλ. κατ.	⊕	150—200 χιλ. κατ.
□	15—20 χιλ. κατ.	††	200—300 χιλ. κατ.
•	20—50 χιλ. κατ.	†††	300—600 χιλ. κατ.

τῶν πλουσίων Ἀλευαδῶν, ἔζησε δ' ἐν αὐτῇ καὶ ἀπέθανεν διάσημος Ιατρὸς Ἰπποκράτης. Νῦν κατοικοῦσι καὶ τινες Τούρχοι καὶ Ἐόρατοι. Ν. Δ. ταύτης ἔκειτο πάλαι ἡ σπουδαία πόλις Κοαννών, ἔστρα τῆς οἰκογενείας τῶν Σκοπαδῶν.— Ἀμπελάκια, ἐπὶ τῆς Ὀσσης καὶ ἀνωθεν τῶν Τεμπῶν, ὀνομαστὴ ἄλλοτε διὰ τὰ ὑφαντουργεῖα αὐτῆς.

2) Ἡ ἐπαρχία **Τυρούνθιου** περιλαμβάνει τὸ πρὸς Β. τοῦ Πηνειοῦ μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας είνε ὁ Τύροβαθος Ο., παρὰ τὸν Εὔρωπον.— **Καζακλάρ** •, ἀνατολικώτερον.— **Ραγάνη** •, ὑπὸ τὸν Κάτω Ολυμπον.

3) Ἡ ἐπαρχία **Αγιᾶς** περιλαμβάνει τὴν Ὀσσαν καὶ τὸ μεταξὺ τῆς Βοιθηΐδος καὶ Αίγαίου τμῆμα. Πρωτ. είνε ἡ **Αγιὰ** •, κώμη ἀκμάζουσα διὰ τὴν κατασκευὴν μεταξίνων καὶ βρυμβακίνων ὑφασμάτων.— **Τσάγεσι**, ναυτικὸν χωρίον πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ.

4) Ἡ ἐπαρχία **Βόλου** περιλαμβάνει τὸ πρὸς Ν. τῆς Βοιθηΐδος τμῆμα τοῦ νομοῦ καὶ τὴν γερσόνησον Μαγνησίαν. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας είνε ὁ **Βόλος** * κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου. Εἶναι πόλις μετὰ κανονικωτάτης βύμοτομίας καὶ ἡ μεγίστη τῶν Θεσσαλικῶν πόλεων. Εἶναι ἔτι ἐπίνειον τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐμπορικωτήτη. Ἐκ ταύτης ἀρχονται αἱ Θεσσαλικοὶ σινηρόδεροι. Παρὰ τὸν Βόλον ἔκειτο πάλαι δύο πόλεις, αἱ **Παγασαί** (πρὸς Ν.), ἐξ οὓς ἐκλήθη καὶ ὁ **πέλπος**, καὶ ἡ **Δημητριάς** (πρὸς Α.), «μία τῶν τριῶν κλειδῶν τῆς Ἐλλαδος» (αἱ ἔτεραι ή **Χαλκίς** καὶ η **Κόρυνθος**).

Β.Α. τοῦ Βόλου κείται ὁ **Ἄρω Βόλο**, ἀποτελούμενος ἐκ διαφόρων χωρίων. Ήχρά τούτον ἔκειτο ἡ ἀρχαιοτάτη **Ιωλκός**, ἡ πατρὶς τοῦ ἥρωος τῆς **Ἀργοναυτικῆς** ἐκτρατείας **Ιάσονος**. Πρὸς Δ. τοῦ Βόλου καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς κείται τὸ **Βελεστίνον** •, αἱ πάλαι Φεραί, ἡ πατρὶς τοῦ τυράννου **Ιάσονος** καὶ τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας **Ρήγα**. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ηγλίου, ἐν μέσῳ καστανεῶν, μηλεῶν καὶ ἀλλων ὀπωροφόρων δένδρων κείνται πολλαὶ ώραιαὶ κωμοπόλεις (κ. τὰ 24 χωριά). Σπουδαιότατα τούτων ἐπὶ μὲν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς είνει ἡ **Μακρονίτσα** •, ἡ **Ποσταριά** •, τὰ **Λεχώνια**, ἡ **Δράκια** •, ὁ **Άγιος Λαυρέντιος**, αἱ **Μηλέαι**, ἡ **Αργαλαστή** •, ὁ **Λαῦκος** καὶ τὸ **Τοίκερι**. Ἐπὶ δὲ τῆς **Ανατολικῆς** ἡ **Ζαγορά** •, ὁ **Κισσός** καὶ η **Τοαγγαράδα**.

5) Ἡ ἐπαρχία **Αλμυροῦ** περιλαμβάνει τὸ Κρύκιον πεδίον καὶ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Οθρυοῦ. Πρωτ. είνει ὁ **Αλμυρός Ο.**, οὐ μακρὰν τοῦ Παγασιτικοῦ.— **Ενδειρούπολις** καὶ **Νέα Αγγίαλος** κώμαι συνοικισθεῖσαι ὑπὸ Ἑλλήνων προσφύγων ἐκ τῆς **Ανατολικῆς Ρωμυλίας** μετὰ τὴν ἀγρίαν καταδίωξιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.— **Αϊδίνιον**, παρ' οὐδὲ η **Τοιανταφυνλίδειος** γεωργικὴ σχολή.— **Αμαλιάπολις** η **Νέα Μιζέλα** παρὰ τὸν Παγασιτικόν.

6) Ἡ ἐπαρχία **Μαραθώνια** κατέγει τὸ **Ν. Α.** τηγμα τοῦ νομοῦ. Μηφιοποιηθῆκε ἀπό τον Ινδικό Εκπαιδευτικής Πολιτικῆς

Πρωτ. είνε τὰ Φάρσαλα • (π. ἡ Φάρσαλος), οὐ μακράν τοῦ Ἀπιδανοῦ. Παρὰ τὴν Φάρσαλον ἐγένετο ἡ μεταξὺ τοῦ Πομπηΐου καὶ Καίσαρος μάχη, καθ' ἣν ἐνίκησεν δὲ Καίσαρ (τῷ 48 π. Χ.). Β. Α. δὲ τῶν Φαρσάλων ὑψοῦται τὸ χαμηλὸν ὅρος Μαυροβούνιον· κατὰ τὸ ὅρος τοῦτο είνε αἱ θέσεις Κυρὸς καφαλαὶ καὶ Μελάμβιον, καθ' ᾧς δὲ οἱ Ρωμαῖος στρατηγὸς Φλαμινίνος ἐνίκησε τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον τὸν Ε' (197 π. Χ.) κατὰ τὰς αὐτὰς θέσεις συνέδη εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους καὶ βαρὺ ἀτύχημα τῆς Ἑλλάδος, δὲ θάνατος τοῦ Πελοπίδου ὑπὸ τῶν μισθοφόρων τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου.

(4) β') *Νομὸς Τρικκάλων.*
[190.000 κατ.]

Θέσεις κακὴ ὄρια. — Ο νομὸς Τρικκάλων κατέχει τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ μέρη τινὰ τῆς Ἡπείρου κατὰ τὴν Πίγδον. Συνο-

Tὰ Μετέωρα.

ρεύει δὲ πρὸς Β. μετὰ τοῦ νομοῦ Κοζάνης, πρὸς Α. ὑπὸ τεῦ νομοῦ Λαρίσσης, Ν.Α. μετὰ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, πρὸς Ν. μετὰ τοῦ νομοῦ Αιτωλίας καὶ Ἀναρνανίας καὶ πρὸς Δ. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀρτης.

Φυσικὰ ὄρια διαγράφονται πρὸς Β. μὲν κατὰ τὸν Λάκμον καὶ τὰ Χάσια, πρὸς Ν. κατὰ τὰ ὄρη τῶν Ἀγράφων, πρὸς Δ. δὲ κατὰ τὰ Ἀθαμανικὰ ὄρη καὶ τὸν Ἀχελῷον ποταμόν.

Ο νομὸς είνε πεδινὸς ἐν τῷ μέσῳ καὶ πρὸς ἀνατολάς, κατὰ τὰ ἄλλα δὲ μέρη ὁριεύονται.

***Επαρχία Καρύστου** ονομάσθηκε τοῦ ιδίου ονόματος τοῦ οἰκισμοῦ Καρύστης, οὗ τοις Τρικκάλων πε-

ριέχει 3 ἐπαρχίας: 1) τῶν Τρικκάλων, 2) τῆς Καλαμπάκας, 3) τῆς Καρδίτσης.

1) Ἡ ἐπαρχία **Τρικκάλων** κατέχει τὴν κεντρικὴν περίπου ζώνην τοῦ νομοῦ. Πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ τῆς ἐπαρχίας εἰνε τὰ Τρίκκαλα (π. Τρίκκη) □, ὥραία πόλις κατὰ τὰς δύχθας τοῦ Δηθαίου. Κατὰ τὸν χειμῶνα δὲ πληθυσμὸς τῆς πόλεως αὐξάνεται, ἐπειδὴ ἔρχονται: ἐκ τῆς Πίνδου καὶ τῆς Μακεδονίας πολλοὶ ποιμένες καὶ ἐργάται. Ἐχει ἐμπόριον δημητριακῶν καρπῶν καὶ κτηγῶν. — Ζάρον, πρὸς Α. — Βιτσίστα, κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀχελῷου, ἐνθα πάλαι ἦ Ἡπειρωτικὴ χώρα Ἀθωνία. Οἱ κατὰ τὴν κοιλάδα ταύτην κάτοικοι καλοῦνται ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἀσπροποταμοῦ.

2) Ἡ ἐπαρχία **Καλαμπάκας** κατέχει τὴν βορείαν ζώνην τοῦ νομοῦ. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας εἰνε ἡ Καλαμπάκα -, (ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν Σταγοῖ), κειμένη παρὰ τὸν Πηνειόν. Πρὸς Β. τῆς πολίχνης ὑψοῦνται βράχοι ὑψηλοὶ καὶ ἀπότομοι καλούμενοι Μετέωρα. Ἐπὶ τούτων εἰχον κτισθῇ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν 21 μοναῖ, δύο 4 διατηροῦνται νῦν καλῶς: ἡ ἀνάδοχας δ' εἰς αὐτὰς γίνεται ἡ διὰ κρεμαστῶν κλιμάκων ἡ διὰ δικτύων ἀνασυρομένων ὑπὸ τῶν μοναχῶν. — Μαλακάσι καὶ Νέα Κουτσούφλιανη, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Πηνειοῦ.

3) Ἡ ἐπαρχία **Καρδίτσης** περιλαμβάνει τὴν νοτίαν ζώνην τοῦ νομοῦ. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας εἰνε ἡ Καρδίτσα □, πόλις ἐν μέσῳ τῆς πεδιάδος. — Φανάριον, ἐπὶ λόφου. — Σοφάδες -, δι' ὧν διέρχεται δὲ ἐκ Βόλου σιδηρόδρομος εἰς Καρδίτσαν καὶ Τρίκκαλα ἄγων. — Ματαράγκα, χωρίον, παρ' ὃ τῷ 1878 ἐνικήθησαν οἱ Τοῦρκοι ὑπὸ τῶν ἐπαναστατησάντων κατοίκων. Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Κιέριον, ἥτις ἀρχαιότατα, διε κατώκουν ἐνταῦθα Αἰολεῖς, ἐκαλεῖτο Ἀργη. — Παλαμᾶς -, Β. Α. τῆς Καρδίτσης. — Συμόκοβον πρὸς Ν., παρ' ὃ ὑπάρχουσι θερμαὶ λαμπτικαὶ πηγαί.

γ') Νομὸς "Αρτης.

[41.000 κατ.]

Θέσεις καὶ δρις. — Ο νομὸς οὗτος, μικρότερος τῶν προηγουμένων, περιλαμβάνει μέρος τῆς Ἡπείρου. Συνορεύει πρὸς Α. μετὰ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, πρὸς Δ. μετὰ τῆς λοιπῆς Ἡπείρου καὶ πρὸς Ν. μετὰ τοῦ νομοῦ Αιτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Μικρὸν ἔτι μέρος Ν.Δ. βρέχεται ὑπὸ τοῦ Ἀμδρακικοῦ κόλπου.

Δυτικὸν δριον τοῦ νομοῦ εἰνε δὲ ποταμὸς Ἀραχθος. Τὸ βορειότατον ἔκρον σχηματίζει δὲ Λάκμος (κ. Περιστέρι), τὰ δὲ ἀνατολικὰ δριαὶ διαγράφουσι τὰ Ἀθαμανικὰ δρη καὶ ἐν μέρει δὲ Ἀχελῷος.

Ο νομὸς εἰνε δρεινότατος. Μικρὰ μόνον πεδιάς σχηματίζεται κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀράγθου, ἥ τῆς Ἀρτης.

Ψηφιοποιηθῆκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

ΠΕΡΙΛΕΞΕΣ ΚΑΙ ΕΚΔΙΕΣΗ. — ‘Ο νομὸς περιιδαμβάνει μίαν μόνην ἐπαρχίαν, τὴν τῆς Ἀρτης. Πρωτ. εἰνε ἡ Ἀρτα Ο (π. Ἀμβρακία), κατὰ τὴν αριστερὰν σχιτήν του Αραχνεύ, εφ' ω̄ λιθίνη παλαιὰ γέφυρα. Κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα διετέλεσεν ἔδρα τῶν δεσποτῶν τῆς Ἡπείρου Κομνηνῶν. Ἐπίνειον τῆς Ἀρτης είναι ἡ Κόπραινα, κατὰ τὸν Ἀμβρακικόν. — Πέτα, Β. Α. τῆς Ἀρτης, παρ' ἧν τῷ 1822 ἐπεον πολλοὶ φιλέλληνες μαχόμενοι κατὰ τῶν Τούρκων. — Σκουληκαριά, πρὸς Α. πατρὶς τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος Καραϊσκάκη. — “Αγγαρά καὶ Πρόμαντα”, ἐπὶ τῶν Τσουμέρκων. — Καλαρόνται, εἰς τὴν βορειοτάτην γωνίαν τοῦ νομοῦ.

ΣΥΓΚΟΙΩΝΑΝΕΑ Τῆς ΘΕΣΣΑΛίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἀρτης. — Η κατὰ τὴν Θεσσαλίαν συγκοινωνία είναι ἀρκεύντως ἀνεπιγμένη διὰ τῶν θεσσαλικῶν σιδηροδρόμων. Ἐκ τοῦ Βόλου σιδηροδρομικὴ γραμμὴ φθάνει εἰς Βελεστίνον, ὅποθεν διχάζεται καὶ ἡ μὲν βορειοτέρα γραμμὴ φθάνει μέχρι τῆς Λαρίσσης, ἥδη ἐτέρα διέρχεται τὰς πόλεις Φάρσαλα, Σιφάδας, Καρδίτσαν, Φανάριον, Τρίκαλα καὶ τελευτὴ εἰς τὴν Καλαμπάκην. Ἐτέρα μικρὰ γραμμὴ ἐκ τοῦ Βόλου διερχόμενη τὸ χωρίον Λεχώνια τελευτᾷ εἰς τὰς Μηλέας. Η δὲ ἐν Ἡπείρῳ συγκοινωνία ἔνεκα τοῦ ὀρεινοῦ αὐτῆς ἐδάφους καὶ τῆς ἐλλείψεως σιδηροδρόμου είναι δύσκολος.

Η Θεσσαλία ἔτι συνδέεται μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Αθηνῶν—Συνόρων. Ο σιδηροδρομος οὗτος, ἐκ νότου ἐρχόμενος, συναντᾷ τὸν θεσσαλικὸν σιδηροδρομον κατὰ τὸ χωρίον Δεμερόλη, πρὸς δυσμάς τῶν Φαρτάλων. Ἐκ τούτου διευθύνεται κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν Λάρισσαν, ἐκεῖθεν δὲ διερχόμενος τὴν ώραίν καιλάδα τῶν Τεμπῶν τελευτᾷ εἰς τὸν σταθμὸν τῶν συνόρων Παπούλια.

Η Θεσσαλία συνδέεται μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ θαλάσσης, ως καὶ ἡ Ἡπείρος. Ἀτμόπλοια καθ' ἑκάστην φθάνουσιν ἐκ Πειραιῶς εἰς Βόλον. Εἰς δὲ τὴν Ἡπείρον τὰ ἀτμόπλοια πλέοντα παρὰ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα φθάγουσιν εἰς Κόπραιναν, διόθεν ἀμαξιτὸς ὁδὸς ἀγει εἰς Ἀρταν.

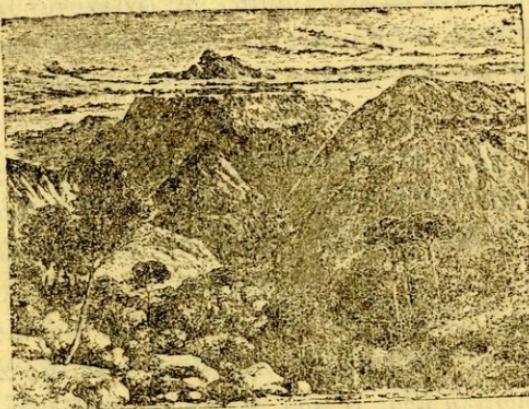
II. ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ

[780 χιλ. κατ.]

Θρεσκεία. — Η Στερεά Ἑλλάς, κειμένη πρὸς Ν. τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου, είναι ἐπιμήκης ἔγρικὴ μέσοιαίουσα πρὸς χερσόνησον, διότι μόνον κατὰ τὸν ισθμὸν τῆς Κορίγθου συνδέεται μετὰ τῆς Πελοποννήσου. Βρέχεται δὲ Β. Δ. ὑπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ιονίου πελάγους, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Πατραϊκοῦ, Κορινθιακοῦ καὶ Σαρωνικοῦ κόλπου καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Αιγαίου πελάγους, τοῦ Εύβοικοῦ κόλπου καὶ τοῦ Μαρικοῦ.

Τηλεοποίηση από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ορεζόντεος Διαμελεσμός. — Β. Δ. σχηματίζεται ἡ Ἀκαρνανική χερσόνησος, ἥτις τελευτᾷ εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἀκτιονός κατὰ τοῦτο σχηματίζεται δὲ πορθμὸς τῆς Πρεβέζης, ἡ εἰσόδος εἰς τὸν Ἀμφρακικὸν κόλπον. Παρὰ τὸν Ἀκτιονόν ἐγένετο τῷ 31 π. Χ. ναυμαχία, καθ' ἣν δὲ Ὁκταδιανὸς ἐνίκησε τὸν Ἀντώνιον. Ἐτερον ἀκρωτήριον εἶναι τὸν Ἀντίορον, καθ' ὃ σχηματίζεται μετὰ τῆς Πελοποννήσου ἐπορθμὸς τοῦ Ρίου, ἡ εἰσόδος εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. Ἐτερος πορθμὸς εἶναι δὲ Ἑὔριπος, κατὰ τὸ στενώτερον μέρος τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, διστις σχηματίζεται μεταξὺ τῆς Στερεάς Ἑλλάδος καὶ τῆς μακρᾶς νήσου Εὔβοιας. Κατὰ τὸν Σαρωνικὸν κόλπον σχηματίζεται ἡ νοτιοσανατολικωτάτη χερσόνησος Ἀττικῆς, ἥτις τελευτᾷ εἰς τὸ νοτιώτατον ἀκρωτήριον τῆς Στερεάς Ἑλλάδος τὸ Σούνιον ἐπὶ τούτου σφέζονται ἔτι 12 στῦλοι τοῦ ἀρχαίου Ποσειδῶνος.

Ο Ἐλικών.

Μορφολογέα τοῦ ἐδάφους. — α') "Ορη. Η Στερεά. Ἐλάκς εἶναι χώρα ὁρεινή. Είναι δὲ τὰ ὅρη ταύτης προσεκτάσεις τῆς Πίνδου καὶ διευθύνονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς· διακρίνονται δ' ὡς ἑξῆς:

- 1) Τὰ Ἀκαρνανικὰ ὅρη κατὰ τὴν Ἀκαρνανικὴν χερσόνησον.
- 2) Τὰ βόρεια Αἰτωλικὰ ὅρη (κ. τῶν Ἀγράφων), ἀτινα συνέχονται μετὰ τῆς Πίνδου. Τύψιστον τούτων εἶναι καὶ ὁ κωνοειδῆς Τυμφροητὸς (κ. Βελοῦχη), Δ δυτικώτατον δὲ τὸ Μακρυνόρος.
- 3) Τὰ νοτια Αἰτωλικὰ ὅρη, ὡν κύρια εἶναι τὸ Παναιτώλιον (κ. Κυρὰ Βγένα) Δ καὶ δὲ Ἀράκυνθος (κ. Ζυγός).
- 4) Τὰ Βαρδούσια Δ καὶ δὲ Κόρας (κ. Γκιώνα) Δ, τὰ ὑψιστα τῶν ὁρέων τῆς Στερεάς Ἑλλάδος.
- 5) Η Οἰτη (κ. Καταβόθρες) Δ, συναπτομένη πρὸς Ν. μὲν μετὰ τῶν ἀνωτέρω ὁρέων, πρὸς Δ. δὲ μετὰ τῶν βορείων Αἰτωλικῶν ὁρέων.

Γεωγραφία Γ' τάξ. Ἐλληνικοῦ

Ψηφιοποιηθήκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Συνέχεια τῆς Οἰτης είνε πρὸς Α. τὸ Καλλίδρομον Δ., ἡ Κηνημίς·, τὰ Ὀπούντια Δ ὅρη καὶ τὸ Πιῶν (ἐν τῇ Βοιωτίᾳ).

6) Ὁ Παρνασσός (κ. Διάκουρα) Δ., δύγκώδης καὶ πολυκόρυφος, διομαστὸς διὰ τὸν ἔξαρτον τυρόν του. Προέκτας αὐτοῦ πρὸς Ν. είνε ἡ Κιρφυς (κ. Εηροδοῦνι), καταπίπτουσα εἰς τὸν Κορινθιακόν.

7) Ὁ Ἐλικών (κ. Ζαχαρὰ—Παληοδοῦνα) Δ., Ν.Α. τοῦ Παρνασσοῦ.

8) Ὁ Κιθαιρών Δ καὶ ἡ Πάρνητος Δ., ὁροσειρὰν σχηματίζοντα. Συνέχεια τῆς Πάρνηθος είνε τὰ λοιπὰ ὅρη τῆς Ἀττικῆς.

9) Ἡ Γεράνια Δ, ἐκτεινομένη πρὸς τὸν Ισθμὸν τῆς Κορινθίου.

Τὰ δὲ ὅρη τῆς Ἀττικῆς, πλὴν τῆς Πάρνηθος, είνε δὲ ἀγάλεμα·, πρὸς Δ. τῶν Ἀθηνῶν, ἐφ' οὗ ἐκάθητο δὲ Ξέρξης θεώμενος τὴν περίφημον ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνος· τὸ Πεντελικὸν ἡ Βριλισσός Δ., γνωστὸν διὰ τὰ λευκότατα μάρμαρα αὗτοῦ, δι' ὧν ἐκσομήθησαν καὶ κομισθνται αἱ Ἀθηναὶ δὲ Υμηττός Δ., γυμνὸς μέν, ἀλλὰ πλήρης θάμνων, ἐξ ὧν αἱ μέλισσαι παράγουσιν τὸ ἐκλεκτὸν μέλι· τὸ λοφώδες Λαύρειον, ἐγκλείον πλούτον μετακλικόν.

6') Ηπεῖδειάθεξ. Αἱ πεδιάδεις τῆς Στερεᾶς Ἐλλάδος είνε ἡ κοιλάδεις ἡ μικρὰ παράλια βρύθυπεδα. Πρὸς Δ. είνε ἡ Ἀκαρνανικὴ πεδιάδης καὶ ἡ τοῦ Ἀγορίου, διαχωριζόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀχελώου ποταμοῦ. Αὗται περιβάλλονται ὑπὸ τῶν Ἀκαρνανικῶν καὶ Αἰτωλικῶν ὁρέων· ἡ τῆς Ἀμφίσσης, μεταξὺ τῆς Γκιώνας καὶ τοῦ Παρνασσοῦ· ἡ τῆς Λαμίας, μεταξὺ τῆς Ορθρούς καὶ τῆς Οἰτης· ἡ κοιλάδης τοῦ Φωκικοῦ Κηφισοῦ· ἡ Βοιωτικὴ πρὸς Β. τοῦ Ἐλικώνος καὶ Κιθαιρῶνος, διαρρομένη εἰς τὴν λεκάνην τῆς Κωπαΐδος (πρὸς Δ.) καὶ εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Θηβῶν (πρὸς Α.). ἡ τῶν Μεγάρων, πρὸς Α. τῆς Γερανείας. Ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ είνε τὸ Θριάσιον πεδίον, πρὸς Δ. τοῦ Αἰγάλεω· ἡ τῶν Ἀθηνῶν, μεταξὺ τοῦ Αἰγάλεω, Πάρνηθος, Πεντελικοῦ καὶ Υμηττοῦ· ἡ Μεσόγαια, μεταξὺ Υμηττοῦ καὶ Λαυρείου ἡ μικρὰ πεδιάδης τοῦ Μαραθῶνος, πρὸς Β. τοῦ Πεντελικοῦ, ἐνδοξοτάτη διὰ τὴν λαμπρὰν νίκην τῶν Ἀθηναίων καὶ Πλαταιέων κατὰ τῶν Περσῶν (490 π.Χ.).

“Ιρδατα.—α') ποταμοίς.

1) Ἀχελώος, ἐκ τῆς Ἡπείρου κατερχόμενος καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸ Ιόνιον πέλαγος.

2) Ὁ Εὔηρος (κ. Φιδχρη): πηγάζων ἐκ τῶν Βαρδουσίων καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Πατραϊκὸν κόλπον.

3) Ο Δάφνος (κ. Μόργος), πηγάζων ἐκ τῆς Οἰτης καὶ ἐκβάλλον
εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον.

4) Ο "Υλαιδος (κ. Κατσικοπνίκης). Εἶναι χείμαρρος κατερχόμε-
νος ἐκ του Παρνασσοῦ καὶ διασχίζων τὴν κοιλάδα τῆς Ἀιγαίου.

5) Ο Σπερχειός (κ. "Ελλάδα) πηγάζει ἐκ του Τυμφρηστοῦ καὶ
τῆς Οἰτης, διαρρέει τὴν πεδιάδα τῆς Λαμίας καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν
Μαλιακὸν κόλπον.

6) Ο Φωκικὸς Κηφισός πηγάζει ἐκ τῶν Β.Δ. προπόδων του Παρ-
νασσοῦ καὶ διαρρέων τὴν ὁμώνυμον κοιλάδα κατέρχεται εἰς τὴν λε-
κάνην τῆς Κωπαΐδας, ἔνθα ἀλλοτε μετ' ἄλλων ποταμίων ἐσχημάτιζε
τὴν λίμνην Κωπαΐδα. Νῦν, γενομένων ὑδραυλικῶν ἐργασιῶν, ἀπαντο-
τὰ θύετα τῆς Κωπαΐδας διοχετεύονται εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον.

7) Ο Βοιωτικὸς Ἀσωπός πηγάζει ἐκ τῶν ἀνατολικωτέρων λό-
φων του Ἐλικώνος καὶ ῥέων κατὰ τὴν πεδιάδα τῶν Θηρῶν ἐκβάλλει
εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον.

"Ἐν τῷ Ἀθηναϊκῷ πεδίῳ σπουδαῖοι χείμαρροι εἰνε δ' Ἀθηναϊκὸς
Κηφισὸς καὶ δ' Ἰλισός. Ο μὲν πρῶτος πηγάζει ἐκ τῆς Πάρνηθος καὶ
του Πεντελικοῦ, δ' δ' Ἰλισός ἐκ του Τυμπτοῦ. Ἀμφότεροι δ' ἐκβάλ-
λουσιν εἰς τὸν δρόμον του Φαλήρου.

6') Λέμνας. Λίμναι συγχριτίζονται πολλαὶ ἐν τῷ δυτικῷ τμή-
ματι. Η Λιμναία (ἢ Ἀμέρχα) κείται παρὰ τὸν Ἀμέρακικόν. Η
Οζηρὸς ἐν τῇ Ἀκαρνανικῇ πεδιάδι. Η Τριχωνὶς (κ. του Ἀποκόρου)
καὶ ἡ Υεία (κ. του Ἀγγελοκάστρου) ἐν τῇ πεδιάδι του Ἀγρινίου.
Λίμναι μικροὶ κείνται καὶ ἐν Βοιωτίᾳ, ἡ Υλικὴ καὶ ἡ Τρεφία (κ.
Ἄνω καὶ Κάτω Δικέρι). Διὰ τούτων διέρχεται τὸ διοχετεύόμενον
Σδωρ τῆς ἀλλοτε λίμνης Κωπαΐδος.

Λιμνοθάλασσα δ' είνε ἡ ἐλώδης Μελλητη (κ. τῆς Λεσίνας) καὶ η
Κυνία μετὰ τῆς Οὐρίας (κ. του Μεσολογγίου). Ἐν ταύτῃ ἀλιεύοντα
ἴχθυες, ἐξ ὧν παρασκευάζεται τὸ χαυγιάριον.

Κλέψα.—Τὸ κλίμα τῆς Στερεᾶς Ἐλλάδος εἶναι γενικῶς εὔκα-
τον. Ἐν τῇ Βοιωτικῇ πεδιάδι τὸν μὲν χειμῶνα εἶναι μᾶλλον ψυχόν,
τὸ δὲ θέρας θερμόν. Τὸ γλυκύτερον κλίμα εἶναι τὸ τῆς Ἀττικῆς δ'
ἀγρὸς αὐτῆς εἶναι λεπτὸς καὶ διαυγής, δ' δ' οὐρχνὸς τὸ πλειστον αἰθρίος.

Φύσες τοῦ ἐδάφους. Προϊόντα.—Τὰ ὅρη τῆς Στερεᾶ
Ἐλλάδος διατηροῦσιν εἰς πολλὰ μέρη δάση. Ἐπικρατοῦσι δὲ δένδρα
εἰς μὲν τὰ χαμηλότερα μέρη ἡ πεύκη, εἰς δὲ τὰ ὑψηλότερα ἡ ἐλάτ-

Τι πάρχουσι δὲ καὶ δάση δρυῶν καὶ βαλανιδεῶν ἐν τοῖς Αἰτωλικοῖς καὶ Ἀκαρνανικοῖς δρεσι. Δισκὰ προσόντα εἰνε ἔντεια, δητίνη καὶ βαλανίδια. Ἐν ταῖς πεδιάσιν εὐδοκιμεῖ πανταχοῦ ἡ ἐλαία καὶ ἡ ἄμπελος. Καλλιεργοῦνται ἔτι δημητριακοὶ καρποί, καπνός, δσπρια καὶ βάμβαξ.

Ἐν τοῖς δρεινοῖς τόποις τρέφονται διάφορα ζῷα. Ἐκλεκτὸς τυρὸς εἶναι δὲ τῶν Ἀγράφων καὶ τοῦ Παρνασσοῦ.

Ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς ἔχει καὶ μεταλλικὰ προσόντα, ἰδίως ἐν Δαυρείῳ (μόλυβδος, ἀργυρος, φευδάργυρος). Ἐν τῇ Ὄθρῳ ὑπάρχουσα μεταλλεύματα χαλκοῦ, ἐν δὲ τοῖς Ὀπουντίσις μεταλλεύματα σιδήρου

·**Ασχολέα τῶν κατοίκων.**— Οἱ κάτοικοι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀσχολοῦνται γενικῶς εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν· εἴσιν ας παραλίους πόλεις ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ναυτιλίαν, ἐν δὲ ταῖς Αθήναις καὶ ἐν Πειραιῃ εἰς τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ὁ ἐμπορικώτατος λιμὴν τοῦ βασιλείου εἶναι ὁ Πειραιεὺς.

·**Ιστορικὴ δεκάρεσσες.**— Η Στερεὰ Ἑλλὰς περιείχε πάλαι 9 χώρας, αἵτινες εἶναι αἱ ἑπτῆς: 1) Ἀκροναΐα, 2) Αἰτωλία, 3) Εσπερία Λοκρίς, 4) Λοκρίς πρὸς Εὔβοιαν, 5) Δωρίς, 6) Φωκίς, 7) Βοιωτία, 8) Αττικὴ καὶ 9) Μεγαρίς.

·**Διοικητικὴ δεκάρεσσες.**— Νῦν δὲ διοικητικῶς περιέχει 3 νομούς, εἵτινες εἶναι α') δὲ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, δ') δὲ τῆς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ γ') δὲ τῆς Αττικῆς καὶ Βοιωτίας.

(5) α') *Νομὸς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.*

[190 χιλ. κατ.]

·**Ορος.**— Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς Κεντρικῆς Ἑλλάδος καὶ συνορεύει πρὸς Β. μὲν μετὰ τῶν νομῶν Ἀρτηγῶν καὶ Γρικκάλων, πρὸς Α. δὲ μετὰ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Βρέχεται Β. Δ. ὑπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ιονίου πελάγους καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Πατραϊκοῦ καὶ Κορινθιακοῦ κόλπου. Φυσικὰ δρια διαγράφονται πρὸς Β. μὲν κατὰ τὰ δρητὰ τῶν Ἀγράφων, πρὸς Α. δὲ κατὰ τὸν Τυνηφόρηστὸν (τὸ ὅψιστον σημεῖον τοῦ νομοῦ) καὶ τὸν ποταμὸν Δάφνον.

·**Αρχαῖας χώραι.**— Ο νομὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἀρχαίων χωρῶν Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, δριζομένων ὑπὸ τοῦ Ἀχελώου ποταμοῦ.

Ἐπαρχίας, πόλεις καὶ κώμαις. — Ο νομὸς Αἰτωλίας καὶ Αχαρναίας περιλαμβάνει 6 ἐπαρχίας: 1) Μεσολογγίου, 2) Ναυπακτίας, 3) Τριχωνίας, 4) Εύρυτανίας, 5) Βάλτου καὶ 6) Βοϊτσης καὶ Εγρομέρου.

1) Ἡ ἐπαρχία **Μεσολογγίου** δρίζεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀχελώου, τῶν λιμνῶν Υρίας καὶ Τριχωνίδος καὶ τοῦ ποταμοῦ Εὐήνου. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ εἶναι τὸ Μεσολόγγιον Ο., κατὰ τὴν παραλίαν τῆς ὁμωνύμου λιμνοθαλάσσης. Είναι πόλις ἔνδοξος διὰ τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας κατὰ τὰ ἔτη 1822 καὶ 1825—1826. Ἡ γενομένη κατ' Απρίλιον τοῦ 1826 ἡρωϊκὴ ἔξοδος τῶν Ἑλλήνων προύκάλεσε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν συγχίνησιν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου διὰ τὰς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας θυσίας αὐτῶν. Ἐντὸς καταφύτου κήπου τοῦ Μεσολογγίου κείται τὸ «Ἡρώον», δηλ. κενοτάφιον τῶν κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς φρουρᾶς ἡρωϊκῶν πεσόντων, ὃς καὶ οἱ τάφοι τοῦ ἡρωὸς Μάνιου Βότσαρη καὶ τοῦ φιλέλληνος λόρδου Βύρωνος. Πρὸ τοῦ Μεσολογγίου δὲ καὶ ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ κείνται αἱ νησίδες Κλείσοβα καὶ Βασιλάδι, περίφημα διὰ τὰς νίκας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων. Διὰ τοῦ Μεσολογγίου διέρχεται σιδηρόδρομος, δυτικὰς ἀρχεται ἐκ τοῦ ὅρμου Κρυονερίου καὶ ἄγει εἰς Ἀγρίνιον. — **Αἰτωλικόν**, ἐπὶ τῆς τῆς λιμνοθαλάσσης συνδεόμενον μετὰ τῆς ἔγρας ἀμφοτέρων διὰ γεφυρῶν.

2) Ἡ ἐπαρχία **Ναυπακτίας** περιλαμβάνει τὸ Ν.Α. δρειγὸν ζεῦμα τοῦ νομοῦ (κ. Γκράδαρα). Πρωτ. εἶναι ἡ Ναύπακτος, κατὰ τὸν Κορινθιακόν, ἐν τῇ σφεντοῖς δύχυρᾳ ἐνετικὰ τείχη. Ἐτεραι: δρειγαὶ κώμαι εἶναι ἡ Πλάτανος καὶ ἡ Βετολίτσα.

3) Ἡ ἐπαρχία **Τριχωνέας** ἔκτείνεται πρὸς Β. τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου μέχρι τοῦ Παναιτωλίου. Πρωτ. εἶναι τὸ Ἀγρίνιον (κ. Βραχώρι) Ο., ἐν τῇ ὁμωνύμῳ πεδιάδι, ἡτις παράγει ἐξαίρετον καπνόν. Οὐ μακρὸν τῆς λίμνης Τριχωνίδος καὶ παρὰ τὸ χωρίον Κεφαλόβρυσον ἔκειτο ἡ ἀρχαία πρωτ. τῆς Αἰτωλίας Θέρμον, ἐνθα συνήρχετο πάλαι τὸ «κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν».

4) Ἡ ἐπαρχία **Εύρυτανέας** κατέχει τὸ Β.Α. τμῆμα τοῦ νομοῦ, διπερ εἶναι δρειγὸν καὶ δύτιστον. Πρωτ. ταύτης εἶναι τὸ Καρπενήσιον, κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Τυμφρηστοῦ. Παρ' αὐτὸς ἐφονεύθη τῷ 1823 οἱ Μάρκος Βότσαρης ἐν ἡρωϊκωτάτῃ ἐφάδῳ κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐτε-

ραι δὲ ἔξια λόγου κῶμαι εἰνε ὁ Προυσός, τὸ Κεράσοβον, τὰ Φουροὶ καὶ τὰ Ἀγραφα.

5) Ἡ ἐπαρχία Εβάλτου ἔκτεινεται ὑπὸ τοῦ Ἀχελῷου μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Καὶ αὕτη, πλὴν μικρᾶς τινος πεδιάδος πρὸς Ν., εἰνε δρεινή καὶ δύσδικος. Πρωτ. εἰνε ἡ Ἀμφιλοχία (Καρδοσαράς), κειμένη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ ἔξαγουσα βαλανίδια καὶ ξυλάνθρακας.—Δεπαινοῦ, πρὸς Ν. Νοτιώτερον ταύτης καὶ παρὰ τὸν Ἀχελῷον κείνται τὰ ἔρειπια τῆς Σιράτου, ἀρχαῖας πρωτ. τῆς Ἀκαρνανίας.

6) Ἡ ἐπαρχία Βονέτσης καὶ Ξηρομέρου κατέχει τὸ δυτικὸν καὶ πολύκολπον μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. εἰνε ἡ Βόνιτσα κατὰ τὸν Ἀμβρακικόν. Ἐτεραὶ παράλιαι κῶμαι εἰνε ἡ Ζαβέρδα καὶ ὁ Ἀστακός, ἐξ ὧν ἔξαγονται βαλανίδια.

(6) β') Νομὸς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

[170 χιλ. κατ.]

Θέσεις καὶ ὄρεα.—Ο νομὸς εὗτος συνορεύει πρὸς Β. μετὰ τῶν νομῶν Τρικκάλων καὶ Δαρίσσης, Ν. Α. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ πρὸς Δ. μετὰ τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Βρέχεται δὲ Β.Α. ὑπὸ τοῦ Μαλιακοῦ καὶ Εύβοϊκοῦ κόλπου καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ.

Φυσικὰ ἔρια διαχωράφονται πρὸς Β. ἐν μέρει ὑπὸ τῆς Ὀδρονος, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Τυμφρηστοῦ καὶ ἀλλων Αἰτωλικῶν ὁρέων καὶ τοῦ ποτ. Δάφνου, πρὸς Α. δ' ὑπὸ τοῦ Παρασσοῦ καὶ τῶν Ὀπουντίων ὁρέων. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ κειμένη κορυφὴ τοῦ Κόρακος (Γκιώνας) εἰνε ἡ ὑψίστη τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος (2510 μ.).

Ἀρχαῖαι κώραι.—Κατὰ τὸν νομὸν τοῦτον περιλαμβάνεται μέγα μέρος τῆς ἀρχαίας Θεσσαλικῆς κώρας Φθιώτιδος, ἡ Εσπερία Λοκρίς, ἡ πρὸς Εύβοιαν Λοκρίς, ἡ Δωρίς καὶ μέγα τμῆμα τῆς Φωκίδος.

Ἐπαρχίαι πόλεις καὶ κώμαι.—Ο νομὸς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος περιλαμβάνει 5 ἐπαρχίας: 1) Φθιώτιδος, 2) Δομοκοῦ, 3) Δωρίδος, 4) Παρνασσίδος καὶ 5) Λοκρίδος.

1) Ἡ ἐπαρχία Φθιώτιδος περιλαμβάνει τὸ μεταξὺ τῆς Ὀθρυος, τοῦ Τυμφρηστοῦ καὶ τῆς Οἰτης μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ τῆς ἐπαρχίας εἰνε ἡ Λαμία ο (ἄλλοτε Ζητοῦντι), κατὰ τὰ τελευ-

ταῖς ὑψώματα τῆς Ὀθρυος πρὸς τὴν ὁμώνυμον πεδιάδα. Ἡ ἀκρόπολις αὐτῆς, ἡ Ἀκρολαμία, ἀναφέρεται εἰς πολλοὺς πολέμους, ών σπουδαιότερος εἶναι δὲ ἀπὸ τῆς πόλεως οὐληθεῖς Λαχμακὸς (323—322 π.Χ.). Ἡ πόλις ἔχει νῦν τὸν τάφον τοῦ ἥρωος Ἀθηνασίου Διάκου καὶ ἀδριάντα αὐτοῦ. — Στυλίς· ἐπίνειον τῆς Λαμίας κατὰ τὴν ὥραίν παραλίαν τοῦ Μαλιακοῦ. — Ὑπάτη (ἄλλοτε Πατρατζίκη) ἀρχαία πόλις, γνωστή διὰ τὰ παρ' αὐτὴν λαμπτικὰ λουτρά.

N. A. τῆς Λαμίας τὸ δρός Καλλίδρομον καταπίπτει ἀποτόμως εἰς ἐλώδη παράλιον πεδιάδα διασχιζομένην ὑπὸ τοῦ Σπερχειοῦ. Ἡ πεδιάδα· αὗτη ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς προσχώσεως τοῦ ποταμοῦ. Πάλαι αἱ ἐκδολαὶ ἦσαν δυτικώτερον, τὸ δὲ δρός κατέπιπτεν ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν, οὕτω δὲ ἐσχηματίζετο στρατηγικωτάτη θέσις, ἡ ἔνδοξος πόρος τῶν Θερμοπυλῶν. Ἐνταῦθα ἐπεσεν ἥρωϊκῶς δὲ Λεωνίδας μετὰ τῶν 300 Σπαρτιατῶν καὶ 700 Θεσπιέων, ὅτε ἐμάχετο κατὰ τῶν Περσῶν (480 π. Χ.)

2) Ἡ ἐπαρχία **Δομοκοῦ** ἔκτείνεται πρὸς Β. τῆς Ὀθρυος. Πρωτιαύτης εἶναι δὲ Δομοκός (π. Θαυμακοί), κατὰ τοὺς βαρεούς κλάδους τῆς Ὀθρυος. Ἐγειρεῖται ὁρόν φρούριον, ἐξ οὗ βλέπεται τὸν ἀπασχαντὸν δυτικὴν Θεσσαλίαν.

3) Ἡ ἐπαρχία **Δωρέδος** περιλαμβάνει τὸ N. Δ. τμῆμα τοῦ νομοῦ, ὅπερ εἶναι δρεινότατον. Κατὰ τὸ παράκτιον ταύτης τμῆμα ἔξετίνετο πάλαι ἡ Ἐπερία Λοκρίς, τὸ δὲ λοιπὸν ἀνήκειν εἰς τὴν Αιτωλίαν. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας εἶναι τὸ Λιδωρίκιον, οὐ μακρὰν τοῦ Δέφνου. — *Βιτρινίσα* καὶ *Εὐπάλιον* (Σουλέ), πρὸς τὸν Κορινθιακόν. — *Αροτίρα* καὶ *Γρανίτα*, ὑπὸ τὰ Βαρδούσια.

4) Ἡ ἐπαρχία **Παρνασσού** κατέχει τὸ μέσον καὶ τὸ πρὸς τὸν Παρνασσὸν μέρος τοῦ νομοῦ. Ἐνταῦθα ἔξετείνετο πάλαι τμῆμα τῆς Φωκίδος καὶ ἡ μικρὰ χώρα Δωρίς, ἥτις κατεῖχε τὴν ἄνω πεδιάδο τοῦ Κηφισσοῦ τὴν περιβαλλομένην ὑπὸ τοῦ Παρνασσοῦ, τοῦ Κόρακος καὶ τῆς Οἴτης.

Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ **Αμφισσα Ο** (πρότερον Σάλωνα), κείμένη κατὰ τὴν ὁμώνυμον πεδιάδα, ἥτις εἶναι κατάφυτος ἐξ ἐλαῖων. Ἐπίνειον ταύτης εἶναι ἡ *Ιτέα*, κατὰ ὁμώνυμον κόλπον. — *Ιαλαξείδιον* κατὰ τὸν αὐτὸν κόλπον, ἔχον ἀξιόλογον ἐμπορικὸν ναυτικόν. — *Χρισόν* παρὰ τὴν ἀρχαίαν «Κρίσαν», ἥτις ἔχει τενάκη δύναμις ἀρχαίοτατα. Κάτωθεν ταύτης ἔχειτο τὸ Κρίσαν πεδίον, ἔνθα ἐτελοῦντο τὸ Ψηφιοποίηθηκε από το Ινοτιόποτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Πύθια». — Δελφοὶ ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ παρὰ τοὺς ἀρχαῖους «Δελφούς». Ἡ ἀρχαῖα αὔτη πόλις ἦτο σπουδαία διὰ τὸ περίφημον μαντεῖον καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, συνήρχετο δὲ αὐτόθι κατὰ τὸ ἔαρ τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον. — Δεσφίνα·, ὑπὸ τὴν Κίρφυν. — Ἀμπλιανη, μεταξὺ τοῦ Κόρακος καὶ τοῦ Παρνασσοῦ, καθ' ἣν οἱ Ἑλληνες τῷ 1824 κατετρόπωσαν τοὺς Τούρκους. — Γραβιά, κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Παρνασσοῦ, ἔνδοξος διὰ τὸ χάριν αὐτῆς, εἰς δὲ ὁ Οὐδουσσεὺς Ἀγδροῦτος ὀχυρωθεὶς κατέστρεψε μέγα μέρος τῆς στρατιᾶς τοῦ Ὁμέρου Βρυώνη. — Μπράλος, χωρίον παρὰ τὴν διμώνυμον σιδηροδρομικὴν σήραγγα (2110 μέτ. μήκους) τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς-Αθηνῶν-Παλ. Συνόρων. — Μουσουνίτσα, ὑπὸ τὴν Οίτην, ἡ πατρὶς τοῦ Αθανασίου Διάκου.

5) Ἡ ἐπαρχία **Λοκρίδος** κατέχει τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ νομοῦ. Ἐνταῦθα ἡ παράλιος χώρα ἐκαλεῖτο πάλαι «Λοκρὶς πρὸς Εὔβοιαν», οἱ δὲ Λοκροὶ οὗτοι διεκρίνοντο εἰς Ἐπικρημαδίους (πρὸς Δ.) καὶ εἰς Ὀπουντίους (πρὸς Α.). Τὸ δὲ μεσόγειον τμῆμα τῆς ἐπαρχίας (ἡ κοιλάς τοῦ Φωκικοῦ Κηφισοῦ) ἀνήκε πάλαι εἰς τὴν Βόρειον Φωκίδα.

Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας εἶνε ἡ Ἀταλάντη, εἰς τὸ ἄκρον τῆς διμωνύμου πεδιάδες· μετὰ ταύτης συνέχεται καὶ ἡ Νέα Πέλλα, ὑπὸ Μακεδόνων κτισθεῖσα. — Κάτω Πέλλα ἐπίνειον τῆς Ἀταλάντης. Ν. Α. ταύτης ἔκειτο ἡ Ὀποῦς. — Λάρουμα, ἀρχαία πόλις, παρ' ἣν νῦν πλούσια μεταλλεῖα σιδήρου. — Λιβανάται, πρὸς Β. τῆς Ἀταλάντης, πατρὶς τοῦ Οὐδουσσέως Ἀνδρούτου. — Μῶλος, πρὸς τὰς Θερμοπύλας. Παρὰ ταύτας ἀξιομνημόνευτα εἶνε τὸ μεσκιωνικὸν φρούριον Βουδονίτσα (ν. Μενδενίτσα) καὶ ἡ ἀρχαῖα Σκάρφεια, γνωστὴ διὰ τὴν παρὰ ταύτην ἡτταν τῶν Ἐλλήνων ὑπὸ τῶν Ρωμαίων (147 π. Χ). — Δραχμάνιον, παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν τῆς Φωκίδος Ἐλάτειαν, ἢτις ἐθεωρεῖτο σπουδαιοτάτη στρατηγικὴ θέσις. — Δαδίον καὶ Βελίτσα, κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Παρνασσοῦ.

γ') *Νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.*

[420 χλ. κατ.]

Θέσεις καὶ ὄρεα. — Οἱ πολυπληθῆς καὶ πρωτεύων νομὸς οὓς τοις ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες καὶ κατέχει τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Στερεοῦς Ἑλλάδος. Β.Δ. συνορεύει μετὰ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, Ν.Δ. δὲ ἐπὶ μικρὸν μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

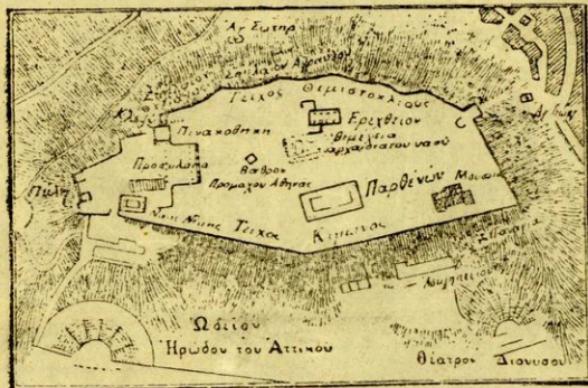
Ψηφιοποιήθηκε από τον Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κατὰ τὸ δρός Γεράνεια. Βρέχεται δὲ πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Εὔβοιας κόλπου, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου καὶ Ν. Δ. ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ. Τοῦ βορειοδυτικῶν δριών διαγράφει δὲ Παρονασσός, τὸ ψύστον ἄκρον τοῦ νομοῦ.

Οὐ νομὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἀρχαίων χωρῶν Ἀττικῆς, Μεγαρίδος, Βοιωτίας (μετὰ τμήματος τῆς Φωκίδος), ὡς καὶ τῶν νήσων τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου Σαλαμίνος, Αἰγίνης, Ἀγκιστροῦ καὶ τινῶν ἄλλων ἀκατοικήτων.

Ἐπαρχίαι, πόλεις καὶ κώμεις. — Οὐ νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας διαιρεῖται εἰς δὲ ἐπαρχίας 1) Ἀττικῆς, 2) Μεγαρίδος, 3) Αἰγίνης, 4) Θηρῶν καὶ 5) Λεβαδείας.

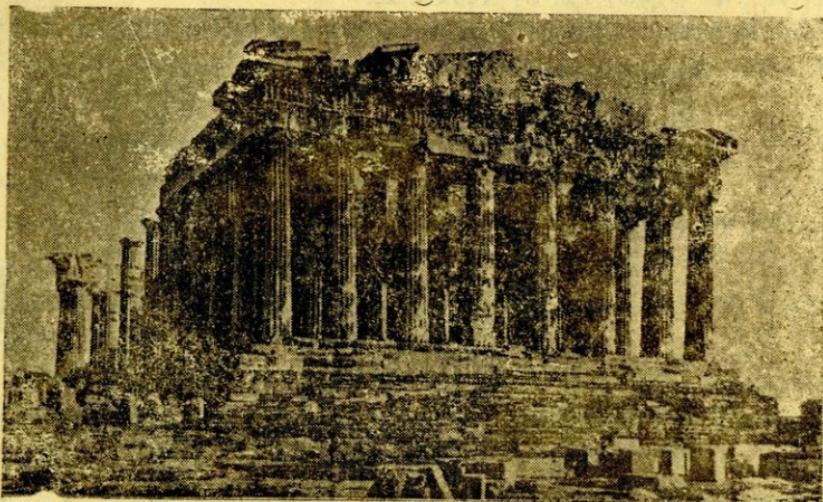
1) Ἡ ἐπαρχία Ἀττικῆς ἀγοραμένη ἀπὸ τῆς Πάρνηθος καὶ τοῦ

Τοπογραφικὸς πίναξ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

Εὔβοϊκοῦ κόλπου περιλαμβάνει τὴν ὁμώνυμον χερσόνησον. Πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος εἶναι αἱ **Αθῆναι** (18) χιλ. κατ.) κείμεναι παρὰ τὸν Κηφισὸν καὶ πρὸς ἀμφοτέρας τὰς ὅχθες τοῦ Ἰλισοῦ, μίαν δὲ ὥραν μακρὰν τοῦ δρμοῦ τοῦ Φαλήρου. Άλι Αθῆναι, ἀρχαιοτάτη πόλις, ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀρχαιότητος, ἀναδεῖξασι φιλοπάτριδας καὶ σοφωτάτους ἀνδρας (ώς δὲ Μιλτιάδης, δὲ Περικλῆς, δὲ Ἀριστείδης, δὲ Πλάτων κ. ξ.). Ἐκείτο δὲ περὶ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ εἴχε λαμπρότατα καὶ ἐνδοξότατα οἰκοδομήματα, ὡν πολλὰ σήμερον σφίζονται κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένα. Κατὰ τὴν μὲν Ἀκρόπολιν ἐκόσμουν τὰ Προπύλαια, δὲ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, τὸ Ἐρεχθεῖον καὶ δὲ Παρθενών, τὸ τελείωταν ἔργον τῆς ἀρχαίας τέχνης. Τὸ ἀβάντον τοῦτο μνημεῖον διετηρεῖτο ἀκέραιον μέχρι τοῦ 1687, ὅτε οἱ Ἐνετοὶ ἐποιόρχουν τοὺς Τούρκους ἐν τῇ Ἀκροπόλει. Κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην ὅδες τῶν Ἐνετῶν πεσοῦσα ἐπὶ τοῦ Παρθενώνος, ὅστις ἦτο ἀποθήκη πυρίτιδος, ἐνέψλεξε ταύτην καὶ κατεστράφη οὕτω μέγα μέρος τοῦ ναοῦ.

Κατὰ δὲ τοὺς νοτίους πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως κεῖνται τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου, ὁ ἔρδος περίβολος τοῦ Ἀσκληπιοῦ (Ἀσκληπιεῖον) καὶ τὸ Ὁρεῖον Ἡγώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Περικιτέρω σφίζεται ἀκέραιον σχεδὸν τὸ Θησεῖον (ἡ ὀρθότερον ὁ ναὸς τοῦ Ἡφαίστου). Πρὸς β. τῆς Ἀκροπόλεως κεῖται ἡ Στοὰ τῶν Γιγάντων, ἡ Στοὰ τοῦ Ἀππάλου, ἡ Στοὰ τοῦ Ἀδριανοῦ, ἡ Ῥωμαϊκὴ ἀγορὰ μετὰ τῆς πύλης αὐτῆς καὶ τὸ Ὁρολόγιον τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Κυρρηστοῦ. Βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως ἦτο τὸ Λίπυλον, ἡ κυρία εἰσαρδος τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ στάψις τοῦ Κεραμεικοῦ. Μνημεῖα πανχραχαῖων σκηνήσεων καὶ τάφων

Ο Παρθενών.

διατηροῦσι καὶ οἱ πρὸς Δ. τῆς Ἀκροπόλεως λόφοι, δηλ. τὸ Μουσεῖον (ἐφ' οὗ τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου), ὁ τῆς Πρυκὸς καὶ ὁ τῶν Νυμφῶν.

Πρὸς Α. τῆς Ἀκροπόλεως κεῖται τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους καὶ ὁ μέγας ναὸς τοῦ Ὁλυμπίου Διός (Ὁλυμπεῖον), οὗ σφίζονται 16 στῦλοι.

Ἡ ἀρχαιοτέρα πόλις ἔφθανε μέχρι τοῦ Ὁλυμπείου, ἐνθα δ σωζόμενος δρός τοῦ Ἀδριανοῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος προεξέτεινε τὰς Ἀθήνας ἀνατολικώτερον.

Πέραν τοῦ Ἰλισσοῦ ὑψοῦται ὁ λόφος Ἄρδητός, ὃν κεῖται τὸ Παραθηναϊκὸν Στάδιον, ἐπερ συνεστήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ῥήτορος Λυκούργου (330 π. Χ.), ἐστρώθη δὲ ὑπὸ Πεντεληγῆσίου μαρμάρου ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Νῦν ἔχει ἀνακαινισθῇ ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ εὑεργέτου Ἀδέρωφ, τελοῦνται δὲ καὶ Ὁλυμπιακοὶ ἀγῶνες.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα αἱ Ἀθήναι διετέλεσσαν ὑπὸ δούκεων Φράγκων, Ψηφιοποιήθηκε από τὸ Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς,

νν τὴν κυριαρχίαν διεδέχθησαν εἰς Τούρκοι. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο τόλις μικρά. Ὅτε ἐγένετο πρωτ. τοῦ ἀναγεννηθέντος Ἑληνικοῦ κράτους (τῷ 1834), εἶχε μόνον 10.000 κατ. Νῦν ἀνεπύχθη καταπλητικῶς. ἔχει ρυθμὸν κανονικόν, πλατείας ώραίας (ώς τοῦ Συντάγματος, τῆς Ὀμονοίας, τοῦ Ζαππείου) καὶ πολλὰ μεγαλοπρεπῆ νικοδομήματα. Σημαντικώτατα αὐτῶν εἰνεὶ οἱ ναοὶ τῆς Μητροπόλεως, τῆς Ἀγίας Εἰρήνης καὶ τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου τὰ Βασιλικὰ Ἀνάκτορα, τὸ Βουλευτήριον, τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Σινάτα Ἀκαδημεία, ἡ Βαλλιάνειος βιβλιοθήκη, τὸ Μετσόβειον πολυτεχνεῖον, τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον, ἡ Στρατιωτικὴ σχολὴ τῶν Εὑελπίδων, τὸ Μαράσλειον Διδασκαλεῖον, ἡ Ριζάρειος σχολὴ, τὰ νοσοκομεῖα ἢ Εὐαγγελισμός, ἡ Ἐπλίς, τὸ Δημοτικὸν καὶ ἄλλα, τὸ Ζάππειον, τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, τὸ μέγαρον τῶν Ταχυδρομείων καὶ Τηλεγράφων, τὸ Δημοτικὸν θέατρον τὸ Ἐθνικὸν θέατρον, τὸ μέγαρον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταϊρίας, ὡς καὶ τὰ τῶν ξένων σχολῶν (Γαλλίας, Γερμανίας, Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς).

Εὔρεται λεωφόρος (τοῦ Συγγροῦ) ἔχει εἰς τὸ Παλαιὸν Φάληρον, βπερ ἔχει ζῳολογικὸν κῆπον.

Ἐπίνειον τῶν Ἀθηνῶν καὶ σπουδαία πόλις εἰνεὶ δὲ Πειραιεὺς**. Ἀπέχει τῶν Ἀθηνῶν $1\frac{3}{4}$, δρυχεῖς διὰ δὲ τοῦ ἥλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου^{1/4} εἰνεὶ δὲ ἡ βιομηχανικωτάτη καὶ ἐμπορικωτάτη πόλις τῆς Ἑλλάδος ἔχουσα ποικίλα βιομηχανικὰ καταστήματα (ύφαντουργεῖα, μηχανουργεῖα κ.λ.π.), ὡς καὶ ώραίας οἰκοδομής (ἡ Ἐμπορικὴ Ναυτικὴ σχολὴ, τὸ Δημοτικὸν θέατρον, τὸ Ζάννειον νοσοκομεῖον καὶ ἄλλα).

*Ἐκ τοῦ Πειραιῶς ἀρχονταὶ δύο σιδηροδρομικοὶ γραμμαῖ, ἡ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἡ τῆς Λαρίσσης—Παλ. Συνόρων.

Παρὰ τὸν Πειραιᾶ κεῖται τὸ Νέον Φάληρον, παρ' ὃ οἱ τάφοι τοῦ στρατηγοῦ Καρχισκάκη καὶ τῶν συναγωνιστῶν αὐτοῦ, οἵτινες ἔπει τῷ τῷ 1827 ἐνδέξεις μαχόμενοι κατὰ τῶν Τούρκων. Τὸ Νέον καὶ Ηλαιαὶ Φάληρον χρησιμεύουσιν ὡς θερινὰ τερπνὰ διατριβαί.

Ἔτεραι σπουδαῖαι κῶμαι καὶ χωρία τῆς Ἀττικῆς εἰνεὶ Χαλάρδων, ἔχον γεωργικὸν σταθμόν.—Ἀμαρούσιον καὶ Κηφισιά, ώραιαι κῶμαι μετὰ θερινῶν ἐπαύλεων.—Μερίδιον (παρὰ τὰς Ἀρχαίας Ἀχαρνάς), ἐν τῷ σιδηροδρομικῇ γραμμῇ Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Παλ. Συνόρων—Δεκέλεια (κ. Τατόι), κατὰ τὴν ὁμώνυμον δίοδον τῆς Ηλινηθοῖς, ἀρχαῖα δυχρά Ψηφιοποίηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

λέσις. Νῦν είνε δώραία ἔπαυλις τοῦ βασιλέως — *Μαραθών*, παρὰ τὴν διάβολον πεδιάδα. — *Ωρωπός*, κατὰ τὸν Εύσοκόν.

Κορωπί[•], *Μαρκόπουλον* καὶ *Κερατέα[•]*, ἐν τῇ Μεσογαίᾳ καὶ κατὰ τὴν εἰς Δαύρειον σιδηροδρομικὴν γραμμήν. — *Λαύρειον*[□], ἐνθα λαμπρὰ μεταλλουργεῖα καὶ μεταλλοπλύσια Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς ἑταιρίας. — *Θορικός*, ἀρχαιοτάτη τῆς Ἀττικῆς πόλις. *Ασπρόπυργος[•]* (κ. Καλύβια), ἐν τῷ Θριασίῳ καὶ κατὰ τὴν γραμμὴν τοῦ σιδηροδρόμου Πελοποννήσου.

2) Ἡ ἐπαρχία **Μεγαρέδος** περιλαμβάνει τὸ πρὸς τὴν Γεράνεζιν καὶ Κιθαιρῶνα μέρος τοῦ νομοῦ καὶ τὴν νῆσον Σαλαμῖνα. Πρωτ. εἰνε τὸ *Μέγαρα Ο*, οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης καὶ κατὰ δύο λόφους τῆς ὁμώνυμου πεδιάδος. Τὰ *Μέγαρα* ἥκμασαν πάλαι ὡς πόλις ναυτικὴ ἰδρυσασα πολλὰς ἀποικίας, ὡς τὸ *Βυζάντιον* καὶ τὴν *Χαλκηδόνα*. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς σήμερον ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν. — *Ἐλευσίς*, παράλιος κώμη, σπουδαία κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Εἰς τὸν μέγαν αὐτῆς ναὸν τῆς Δήμητρος, οὐ ἐρείπια σώζονται, μεγάλη πομπὴ ἥρχετο κατ' ἔτος ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐτέλει τὰ «Ἐλευσίνια μυστήρια». Ἡ ὁδὸς αὗτη (μήκους 4 ωρῶν) ἐκαλεῖτο *ἱερά*. Σήμερον η *Ἐλευσίς* ἔχει βιομηχανικά τινα καταστήματα. — *Μάρδορα[•]*, οὐ μακρὰν τῆς *Ἐλευσίνος*. — *Βίλλια[•]* καὶ *Κριεκούνιον[•]*, ὑπὸ τὸν Κιθαιρῶνα.

Ἐν τῇ νήσῳ Σαλαμῖνι κεῖται ὁ πολεμικὸς ναύσταθμος τοῦ κράτους. Οἱ μακρὰν τούτου, μεταξὺ τῆς νῆσου καὶ τῆς Ἀττικῆς, σχυραὶ ζονταὶ τὰ στενά, ἐν οἷς ἐγένετο ἡ ἐνδοξός ναυμαχία μεταξὺ *Ἐλλήνων* καὶ *Περσῶν* (480 π.Χ.)

Ἡ νῦν πολίχνη *Σαλαμίς[•]* κεῖται εἰς μυχὸν κόλπου, πρὸς δυσμάς ἀνοιγομένου.

3) Ἡ ἐπαρχία **Αἰγαίνης** ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσωντος *Σαρωνικοῦ*, *Αἰγίνης*, *Ἀγκιστρίου* καὶ τιγων ἄλλων νησίδων ἀκατοικήτων. Ἡ νῆσος *Αἰγίνα* πάλαι ἦτο πολυπληθεστάτη καὶ ἥκμασεν ὡς ναυτικὴ δύναμις πρὸ τῶν *Ἀθηνῶν*. Τὴν ἀρχαίαν ἀκμὴν αὐτῆς δεικνύει καὶ ὁ πρὸς τὴν *B. A.* ἀκτὴν σφεζόμενος ἔτι γαῖς τῆς *Αφαίας*. Ἡ διμώνυμος νῦν πολίχνη κεῖται κατὰ τὴν *B. Δ.* παραλίαν, ὅπου καὶ ἡ ἀρχαία *Αἰγίνα*. Μετὰ τὴν *Ἑλληνικὴν* ἐπανάστασιν ὑπῆρξεν ἐπὶ τινα χρόνον πρωτ. τοῦ κράτους (ἐπὶ *Καποδιστρίου*).

4) Ἡ ἐπαρχία **Θηρῶν** περιλαμβάνει τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Βοιωτίας. Πρωτ. εἰνε αἱ *Θῆραι*, κείμεναι ἐπὶ τῆς *Ακροπόλεως* τᾶι *Ψηφιοποιήθηκε* από το *Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής*

ἀρχαίων Θηβῶν, τῆς Καδμείας, Αἱ Θήβαι ἦσαν πρωτ. τῆς ἀρχαίας Βοιωτίας καὶ πατρὶς τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου καὶ τῶν στρατηγῶν Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου. Ἐκ τῶν στρατηγῶν τούτων (κατὰ τὸν 4ον π. χ. αἰώνα) αἱ Θήβαι ἦκματεν ἀφαιρέστεσσι ἀπὸ τῆς Σπάρτης τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Ὡσαύτως ἦκμασαν καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα διατελέσασαι ἐπὶ τιναχρόνον ὑπὸ Φράγκους κατακτητάς. — Δομβραίνα, πρὸς τὸν Κορινθιακόν.— Σχηματάρι, πρὸς Α. τὸν Θηβῶν, ἐξ οὗ διακλάδωσις τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς— Λαρίσης— Παλ. Συνόρων ἔγει εἰς Χαλκίδα. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Βοιωτίας πάλαι ἦσαν σπουδαῖαι πόλεις, παρ' ᾧ ἀναφέρονται καὶ σπουδαῖαι μάχαι. Πρὸς Ν. τῶν Θηβῶν, ἔκειντο αἱ Πλαταιαὶ (παρὰ τὸ χωρίον Κόκλα), περιώνυμος διὰ τὴν αὐτόθι νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. — Αἱ Θεσπιαὶ (νῦν Ἐρημόκαστρον), ἡ ἀντίηνης τῶν Θηβῶν 700 κάτοις κοι αὐτῆς ἐφονεύθησαν ἐν Θερμοπύλαις ἀγωνιστέντες μετὰ τοῦ Λεωνίδου καὶ τῶν 300 Σπαρτιατῶν κατὰ τῶν Περσῶν. Θέσις τῶν Θεσπιῶν ἦσαν τὰ Λευκτρα (νῦν Παχαπούγγια), ἔνθα οἱ Λακεδαιμόνιοι ήττήθησαν ὑπὸ τῶν Θηβαίων τῷ 371. — Η Τανάγρα παρὰ τὸ Σχηματάριον. Ἐνταῦθι ἐξ ἀνασκαρφῶν ἀνευρέθησαν πολλὰ πήλινα ἀγαλμάτικα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἵδιας τέχνης. — Δήλιον (νῦν Δήλες) λιμήν κατὰ τὸν Εὔδοξον. — Αὐλίς (παρὰ τὸ χωρίον Βεζύ), ἀσφαλῆς λιμήν, ἐξ οὗ οἱ Ἑλληνες ἔξεπλευσαν ἐπὶ τὴν Τροίαν.

5) Ἡ ἐπαρχία Λεβαδείας περιλαμβάνει τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Βοιωτίας, ὡς καὶ τμῆμα τῆς Φωκίδος μέχρι τοῦ Παρνασσοῦ. Πρωτ. είνε τῇ Λεβάδειᾳ, ἐπὶ φραίας τοποθεσίας κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς Κωπαΐδης λεκάνης. Ἐχει ἐργοστάσια, ἐν οἷς γίνεται ἐπεξεργασία τοῦ βύσματος, διστις παράγεται ἐν τῇ εὐφόρῳ ωτῆς πεδιάδι. Ἡ Λεβάδεια είνε ἀρχαία πόλις ὁνομαστὴ διὰ τὸ ἄντρον καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Γορφωνίου, διπερ ἡτο καὶ μαντεῖον. Δυτικώτερον είνε ἡ Δαύλια εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ καὶ ἡ Ἀράχωβα ἐπ' αὐτοῦ (εἰς 3ψ. 950 μ.). Παρὰ ταύτην δὲ Καραϊσκάχης τῷ 1826 ἐπροξένησεν ὅλεθρον εἰς τοὺς Τούρκους. — Δίστομον. Ν.Α. τούτου κείται δὲ σπουδαῖος Βυζαντιακὸς ναὸς τοῦ «Οσίου Λουκᾶ».

Εἰς τὴν ἀρχαίοτητα ὑπῆρχον ἐνταῦθι σπουδαῖαι Βοιωτικὴ πόλεις· οἱ Ὀρχομενός, ισχυροτάτη πόλις τῆς Βοιωτίας πρὸ τῆς ἀκμῆς τῶν Θηβῶν καὶ ἔδρα τῶν Βοιωτικῶν Μινυῶν. — Η Χαιρώνεια (παρὰ τὸ νῦν χωρίον Κάπρωνα), πατρὶς τοῦ Πλούταρχου. Παρὰ ταύτην ἔκειτο

κολοσσαίος μαρμάρινος λέων, μνημεῖον τῶν ἡρωῶν πεσόντων ἐν ταῦθα Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων κατὰ τοῦ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος (338 π. Χ.). Ἐσχάτως ὁ λέων οὗτος ἀνεστηλώθη. — **Κορώνειά, Ν.Α.** τῆς Λευκείας, παρ' ἧν τῷ 447 ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι τοὺς Ἀθηναίους. — **Ἀλίαρτος**, ἀνατολικώτερον καὶ παρὰ τὴν Κωπαΐδα, θέατρον καὶ αὐτη μαχῶν. Μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω πόλεων πρόσδουνος τοῦ Ἐλικώνος ἐπληγίας τὴν λίμνην καὶ ἐσχημάτις τὴν πάροδον τῆς Πέτρας, παρ' ἧν δὲ Δημήτριος Τψηλάντης τῷ 1829 ἐνίκησε τοὺς Τούρκους τελευταίαν νίκην.

Συγκοινωνία τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. — ‘Η συγκοινωνία τῆς Στερεοῦ Ἑλλάδος, πλὴν τινῶν ἐπαρχιῶν, ἐν αἷς πολλὰς δυσκολίας παρέχει τὸ δρεινὸν τοῦ ἑδάφους, εἰνε ἀρκούντις ἀνεπτυγμένη εἰς ἀμαξιτῶν ὁδῶν, σιδηροδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων. Οἱ κυριώτεροι σιδηροδρομοὶ εἰνε ἐν Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Παλ. Συνόρων, διέρχεται διὰ τῶν νομῶν Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος κατὰ τὰς ἔξης πόλεις καὶ χωρία Πειραιεὺς—Ἀθῆναι—Μενίδιον—Σχηματάραι—Θῆβαι—Λεβάδεια—Δαύλεια—Δαδίον—Μπράλος—Λαμία—Δομοκός. Εκ τοῦ Σχηματαρίου δὲ γίνεται διακλάδωσις, γῆτις θερχομένη διὰ τῆς Αὐλίδος τελευτᾷ εἰς τὴν Χαλκίδα.

Ἐν τῇ Ἀττικῇ πλὴν τῆς συχνοτάτης συγκοινωνίας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς διὰ τοῦ ἡλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου συγκοινωνοῦσιν αἱ Ἀθῆναι διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τοῦ Ἀμαρουσίου, Κηφισίας, Χαλανδρίου, Κορωπίου, Μαρκοπούλου, Κερατέας καὶ Λαυρείου.

Ἐτεροι: κῶμαι συνδέονται διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου. Διὰ τούτου συγκοινωνοῦσιν δὲ Ἀσπρόπυργος, ἡ Ἐλευσίς καὶ τὰ Μέγαρα.

Σιδηρόδρομον ἔχει καὶ ἡ δυτικὴ Στερεά Ἑλλάς, τὸν τοῦ **Κρυονερέον**—**Μεσολογγίου**—**Αγρινίου**. ‘Η δὲ ἐπὶ Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν μέχρι τῆς δυτικῆς ταύτης Ἑλλάδος συγκοινωνία ἐκτελεῖται ἢ δι’ ἀτμοπλοίων ἢ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Π.Α.Π. τοῦ ἄγοντος εἰς Πάτρας. Εκ Πατρῶν δὲ ἀτμόπλοια ἐκτελοῦσι τὴν μετὰ τοῦ Κρυονερίου συγκοινωνίαν.

III. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

[950 χιλ. κατ.]

Θέσεις. — ‘Η Πελοπόννησος (ἐπὶ τῶν Μεσαιωνικῶν χρόνων Μονέας) εἶνε χερσόνησος δμοιάζουσα πρὸς νῆσον, καθότι μόνον διὰ

στενοῦ ισθμοῦ (τοῦ Κορινθίακοῦ) συνδέεται μετὰ τῆς Στερεᾶς Ἐλλάδος, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ μέρη βρέχεται ὑπὸ θαλάσσης. Καὶ πρὸς Β. μὲν εἶναι ὁ Σαρωνικὸς κόλπος, ὁ Κορινθιακὸς καὶ ὁ Πατραικός. Πρὸς Δ. καὶ Ν. τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ πρὸς Α. τὸ Μυρτώον (μέρος τοῦ Αἰγαίου.)

Ορεζόντεος διαμελιζόσ. — Ἡ Πελοπόννησος διαμελιζόμενη ὑπὸ πολλῶν κόλπων ἔχει σχῆμα φύλλου πλατάνου. Καὶ πρὸς μὲν τὸ Ἰόνιον σχηματίζονται οἱ κόλποι Κυπαρίσσιος, Μεσσηνιακὸς καὶ Λακωνικός, πρὸς δὲ τὸ Μυρτώον ὁ Ἀργολικός. Χερσόνησοι δὲ σχηματίζονται πρὸς Ν. τρεῖς· ἡ Μεσσηνιακή, τελευτῶσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἀκρίταν, ἡ τοῦ Ταΰγετου (κ. Μάνη) τελευτῶσα εἰς τὸ νοτιώτατον τῆς Πελοποννήσου ἀκρωτήριον Ταίναρον (κ. Ματαπᾶν) καὶ ἡ τοῦ Πάργωνος τελευτῶσα εἰς τὴν Μαλέαν ἄκραν. Μεταξὺ δὲ τοῦ Ἀργολικοῦ καὶ Σαρωνικοῦ κόλπου σχηματίζεται ἡ Ἀργολικὴ χερσόνησος τελευτῶσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σκύλλαιον (κ. Σπαθί). Ἔτερα ἀκρωτήρια εἶναι τὸ Δρέπανον, τὸ βορειότατον τῆς Πελοποννήσου, περὶ δὲ καὶ τὸ Ρίον κατὰ τὸν διμώνυμον πορθμόν· ὁ Ἀραξός (κ. Πάπας), δὲ Χελωνάτας (κ. Χλεμούτσι) καὶ ὁ Ἰχθύς (κ. Κατάκωλον), ἀκρωτήρια βορειοδυτικά.

Μορφολογία τοῦ ἐπάνθους. — 1) **Ορη καὶ ὁροπέδια.** Ἡ Πελοπόννησος εἶναι ὀρεινή. Τὸ κέντρον τῶν ὅρέων κείται ἐν τῷ μέσῳ, ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ (ἡ ἀκρόπολις τῆς Πελοποννήσου). Ἐν τῇ γάρ τοι γένεται πολλὰ ὑψηλὰ καὶ δασώδη ὅρη, μεταξὺ τῶν διπύων ἐκτείνονται καὶ πολλὰ δροπέδια. Τὰ βορειότερα Ἀρκαδικὰ ὅρη εἶναι τῇ Κυλλήνῃ (κ. Ζίρια) Δ καὶ τῷ Ἀροάντι (κ. Χέλμος) Δ. Ἐκ τῶν ὅρέων τούτων ἐκτείνονται διάφοροι δροσειραί. Ἐκ τῆς Κυλλήνης μία μὲν ἐκτείνεται πρὸς Α. σχηματίζουσα τὰ ὅρη τῆς Ἀργολικῆς χερσονήσου, ἡς σπουδαιότερον εἶναι τὸ Ἀραχναῖον ἐτέρα διευθύνεται πρὸς Ν., ἡ τοις δρίζει τὴν Ἀρκαδίαν ἐξ Ἀνατολῶν κατὰ ταύτην ὑψοῦνται τὰ ὅρη Λύρκειον Δ, Ἀρτεμίσιον Δ, Παρθένιον καὶ Πάργων Δ. Οἱ Πάργων (κ. Μαλεσίδην) διακλαδίζεται κατὰ τὴν διμώνυμον χερσόνησον καὶ τελευτᾷ εἰς τὴν Μαλέαν ἄκραν.

Απὸ τῶν Ἀροάντων ἐκτείνονται τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ βορειοδυτικὰ ὅρη τῆς Πελοποννήσου. Ἀμέσως πρὸς Ν. σχηματίζονται τὰ Κεντρικὰ Ἀρκαδικὰ ὅρη, ὃν σπουδαιότερον εἶναι ὁ Μαιραλος (κ. Χρέπα) Δ.

Ἐκ τοῦ νοτίου μέρους τῆς Ἀρκαδίας ἀρχεῖται δὲ Ταΰγετος Δ, τὸ ὕψιστον καὶ μακρότατον ὅρος τῆς Πελοποννήσου ἐκτεινόμενον καὶ κατέκειται στηναὶ στεναὶ σπαστικαὶ πορθμοὶ.

τὴν ἔμώνυμον χερσόνησον μέχρι τοῦ Ταινάρου. Βορειοδυτικὰ ὅρη εἰνε
ἔ Ἐρύμανθος Δ., τὸ Παραχαικόν Δ., ἡ χαμηλὴ καὶ δασώδης Φοιλόν·
νοτιοδυτικὰ δὲ τὸ Λύκαιον Δ., τὰ Νόμια (ἐν σίσ καὶ τὸ Τετράγιον) Δ.,
τὸ Αἴγαλέον (κ. Μάλη) Δ., ἡ Ἰθώμη· (γνωστὸν φρούριον ἐκ τῶν
Μεσσηνιακῶν πολέμων) καὶ τὸ Λυκόδημον·, ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ
χερσονήσῳ.

2) **Ιβαθύπεδα.** — Κατὰ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου ἐκτείνον-
ται βιθύπεδά τινα εὐφορώτατα. Τοικῦτα εἰνε Ἡλιακὴ πεδιάς (Β.Δ.),
ἡ Μεσσηνιακὴ (κατὰ τὸν διμώνυμον κόλπον), ἡ τοῦ Ἐλους καὶ ἡ Λεύκη
(κ. τῆς Συκιάς) κατὰ τὸν Λακωνικὸν κόλπον, ἡ τοῦ Ἀργοντος κατὰ
τὸν μυχὸν τοῦ Ἀργολικοῦ, ἡ Κορινθιακὴ καὶ ἡ τοῦ Αἴγιου, κατὰ
μῆκος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.

Ποταμοί. — Πάντες εἰ κυριώτεροι ποταμοὶ τῆς Πελοποννήσου
πηγάδεουσιν ἐκ τῶν Ἀρκαδικῶν ὁρέων καὶ ἐκδάλλουσιν.

1) Εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον· ὁ Κορινθιακός, ὁ Ἀσωπός, ὁ Κρα-
θις, ὁ Βουραικός (κ. Καλαθρυτινὸς) καὶ ὁ Σελινοῦς.

2) Πρὸς τὸ Ιόνιον· ὁ Πηγειός, ὁ Ἀλφειός (διέμεγιστος τῆς Πελοπ.),
ἡ Νέδα (ἐκδάλλουσα εἰς τὸν Κυπαρίσσιον), ὁ Πάμισος (ἐκδάλλων εἰς
τὸν Μεσσηνιακὸν) καὶ ὁ Εὐρώπης (εἰς τὸν Λακωνικόν).

Πρὸς δὲ τὸ Μυρτώον πέλαγος οὐδεὶς σπουδαῖος ποταμὸς ῥέει, μόνον
ὅτι ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Ἀργείου ῥέει ὁ ἀγγίαλος Ἔραστος καὶ ὁ γε-
μαρρος Ἰταχός (κ. Πάνιτσα).

Αέρινα. — Τὰ ὄδατα πολλῶν Ἀρκαδικῶν ὁροπεδίων, ἀτινα περι-
κλείονται πανταχόθεν ὑπὸ ὁρέων συνάγονται εἰς λίμνας ἢ εἰς ἔλη.
Ἡ μεγίστη αὐτῶν εἶνε ὁ Φενεός (ὑψ. 750 μ.), ἡς μέρος τῶν ὄδατων
ἐκκενοῦνται ὑπογείως ἀναβλύζοντα κατὰ τὰς πηγὰς τοῦ Λάδωνος,
παρχροτάμου τοῦ Ἀλφείου. Παρὸτι ταύτην εἶνε καὶ ἡ Σινυμφαλίς (γνω-
στὴ ἐκ τῶν μυθικῶν Στυμφαλίσων ὁρνίθων). Κατὰ δὲ τὸν Ἀργολικὸν
κόλπον σχηματίζεται ἡ Λέορη, νῦν ἔλος.

Φύσεις τοῦ ἐδάφους. **Προϊόντα.** — Τὰ μέγιστα δάση ἔχει
ἡ Πελοπόννησος πρὸς τὸ βόρειον καὶ δυτικὸν μέρος. Καὶ τὰ μὲν Ἀρκα-
δικὰ καὶ δυτικὰ ὅρη ἔχουσι μεγάλα δάση πευκῶν, ἐλάτων καὶ δρυῶν.
Ἐν τῷ Ταΰγέτῳ κατὰ μὲν τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς ὑπάρχουσιν ἐλάται,
χαμηλότερον δὲ βελανιδέαι. Τὰ δὲ ἀνατολικὰ ὅρη εἰνε κατὰ τὸ πλεῖστον
γυμνά, μόνον δὲ Ἀργολίδης ὑπάρχουσι δάση τινὰ πευκῶν. Ἐν τοῖς
ὁροπεδίοις τῆς Ἀρκαδίας καλλιεργοῦνται δημητριακοὶ καρποί, κάν-

ναβίς (χασίς) καὶ ἄμπελοι, ἐν δὲ τοῖς βαθυπέδοις ἔκτείνονται ἑλαιῶνες, ἄμπελοι καὶ σταφιδάμπελοι. Τὸ κατ' ἔξοχὴν προϊὸν τῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ σταφίς, ἡς ἡ κυριωτέρα ἔξαγωγὴ τελεῖται ἐν Πάτραις. Πλὴν τῶν ἀνωτέρων ἡ Πελοπόννησος παράγει καὶ βαλάνους καπνὸν (ἐν Ἀργεί), σῦκα, ἐσπεριδοειδῆ καὶ μέταξαν.

Ἐν Πελοποννήσῳ τρέφονται καὶ ποίμνια.

Ασχολέα τῶν κατοίκων. — Οἱ κατοίκοι τῆς Πελοποννήσου ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, ὄλοτομίαν, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Αρχαία δεαέρεσις. — Ἡ Πελοπόννησος πάλαι διηρεῖτο εἰς 6 χώρας, ἣτοι 1) τὴν Ἀργολίδα (μετὰ τῆς Κορινθίας) πρὸς Α., 2) τὴν Ἀχαίαν πρὸς Β., 3) τὴν Ἡλιδα (μετὰ τῆς Τριφυλίας) Β.Δ., 4) τὴν Μεσσηνίαν Ν.Δ., 5) τὴν Δακωνίαν ἢ Δακωνικήν πρὸς Ν. καὶ 6) τὴν Ἀρκαδίαν ἐν τῷ μέσῳ.

Διοικητικὴ διαίρεσις. — Νῦν δὲ διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς 5 νομούς, οἵτινες εἶναι α') ὁ τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, β') ὁ τῆς Ἀχαίας καὶ Ἡλιδος, γ') ὁ τῆς Μεσσηνίας, δ') ὁ τῆς Δακωνίας καὶ ε') ὁ τῆς Ἀρκαδίας.

α') Νομὸς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

[167 χιλ. κατ.]

Θρεα. — Οὐ νομὸς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας συνορεύει πρὸς Δ. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀχαίας καὶ Ἡλιδος καὶ τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας Β.Α. δὲ ἐπὶ μικρὸν μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Περιλαμβάνει δὲ καὶ τὴν Ἀργολικὴν χερσόνησον καὶ τὰς παρὰ ταύτας νήσους Πόρον, Γύδραν καὶ Σπέτσας. Οὕτω βρέχεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Κορινθίακοῦ κόλπου, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ Ν.Α. ὑπὸ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου.

Φυσικὰ δὲ ὅρια σχηματίζουσι πρὸς Δ. μὲν τὰ Ἀροάνια, τὸ Λύρκειον, τὸ Ἀρτεμίσιον καὶ τὸ Παρθένιον, πρὸς δὲ τὴν Μεγαρίδα ἢ Γεράνεια. Τὸ ὄψιστον ὅρος ἐνταῦθα εἶναι ἡ Κυλλήνη.

Εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ἀνήκουσι καὶ αἱ πρὸς Ν. τῆς Μαλέας νῆσοι Κύθηρα καὶ Ἀντικύθηρα.

Επαρχίας, πόλεις καὶ κώμεις. — Οὐ νομὸς οὗτος περιλαμβάνει 7 ἐπαρχίας· 1) Ναυπλίας, 2) Ἀργους, 3) Κορινθίας, 4) Τροιζηνίας, 5) Γύδρας, 6) Σπετσῶν καὶ Ἐρμιονίδος καὶ 7) Κυθήρων.

Γεωγραφία ^{γεν.} Ηγειραί μήποτε από τοῦ Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής ³

1) Η ἐπαρχία Ναυπλέας κατέχει τὸ βορειότερον μέρος τῆς Ἀργολικῆς χερσονήσου. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ εἰνε τὸ Ναύπλιον (π. Ναυπλία) Ο. ἐπὶ μικρᾶς βραχώδους χερσονήσου τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Τὸ Ναύπλιον ἔγρημάτισε πρωτ. τοῦ κράτους ἀπὸ τοῦ 1829—1834. Ἐχει τρία φρούρια· τὸ Παλαμήδιον, ἀλωθὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τῇ 30ῃ Νοεμβρίου 1822 καὶ χρησιμεῖον νῦν ὡς φυλακαί· ἡ Ἀκροναυπλία, ἡ ἀρχαία ἀκρόπολις, καὶ τὸ Μπουντζί, ἐπὶ γηστίδος. Προάστειον τοῦ Ναυπλίου εἰνε ἡ Πρόσφορα. Πρὸς β. τοῦ Ναυπλίου ἔκειτο ἡ ἀρχαιοτάτη πόλις Τίρυνς, ἡς σφύζονται κυκλώπεια τείχη. Παρὰ ταῦτα νῦν ὑπάρχει γεωργικὸς σταθμός — Νέα Ἐπίδαυρος ἡ Πιάδα, παρὰ τὸν Σαρωνικόν, ἐνθα συνήλθεν ἡ πρώτη ἐθνικὴ συγέλευσις τῶν Ἑλλήνων (1 Ἰανουαρίου 1822) καὶ ἐκήρυξε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Νοτιώτερον ἔκειτο ἡ ἀρχαία «Ἐπίδαυρος». Δύο καὶ ἡμίσειαν ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως καὶ παρὰ τὸ νῦν χωρίον Λιγουρίδὸν ἔκειτο ἐν ὥρᾳ αἱ κοιλάδι τὸ «Ιερόν», ἡ ἑστία τῆς λατρείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀπετελεῖτο δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ ναοῦ, τοῦ θεάτρου, τοῦ σταδίου, τοῦ θόλου τοῦ Πολυκλείτου καὶ ἀλλων οἰκημάτων.

2) Η ἐπαρχία "Αργους" κατέχει τὸ Ν.Δ. τμῆμα τοῦ νομοῦ. Πρωτ. εἰνε τὸ "Αργος", ἡ μεγίστη πόλις τοῦ νομοῦ, ἐν τῇ ὁμωνύμῳ πεδιάδι, συγκοινωνοῦν μετά τε τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Κορίνθου διὰ σιδηροδρόμου. Εἰνε πόλις ἀρχαιοτάτη μετ' ἀκροπόλεως (Λαρίσης) καὶ ἀρχαίου θεάτρου. — Κατὰ τὴν βορείαν γωνίαν τῆς πεδιάδος (παρὰ τὸ νῦν χωρίον Χαρδάτι) ἔκειτο ἡ πλουσιωτάτη καὶ ἀρχαιοτάτη πόλις Μυκῆναι, ἡ ἔδρα τῶν Ἀτρειδῶν. Ἐνταῦθα, ἐντὸς θολωτῶν τάφων, ἀνευρέθησαν πολλὰ κοσμήματα χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ, δεικνύοντα ἀρχαιότατον Μυκηναϊκὸν πολιτισμόν· ταῦτα σήμερον ἀπόκεινται ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ. — Ετέρα κώμη κατὰ τὴν πρὸς τὴν Ἀρκαδίαν δόδον εἰνε ὁ Ἀχλαδόναμπος, παρὰ μικρὰν κοιλάδα.

3) Η ἐπαρχία Κορινθίας κατέχει τὸ βόρειον μέρος τοῦ νομοῦ. Ταύτης τὸ δυτικὸν τμῆμα ἀνήκε πάλαι εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἰνε ἡ Νέα Κόρινθος, παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ οὐ μακρὰν τοῦ ἴσθμοῦ. Ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη τῷ 1858 μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Παλαιᾶς Κορίνθου ὑπὸ σεισμοῦ. Ἡ ἀρχαία Κόρινθος ἔκειτο $1\frac{1}{2}$ ὥραν Ν.Δ., ὑπὸ τὸν Ἀκροκόρινθον, τὴν Ἀκρόπολιν αὐτῆς. Ἡτο δὲ πολυανθρωποτάτη καὶ ἐμπορικωτάτη ἔχουσα τρεῖς λιμένας,

ἐν μὲν τῷ Κορινθιακῷ τὸ Δέχαιον, ἐν δὲ τῷ Σαρωνικῷ τὸν Σχοινοῦντα (γένεν Ισθμία) καὶ τὰς Κεγχρεάς. Κατὰ τὸν Ισθμὸν (ἔνθα νῦν ἡ διώρυξ) ἔκειτο τὸ στάδιον, ἐνῷ ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες «Ισθμια». Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ρωμαίων Μοριμίου (146 π. Χ.) ἀνφορδομήθη πάλιν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος (τῷ 44 π. Χ.) καὶ διετέλεσε πρωτ. τῆς «Ἀχαΐας» ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς κατακτήσεως.—Λουτρίκιον, γνωστὸν διὰ τὰ ἔξαρτα λαμπτικὰ ὕδατα.—Σοφικόν, πρὸς τὸν Σαρωνικόν.—Κιάτον καὶ Ξυλόκαστρον, παρὰ τὸν Κορινθιακὸν καὶ ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς γραμμῆς Κορίνθου-Πατρῶν.—Τοίκαλα, ὑπὸ τὴν Κυλλήνην.—Γκούρα, παρὰ τὴν Φενεόν.—Ἄγιος Γεώργιος παρὰ τὸν Ἀσωπόν, γνωστὸς διὰ τὸν μέλανα σίνον, ὃν παράγει. Πρὸς Α. τούτου κείται ἡ μικρὰ κοιλάς Νεμέα, ἔνθα ἐτελοῦντο πάλαι «τὰ Νέμεια». Παρὰ ταύτην κείνται τὰ περιώνυμα στενὰ τῶν Δερβετακίων, καθ' ὃ διολοκοτρώνης μετὰ τοῦ Νικήτα, Παπαφλέσσα καὶ Δημού. Τριψηλάντου κατετρόπωσαν τὸν πολυάριθμον στρατὸν τοῦ Δράμαλη (τῷ 1822).

4) Ἡ ἐπαρχία **Τροεζηνέας** ἀποτελεῖται ἐκ τμήματος τῆς Ἀργολικῆς χερσονήσου βρεχομένου ὑπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ, καθ' ὃ συγχηματίζεται ἡ ἥφαιστειογένης χερσόνησος τῶν Μεθάνων, καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς καὶ δασώδους νήσου Πόρου (π. Καλαυρείας). Πρωτ. εἰνε δὲ Πόρος ἐπὶ τῆς δμωνύμου νήσου, τερπνὴ διατριβὴ κατὰ τὸ θέρος. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἀπέθανεν διάγωρος Δημοσθένης. Απέναντι ταύτης, ἐπὶ τῆς Ἀργολικῆς παραλίας, ὑπάρχει ἐκτεταμένον δάσος λεμονεῶν καὶ νεραντζεῶν.—Τροιζὴν (κ. Δαμαλάς), ἐπὶ τῆς Ἀργολικῆς χερσονήσου, ἔνθα συνήλθεν ἡ Γ' ἐθνικὴ συνέλευσις (τῷ 1827).—Βρωμολίμνη, ἐπὶ τῆς χερσονήσου τῶν Μεθάνων, ἔχουσα θειεῦμχα λαμπτικὰ λουτρά.

5) Ἡ ἐπαρχία **Τρίδρας** ἀποτελεῖται ἐκ τῆς δμωνύμου νήσου, ἢτις εἰνε βραχώδης. Πρωτ. εἰνε ἡ μόνη πόλις τῆς νήσου Υδρα^ο, πατρὸς τοῦ Ἀνδρέου Μιαούλη, τοῦ Σαχτούρη καὶ τοῦ Κουντουριώτου. Ἡ ἔνδοξος αὕτη νήσος ἔχει τὸ προνόμιον νὰ ἐκλέγῃ ἰδιαιτέρους βουλευτὰς διὰ τὰς ὑπηρεσίας καὶ τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν τέκνων αὐτῆς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Νῦν οἱ κάτοικοι αὐτῆς (περὶ τὰς 6 χιλ.) ἀσχολοῦνται εἰς τὴν σπογγαλιείαν.

6) Ἡ ἐπαρχία **Σπετσῶν** καὶ **Ερμιονίδος** ἀποτελεῖται ἐκ τῆς νήσου Σπετσῶν καὶ τοῦ νοτίου τμήματος τῆς Ἀργολικῆς χερσονήσου, δηλ. τῆς Ερμιονίδος. Πρωτ. εἰνε αἱ Σπέτσαι, ἐπὶ τῆς δμωνύμου

νήσους καὶ ἡ νῆσος αὗτη ἔχει τὸ προνόμιον νὰ ἐκλέγῃ ιδιαιτέρους δύο βουλευτὰς διὰ τὰ ἥρωικὰ κατορθώματα τοῦ ναυτικοῦ αὐτῆς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν.—Ἐπὶ τῆς Ἐρμιονίδος εἶνε ἡ ναυτικὴ πολίχνη Κορανίδιον οὗτος, ὃς ἔχει ἐπίνειον τὸ Χέλιον, καὶ ἡ παράλιος Ἐρμιόνη,

7) Ἡ ἐπαρχία Κυθήρων ἀποτελεῖται ἐκ τῆς δημωνύμου νήσου καὶ τῶν Ἀντικυθήρων. Πρωτ. εἶνε τὰ Κύθηρα, ἔπειτα δὲ κώμη ὁ Ποταμός.

Τὰ δ' Ἀντικύθηρα (π. Αἴγιλα) εἶνε ἡ νοτιωτάτη νησίς τῆς Παλ. Ἑλλάδος. Πλησίον ταύτης ἐξήχθησαν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ἀρχαῖα ἀγάλματα δρειχάλκινα καὶ μαρμάρινα καλῆς τέχνης.

(9/β) Νομὸς Ἀχαΐας καὶ Ἡλιδος.

[260 χιλ. κατ.]

Ορεα.—Ο νομὸς Ἀχαΐας καὶ Ἡλιδος συνορεύει πρὸς Α. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ πρὸς Ν. μετὰ τῶν νομῶν Ἀρκαδίας καὶ Μεσσηνίας, βρέχεται δὲ πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Κορινθίακοῦ καὶ Πατραϊκοῦ κόλπου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Φυσικὰ δρια διαγράφονται πρὸς Α. μὲν κατὰ τὰ Ἀροάνια, πρὸς Ν. δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀλφείου καὶ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Ἐρυμάνθου. Ἡ θύσιστη κορυφὴ ἐνταῦθα εἶνε ἡ τῶν Ἀροάνιων.

Ἐπαρχίεις, πόλεις καὶ κώμ.α.—Ο νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας:

1) Πατρῶν, 2) Αἰγαλείας, 3) Καλαθρύτων καὶ 4) Ἡλείας.

1) Ἡ ἐπαρχία Πατρῶν περιλαμβάνει τὸ πρὸς τὸν Πατραϊκὸν κόλπον μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ εἶνε αἱ Πάτραι*, ἡ δευτέρα ἐμπορικὴ πόλις τῆς Παλ. Ἑλλάδος μετὰ τὸν Πειραιᾶ, ἐξ ἣς ἐξάγεται τὸ πλείστον τῆς σταφίδος. Ἐχει εὐθείας καὶ εὐρείας δύος καὶ τεχνητὸν λιμένα κατὰ τὸν δημώνυμον κόλπον. Ἡ πόλις ἡκμασε καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας καὶ μετέπειτα ἐπὶ Αὐγούστου. Ο σημαντικώτερος ναὸς τῆς πόλεως εἶνε δ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἐν φύσεται δ τάφος αὐτοῦ.—Πάλαι, πλὴν τῶν Πατρῶν, ἔκειντο ἐνταῦθα αἱ Φαραί (πρὸς Ν.), ἡ Λύμη (παρὰ τὴν Κάτω Ἀχαΐαν) καὶ ἡ Τοιταία (ὑπὸ τὸν Ἐρύμανθον). Αἱ τέσσαρες αὕται πόλεις ἔδρυσαν τὸ πρῶτον τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν.

2) Ἡ ἐπαρχία Αἰγαλείας περιλαμβάνει τὴν κατὰ μῆκος τοῦ

Κορινθιακοῦ ἐκτεινομένην παραλίαν ἀπὸ τοῦ Παναχαϊκοῦ μέχρι τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας. Πρωτ. εἶνε τὸ Αἴγιον Ο, παρὰ τὸν Κορινθιακόν, ἐξάγον τὴν ἀρίστην σταφῖδα. Πάλαι ἦτο πρωτ. τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Πρὸς Ν. τοῦ Αἵγιον κείται ἡ μεγάλη μονὴ τῶν Ταξιαρχῶν. — Διακοφιόν, ἐξ οὐλᾶρχεται δὲ εἰς Καλάβρυτα δύοντωτὸς σιδηρόδρομος. — Ακράτα, πρὸς Α.

3) Ἡ ἐπαρχία Καλαθρύτων περιλαμβάνει τὸ Ν.Α. μέρος τοῦ νομοῦ, διπερ πάλαι ἀνήκεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Πρωτ. εἶνε τὰ Καλαθρύτα, δύομασθέντα οὕτως ἐκ τῶν αὐτόθι ὑδάτων, ἅτινα ἀναθρύουσιν ἐν ἀφθονίᾳ¹⁴ μέχρις αὐτῶν ἀνέρχεται δὲκ Ἀιακοφτοῦ σιδηρόδρομος, δύοντωτὸς ἐν μέρει. Οὐ μακρὰν τῶν Καλαθρύτων κείνται αἱ ἐπίσημοι μοναὶ Μέγα Σπήλαιον καὶ Ἀγία Λαύρα. Καὶ ἡ μὲν πρώτη κείται ἐπὶ ἀποτόμου βράχου καὶ εἶνε πλουσιωτάτη· τῷ 1827 προσέδαλε ταύτην δὲ Ίμβραχήμ πασσᾶς, ἀλλ' ἀπεκρούσθη. Ἡ δὲ Ἀγία Λαύρα εἶνε περίφημος, διότι ἐν αὐτῇ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν Γερμανὸς ὑψώσε τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως τῇ 25ῃ Μαρτίου 1821. "Ετεραὶ κῶμις εἶνε ἡ Κεροπινή, τὰ Μαζεῖκα, τὸ Σοπωτόν, τὸ Λιβάρτζι καὶ νοτιώτατα ἡ Στρέζοβα.

4) Ἡ ἐπαρχία Ηλείας ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Ἀράξου μέχρι τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους μέχρι τοῦ ὄρους Ἐρυμάνθου καὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας εἶνε ὁ Πύργος ■, 14 πτ οὐ μακρὰν τοῦ Ἀλφειοῦ. Ἐπίνειον αὐτοῦ συνδεόμενον διὰ σιδηροδρόμου εἶνε τὸ Κατάκωλον, ἐξ οὗ ἐξάγεται σταφίς. Ὁ Πύργος συνδέεται μετὰ τῶν Πατρῶν διὰ σιδηροδρόμου. Κατὰ τὴν σιδηροδρομικὴν ταύτην γραμμὴν κείνται αἱ ἔξης κωμωπόλεις¹⁵ Ἀμαλιάς Ο, Γαστούνη¹⁶, παρὰ τὸν Πηγειόν· Ἀνδραβίδα¹⁷, ἀκμάσσα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐν Ἑλλάδι Φραγκοκρατίας¹⁸ Λεχαινά¹⁹, ἔχοντα ἐπίνειον τὴν Κυλλήνην, παρ' ἧν ὑπάρχουσιν Ιαματικὰ ὕδατα· Μανωλάδα, πρὸς Β., παρ' ἧν δάση Βαλανίδεων.

"Τὸ τὸν Ἐρύμανθον κείται ἡ Δίβρη, ἐπὶ δὲ τῆς Φολόης ἡ Λάλα· Ἐν ταύτῃ κατώκουν οἱ διαβότοι Λαλαῖοι Τουρκαλβανοί, οἵτινες ἐξεδιώγθησαν τῷ 1821 ὑπὸ Μεταξᾶ. Νοτιώτερον ταύτης κείται τὸ Κριεκούκιον παρὰ τοῦτο καὶ ἐν μικρῷ κοιλάδι τοῦ Ἀλφειοῦ κείται δὲ χώρος «Ολύμπια», ἔνθα ἐτελεῖτο ἡ ἐθνικὴ ἑορτὴ «Ολύμπια». Ἡ Ολυμπία συνίστατο ἐκ τῆς ἵερᾶς περιοχῆς «Ἀλτιος» (ἔνθα ὁ μεγαλοποεπῆς ναὸς τρεῖς Ολυμπίου Αἰόλος) καὶ ἐκ τῶν πέριξ αὐτῆς οἰκοδομηφιοποιηθῆκε από τὸ Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

μῶν πρωτοισμένων οιά τοὺς ἀγῶνας· ἐνταῦθα ἦτο τὸ στάδιον καὶ διπόδρομος, ἐνθα ἐτελοῦντο οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ἀνασκαφαὶ γενόμεναι ἐνταῦθα ἀπεκάλυψαν πλεισταὶ ἀρχαῖα μνημεῖα, ὡς καὶ πολλὰ ἀγάλματα, ὧν κάλλιστα εἶνε δὲ «Ἐρμῆς τοῦ Πραξιτέλους» καὶ ἡ «Νίκη τοῦ Παιωνίου». Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες διηγήθησαν τὸν Ἡλείων, τῶν κατοίκων δηλ. τῆς πόλεως Ἡλιδος. Ἡ Ἡλις ἔκειτο κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὅχθην τοῦ Πηγείου (2 ὥρας πρὸς Α. τῆς Γαστούνης).

(10) *Νομὸς Μεσσηνίας.*

[220 χιλ. κατ.]

Θέσεις καὶ ὅρια. — Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὸ Ν. Δ. μέρος τῆς Ηελοποννήσου.

Πρὸς Β. συνορεύει μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας καὶ πρὸς Α. μετὰ τοῦ νομοῦ Λακωνίας, βρέχεται δὲ ὑπὸ τοῦ Κυπαρισσίου κόλπου, τοῦ Ιονίου πελάγους καὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου.

Φυσικὰ ὅρια σχηματίζει πρὸς Β. δὲ Ἀλφειὸς ποταμός, πρὸς Α. δὲ τὸ Λύκαιον, τὸ Τετράγιον καὶ τὸ βόρειον μέρος τοῦ Ταΰγετου.

Εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ἀνήκει ἡ Μεσσηνιακὴ χερσόνησος, παρ' ἣν αἱ νησίδες Οἰροῦσσαι καὶ ἡ Σφάκιηροία. Ἡ νῆσος αὕτη φράσσει τὸν μικρὸν κόλπον τῆς Πύλου καὶ εἶνε ὄνομαστὴ ἔνεκα τῆς ἡττῆς τῶν Σπαρτιατῶν ὑπὸ τῶν Αθηναίων (425 π. Χ.) καὶ τῆς ἡρωϊκῆς ἀντίστασεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Ἰερατῆμ πασσᾶ (1825).

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ κώμεις. — Ο νομὸς Μεσσηνίας περιέχει 5 ἐπαρχίας: 1) Καλαμῶν, 2) Μεσσήνης, 3) Πυλίας, 4) Τρεψούλίας καὶ 5) Ὀλυμπίας.

1) Ἡ ἐπαρχία Καλαμῶν περιλαμβάνει τὸ ἀνατολικώτερον μέρος τοῦ νομοῦ, πρὸς τὸν Ταΰγετον. Πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ τῆς ἐπαρχίας εἶνε αἱ Καλάμαι □, κειμένη παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου καὶ κατὰ τὸν δρμητικὸν χείμαρρον Νέδοντα. Εἶνε πόλις ἐμπορικὴ ἔχουσα καὶ ἀξιόλογον βιομηχανίαν μετάξης. Αἱ Καλάμαι εἶνε ἡ πρώτη κυριευθεῖσα Ἑλληνικὴ πόλις κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ὑπὸ τοῦ Ηετρόμπεη Μαυρομιχάλη (23 Μαρτίου 1821). Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἐπὶ τῆς παραλίας κείται ἡ Παραλία Καλαμῶν, ἐνθα δὲ τεχνητὸς λιμὴν τῆς πόλεως. — Ἐτεραι κώμαι εἶνε ἡ Θουρία εἰ τὸ Ἀσπλίνιγα. ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

Ψηφιστούθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαίδευτικής Πολιτικής

2) Ἡ ἐπαρχία Μεσσήνης ἔκτείνεται κατὰ τὴν περιοχὴν τοῦ Παμίσου. Πρωτ. εἰνε ἡ Μεσσήνη ἡ Νησίον Ο., παρὰ τὴν δεξιὰν ὅχθην τοῦ Παμίσου, συνέεομένη μετὰ τῶν Καλαμῶν διὰ σιδηροδρόμου. Ἡ δὲ ἀρχαία «Μεσσήνη» ἔκειτο βορειότερον, παρὰ τὸ γνωστὸν φρούριον αὐτῆς, τὴν Ἰθώμην (περὶ τὸ χ. Μαυρομάτι). Ἐτεραι κῶμαι εἰνε· Ἀρδοῦσα, ἀκμάσσα τὸν Μεσαίωνα.— Μελιγαλᾶ καὶ Διαβολίταιον πρὸς Β.

3) Ἡ ἐπαρχία ΗΕΥΛΙΑΣ περιλαμβάνει τὴν Μεσσηνιακὴν χερσόνησον. Πρωτ. εἰνε ἡ Πύλος· (πρότερον Ναυαρῖνον ἡ Νεόχαστρον), παρὰ τὸν δμώνυμον κολπίσκον, ὅστις κλειόμενος ὑπὸ τῆς Σφακτηρίας εἰνε ἀσφαλῆς λιμήν. Ἐντὸς τούτου συνέβη τῷ 1827 ἡ ἐν Ναυαρίνῳ λεγομένη ναυμαχία, καθ' ἥν ὁ ἡγωμένος στόλος τῆς Ρωσίας, Ἀγγελίας καὶ Γαλλίας κατέστρεψε τὸν Τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον. Ἡ ἀρχαία δὲ Πύλος, ἥτις εἰνε τὸ Ναυαρῖνον τῶν Μεσαιωνικῶν χρόνων, ἔκειτο ἀπέναντι τῆς νῦν, κατὰ τὸ βόρειον στόμιον τοῦ λιμένος.— Μεθώνη, πρὸς Ν. τῆς Πύλου, καὶ Κορώνη· κατὰ τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον, ἀμφότεραι ἔχουσαι ἐνετικὰ φρούρια.— Πρὸς δὲ τὰ δρια τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας κείται τὸ Μανιάκι, ἐνθα τῷ 1825 ἔπεσεν ὁ Παπαφλέσσας ἡρωϊκῶς μαχόμενος κατὰ τοῦ Ἰδραήμ.

4) Ἡ ἐπαρχία ΤΙΡΕΦΥΛΙΑΣ περιλαμβάνει τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Μεσσηνίας, ἐπερ ἔπαθε πολλάκις ὑπὸ σεισμῶν. Πρωτ. εἰνε ἡ Κυπαρισσία Ο., ἄνωθεν τῆς ἀκτῆς τοῦ δμωνύμου κόλπου, μετὰ ἀρχαίου Ἑληνικοῦ καὶ Φραγκικοῦ φρουρίου. Ἐπὶ Φράγκων (ώς καὶ νῦν κοινῶς) ἔκαλετο Ἀρκαδία.— Φιλιατρά Ο., νοτιώτερον, ἐν μέσῳ ἐλαῖῶν καὶ σταφιδαμπέλων.— Ιαργαλιάνοι ο καὶ Λιγούδιστα·, πρὸς Ν.

5) Ἡ ἐπαρχία ΘΟΛΥΨ.ΠΙΑΣ ἔκτείνεται ἀπὸ τῆς Νέας μέχρι τοῦ Ἀλφειοῦ, περιλαμβάνει δὲ τὴν ἀρχαίαν Τρίφυλιαν καὶ μέρος τῆς δυτικῆς Ἀρκαδίας. Πρωτ. εἰνε ἡ Ἀρδούσιστα·, κατὰ τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ Λυκαίου, ἔχουσα ἀξιόλογον βιβλιοθήκην. Πρὸς Ν. ταύτης ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ἀρκαδικὴ πόλις Φιγαλία (περὶ τὸ χωρίον Παύλιτσα), εἰς ἥν ἀνήκειν ὁ ναὸς τοῦ «Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος» κείμενος ἐν ὑψηλῇ θέσει, εἰς τῶν ὠραιοτέρων καὶ κάλλιον διατηρουμένων ναῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος (1 ὥραν μακρὰν τῆς Ἀνδριτσάνης). Νοτιοανατολικώτερον ἔκειτο τὸ ἀρχαῖον Μεσσηνιακὸν φρούριον Εἶρα (παρὰ τὸ χ. Κακαλέτρι). Ἐτεραι κῶμαι εἰνε ἡ Κοέσταια·, οὐ μακρὰν τῆς ἀρχαίας «Σκυλλούντος», τῆς γνωστῆς διαμονῆς τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τῆς Ἀγουλινίτσας·, παρὰ δμώνυμον λιμνοθάλασσαν.

δ) Νομὸς Λακωνίας.

H 40-50 [136 χιλ. κατ.]. 5. 550

Θέσεις καὶ ὅραι. — Ο νομὸς Λακωνίας κατέχει τὸ Ν. Α. μέρος τῆς Πελοποννήσου καὶ συνορεύει πρὸς Β. μὲν μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, Β.Δ. δὲ μετὰ τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Περιλαμβάνει δὲ καὶ τὰς χερσονήσους τοῦ Ταΰγετου καὶ τοῦ Πάρνωνος, μεταξὺ τῶν ὁποίων σχηματίζεται ὁ Λακωνικὸς κόλπος.

Φυσικὰ ὅραι σχηματίζει Β.Δ. ὁ Ταΰγετος καὶ Β.Α. ὁ Πάρνων.

Ἐπαρχίαις, πόλεις καὶ κώμαις. — Ο νομὸς Λακωνίας διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας: 1) Λακεδαιμονος, 2) Γυθείου, 3) Οἰτύλου καὶ 4) Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς.

1) Ἡ ἐπαρχία Λακεδαιμονος περιλαμβάνει πᾶσαν σχεδὸν τὴν μεταξὺ τοῦ Ταΰγετου καὶ Πάρνωνος χώραν, καθ' ἥν ῥέει ὁ Εὐρώπας Πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ τῆς ἐπαρχίας εἰνεὶ ἡ Σπάρτη, παρὰ τὴν δεξιὰν διθηνὴ τοῦ Εὐρώπα καὶ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἀρχαίας ἐνδόξου Σπάρτης, ἥτις ἡγεμόνευσεν ἐπὶ μακρὸν τῆς Ἑλλάδος. — Μυστρᾶς, κατὰ τὰς διπωρείας τοῦ Ταΰγετου, ἐπίσημος πόλις τοῦ Μεσαίωνος καὶ ἔδρα τῶν Παλαιολόγων, τῶν δεσποτῶν τοῦ Μορέως· σφύζονται ἔτι αὐτόθι ἀξιόλογοι ναοὶ βυζαντιακῆς τέχνης. — Γεωργίουσιν, ἐπὶ τοῦ Ταΰγετου. — Βρουλᾶς, πρὸς Β. τῆς Σπάρτης, παρὰ τὴν ἀρχαίαν «Σελλασίαν». — Ἀράχωβα καὶ Βαμβακοῦ, ὑπὸ τὸν Πάρνωνα. — Γεράκι, Ν. Α. τῆς Σπάρτης, μετὰ λειψάνων Βυζαντιακῆς τέχνης. — Λεβέτοβια, πρὸς Ν.

2) Ἡ ἐπαρχία Γυθείου περιλαμβάνει τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς χερσονήσου τοῦ Ταΰγετου (Ἀνατολικὴ Μάνη). Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας εἰνεὶ τὸ Γύθειον, παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως. Εἶναι ἐπίνειον τῆς Σπάρτης, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἀμαξίτου δόος. — Πολυνάραβος, χωρίον, παρ' ὁ οἱ Λάκωνες ἀπέκρουσαν γενναῖως τὸν Ἰερατῆμ (1826).

3) Ἡ ἐπαρχία Οἰτύλου περιλαμβάνει τὸ δυτικὸν ἀπόκλιμα τοῦ Ταΰγετου (Δυτικὴ Μάνη). Πρωτ. εἰνεὶ τοῦ Ἀρεόπολις (κ. Τσίμεδα), ἀνωθεν τοῦ δρμοῦ Λιμενίου. — Οἰτύλος καὶ Καρδαμύλη, ἀρχαίαι κῶμαι.

4) Ἡ ἐπαρχία Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς περιλαμβάνει τὴν χερσόνησον τοῦ Πάρνωνος. Πρωτ. εἰνεὶ οἱ Μολάοι, ἀνωθεν τῆς πεδιάδος τῆς Λεύκης, ἔχουσα ἐπίνειον ἐν τῷ Λακωνικῷ τὴν Ἐλαίαν. — Νεάπολις (κ. Βάτικα), κώμη γνωτικὴ παράγουσα ἀφθονα κρόμμυα. — Μονεμβασία, ἐπὶ νησίδος τῆς ἀνατολ. ἀκτῆς, μεθ' ἧς ἐνοῦται διὰ γεφύ

ρις. Ήχματε κατά τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ὡς δχυρὰ πόλις καὶ διατρέψει σπουδαῖον βυζαντιακὸν ναόν. Βοβειότερον ταύτης ἔκειτο πάλια: ἡ πόλις Ἐπίδαυρος Λιμηρά, ἐξ ἣς τὸ νῦν ὄνομα τῆς ἐπαρχίας.

(12) ε') *Νομὸς Ἀρκαδίας.*

[163 χιλ. κατ.]

4.45⁰X

Θέσεις. — Ὁ νομὸς Ἀρκαδίας κείται ἐν τῷ μέσῳ περίπου τῶν λοιπῶν νομῶν τῆς Πελοποννήσου, βρεγόμενος μόνον N. A. ὑπὸ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Φυσικὰ ὅρια διαγράφονται B. A. ὑπὸ τοῦ Λυρκείου, Ἀρτεμισίου καὶ Παρθενείου, πρὸς N. ὑπὸ τοῦ Πάρνωνος καὶ ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ Ταΰγέτου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Τετραγίου, Λυκαίου, τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Ἐρυμάνθου.

Τὸ ὕψιστὸν ὅρος τοῦ νομοῦ εἰναι ὁ Μαίναλος ἐν τῷ μέσῳ.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ κώμαις. — Ὁ νομὸς Ἀρκαδίας διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας: 1) Μαντινείας, 2) Μεγαλοπόλεως, 3) Γορτυνίας καὶ 4) Κυνουρίας.

1) Ἡ ἐπαρχία Μαντινείας ἔκτείνεται εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. ταύτης καὶ τοῦ νομοῦ εἰναι ἡ Τοίπολις [•], παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Μαίναλου καὶ ἐν δροπεδίῳ. Ἐπὶ τῆς Τουρκοχρατίας ἥτο πρωτ. ὅλης τῆς Πελοποννήσου, ἐκυριεύθη δ' ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν (28 Σεπτεμβρίου 1821).. Καταστραφεῖσα μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ἰδραῆμ ἐπανεκτίσθη μετὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Ἑλλην. βασιλείου. Ἐχει νῦν βιομηχανίαν ὑφαντουργίας καὶ σιδηρουργίας, διέρχεται δὲ διὰ ταύτης ὁ ἐκ Κορίνθου εἰς Καλάμας σιδηρόδρομος. — N.A. τῆς Τριπόλεως ἔκειτο ἡ Τεγέα, ἐνταῦθα δὲ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν ἡ πολίχνη Νέκλι (Παρὰ τὸ χωρίον Πιαλί). Ἐτέρα ἀρχαία πόλις πρὸς B. τῆς Τεγέας ἥτο ἡ δχυρὰ Μαρτίνεια, παρ' ἣν ἐφονεύθη ὁ Ἐπαμεινώνδας (362 π. X.). — Λεβίδιον, πρὸς B. τῆς Τριπόλεως. — Τσιπιαρά, ὑπὸ τὸ Ἀρτεμίσιον. — Βαλτέτοι, N. Δ. τῆς Τριπόλεως, δονομαστὸν χωρίον διὰ τὴν πρώτην νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν (1821). — Καλτεζάι, πρὸς N., παρ' ἡς ἡ μενὴ τῶν Καλτεζῶν, ἐνθα συνήλθε κατὰ τὴν Ἑλλην. ἐπανάστασιν ἡ πρώτη γερουσία τῆς Πελοποννήσου.

2) Ἡ ἐπαρχία Μεγαλοπόλεως περιλαμβάνει τὸ N.D. μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. εἰναι ἡ Μεγαλόπολις (κ. Σινάνον), οὐ μακρὰν τῇ Ψηφιοποίηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀρχαίας Μεγάλης πόλεως. Ἡ πάλαι Μεγάλη πόλις ἐδρύθη τῷ 371 π. Χ. ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὁχθῶν τοῦ παραποτάμου τοῦ Ἀλφειοῦ Ἐλισσόντος διὰ συνοικισμοῦ πολλῶν Ἀρκαδικῶν θέσεων. Ἡτο πατρὶς τοῦ Φιλοποίμενος καὶ τοῦ ἱστορικοῦ Πολυδίου, εἰχε δὲ τὸ μέγιστον πάντων τῶν θεάτρων τῆς Ἑλλάδος.— Λεοντάριον, πρὸς Ν., παρ' ἐκεῖτο ἡ σπουδαία πόλις τοῦ μεσαίωνος Βελίγοτην.— Ἰσαρι, πρὸς Δ., παρὰ τὴν ἀρχαίαν Λυκόσουραν.

3) Ἡ ἐπαρχία **Γορτυνέας** περιλαμβάνει τὴν βορειοδυτικὴν δρεινὴν χώραν. Πρωτ. είνε ἡ Ἀημητσάρα·, ἐπὶ βουνοῦ ἑκτισμένη, πατρὶς τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου τοῦ Ε', ὃν ἀπηγχόνισαν οἱ Τούρκοι τῷ 1821, καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Πατρῶν Γερμικοῦ τοῦ ὑψώσαντος τὴν σημαίαν τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως. Ἡ ἐνταῦθα κατασκευαζομένη πυρίτις ἔχρησίμευσε πολὺ κατὰ τὸν ἵερὸν ἥμιν ἀγάνα.— Καρύταιρα, πρὸς Ν. καὶ παρὰ τὸν Ἀλφειόν, σπουδαῖον φραγμικὸν φρούριον.— Στεμνίτσα·.— Λαγκάδια·, βορειότερον.— Κοτοβάζαιρα, πέραν τοῦ Λάδωνος.— Βυτίρα, πρὸς τὸν Μαίναλον, ἔχουσα γεωργικὸν καὶ δασονομικὸν σταθμόν.

4) Ἡ ἐπαρχία **Κυνουρέας** (κ. Τσακωνιά) περιλαμβάνει τὴν ἀρχαίαν Κυνουρίαν, ἥτις ἑκτείνεται μεταξὺ τοῦ Πάρνωνος καὶ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Ταύτης τὸ βορειότερον τμῆμα, ἡ Θυρεᾶτις, ἐγένετο πάλαι θέατρον πολέμων μεταξὺ Ἀργείων καὶ Σπαρτιατῶν. Κωμοπόλεις ἐνταῦθα είνε τὸ Λεωνίδιον, ἀπέχον ἥμισειαν ὥραν τοῦ Ἀργολικοῦ. Ἐνταῦθα, ως καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις τῆς ἐπαρχίας, διμιεῖται ἡ Τσακωνικὴ διάλεκτος, ἥτις είνε καθωματημένη ἐλληνικὴ περιέχουσα καὶ τινας ἀρχαίους δωρισμούς.— Κοσμᾶς·, πρὸς Ν.— Αστρος, παρά λιος κώμη καὶ Ἅγιος Ἰωάννης, ἐνθα συνήλθεν ἡ ἐν Ἀστρει λεγομένη δευτέρα ἑθνικὴ συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων (τῷ 1821).— Ἅγιος Νικόλιος (Καστρὶ) καὶ Ἅγιος Πέτρος·, ἐπὶ τοῦ Πάρνωνος.— Δολιανά, δονοματὸν χωρίον διὰ τὰς νίκας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων (1821).

Συγκατενωνέα τῆς Ιελοποννήσου.— Ἡ συγκοινωνία τῆς Πελοποννήσου είνε ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη διὰ δῆδων καὶ σιδηροδρόμων. Μόγον διὰ τοῦ νομοῦ Δακωνίας δὲν διέρχεται σιδηροδρομικὴ τις γραμμή, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς διαχρίνονται οἱ ἔξης. Ἐκ τῆς Κορίνθου, ἐνθα φθάνει ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τοῦ οἰδηροῦ Πειραιῶς— Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου, ἀρχονται δύο γραμμαί, ὅν τὴν τελευτᾶν εἰς τὰς Καλάμιας καὶ τὸ Νησίον, ἡ δὲ εἰς τὸν Πύργον καὶ τὴν Ὄλυμφην οικονομήθηκε από τὸ Ινοτίου Εκπαιδευτικής Πολιτικῆς

πίαν. Ἀλλὰ καὶ δὲ Πύργος ἐνοῦται μετὰ τῆς πρώτης γραμμῆς παρὰ τὸ χωρίον Μελιγαλᾶ τῆς Μεσσηνίας. Οὕτω δυνάμεθα γὰρ διακρίνωμεν ἐν Πελοποννήσῳ τρεῖς γραμμάς, ἐνούσας τὰς κάτωθι πόλεις καὶ κυριώτατα χωρία.

1) *Κόρινθος* — *Νεμέα* — *Ἀργος* — *Ναύπλιον*. *Ἄργος* — *Μύλαι* — *Ἀχλαδόκαμπος* — *Τρίπολις* — *Λεοντάριον* — *Μεγαλόπολις* — *Ισαρι* — *Διαβολίτισιον* — *Μελιγαλᾶ* — *Ασλάναγα* — *Θουρία* — *Καλάμαι*. *Καλάμαι* — *Λησίον*.

2) *Κόρινθος* — *Κιάτον* — *Ξυλόκαστρον* — *Ἀκράτα* — *Διακοφτὸν* — *Αἴγιον* — *Πάτραι* — *Κάτω Ἀχαΐα* — *Μανωλάδα* — *Δεχαῖνα* — *Καβάσαλα* — *Γαστούνη* — *Πύργος* — *Ολυμπία*. *Διακοφτὸν* — *Καλάβρυνια* *Καβάσαλα* — *Βαρθολομῷον* — *Κυλλίνη*. *Πύργος* — *Κατάκωλον*.

3) *Πύργος* — *Κυπαρισσία* — *Μελιγαλᾶ*.

Ἄτμόπλοια εἴτι ἐκτελοῦσιν ἐν Πειραιῶς τὸν γῦρον τῆς Πελοποννήσου προσεγγίζοντα εἰς πάντας τοὺς λιμένας. Οἱ ἐμπορικώτατοι λιμένες μετὰ τὰς Πάτρας εἶνε τὸ Αἴγιον, τὸ Κατάκωλον, αἱ Καλάμαι καὶ τὸ Γύθειον.

IV. ΝΗΣΟΙ

Αἱ εἰς τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα ἀνήκουσαι Ἑλληνικαὶ νῆσοι εἰνε αἱ ἔξης: 1) Αἱ παράκτιαι νῆσοι τῆς Πελοποννήσου, 2) αἱ νῆσοι τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, 3) αἱ νῆσοι τοῦ Αιγαίου πελάγους (Κυκλαδεῖς, Εὔβοια καὶ Βόρειαι Σποράδες) καὶ 4) αἱ Ίονιοι νῆσοι.

Αἱ σπουδαιότεραι παράκτιαι νῆσοι τῆς Πελοποννήσου εἰνε ἡ Σαρακηγία, αἱ Οἰνοῦσσαι, αἱ Σπέτσαι, ἡ Ὅδρα καὶ δὲ Πορος. Τούτων τὰς μὲν δύο πρώτας εἰδούμεν ἐν τῷ νομῷ Μεσσηνίᾳ, τὰς δὲ λοιπὰς τῷ νομῷ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

Τὰς νήσους τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου Αἴγιναν καὶ Σαλαμῖνα εἴδομεν ἐν τῷ νομῷ Αττικῆς καὶ Βοιωτίας.

Αἱ Κυκλαδεῖς, ἡ Εὔβοια καὶ Σποράδες, αἵτινες πεζήται εἰν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει, ἀποτελοῦσι δύο νομούς, τὸν τῶν Κυκλαδῶν καὶ τὸν τὴν Εὔβοιας. Αἱ δὲ Ίονιοι νῆσοι, αἵτινες καίνται εἰν τῷ Ιστρῷ πελάγει, ἐσχημάτιζον ἀπὸ τοῦ 1800 — 1863 ιδίων χρήσεος ἐξεργασμένον: τὰς τῆς Ἀγγλίας, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Ἐπτάνησος ἐκ τῶν τοιούτων νήσων (Κερκύρας, Παξοῦ, Λευκάδας, Κεφαλληνίας, Ἄρκαδος Καστοῦ καὶ

Κυθήρων). Αὗται, πλὴν τῶν Κυθήρων (ὑπαγομένων εἰς τὸν νομὸν Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας) ἀποτελοῦσι 3 νομοὺς τῆς Ἑλλάδος α') τὸν πῆγα Κερκύρας, β') τὸν τῆς Κεφαλληνίας καὶ γ') τὸν τῆς Ζακύνθου.

(B/α') Νομὸς Κυκλαδῶν.

[130 χιλ. κατ.]

Τὸν τὸ διοικητικὸν Κυκλαδῶν καλεῖται συστάς νήσων τοῦ Αἰγαίου, αἵτινες εἶναι λείψανα χώρας, καταδυτισθείσης εἰς προϊστορικοὺς χρόνους. Σπουδαιότεραι τούτων εἶναι αἱ ἔξης.

Ανδρος, Τῆρος, Μύκονος,	Κέα, Κύθνος, Σέριφος
Σύρος, Δῆλος, Ρήνεια,	Μῆλος, Σίφνος, Κίμωλος,
Νάξος, Ίος, Αμοιρός,	Σίκινος, Φολέγανδος,
Πάρος καὶ Αντίπαρος,	Θήρα, Θηρασία, Αράρη.

Μορφολογέα τοῦ ἐδάφους. — Αἱ Κυκλαδες ἔχουσιν ἐδάφος ἐν γένει δρεινὸν καὶ πετρώδες, μόνον δ' αἱ μεγαλύτεραι ἔξι αὐτῶν ἔχουσι κοιλάδας τινὰς καὶ μικρὰς πεδιάδας. Τὸ διψιστον ὅρος εἶναι διοῖος Δ., ἐν τῇ Νάξῳ, ητις εἶναι η μεγίστη καὶ η εὐφοριωτάτη τῶν Κυκλαδῶν.

τερπνοτάτων καὶ πραγμάτων

Προϊόντα. — "Ενεκα τοῦ δρεινοῦ ἐδάφους τρέφονται πολλὰ ζῷα καὶ κατασκευάζεται ἔξαρτος τυρός. Φυτικὰ δὲ προϊόντα εἶναι ἔλαιον καὶ οἶνος, ἐν δὲ ταῖς μεγίσταις καὶ ἐσπεριδοειδῆ. Τινὲς ἔχουσι καὶ διάφορα δρυκτὰ προϊόντα.

Ασχολέα τῶν κατοίκων. — Οἱ κάτοικοι τῶν Κυκλαδῶν, ἐπως καὶ τῶν λοιπῶν νήσων, ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν.

Αἱ νῆσοι κατὰ μέρος. — Η Ἀνδρος (18 χιλ. κατ.) εἶναι η βορειότερα τῶν Κυκλαδῶν καὶ η δευτέρα κατὰ τὸ μέγεθος. Ἐχει ωραίας κοιλάδας μετὰ παντοίων διπλωσφόρων δένδρων, κύριον δὲ προϊόν αὐτῆς εἶναι τὰ λεμόνια. Η νῆσος ἔχει ἔτι ἀκμαίαν ναυτιλίαν.

Η Τῆρος (12 χιλ. κατ.) χωρίζεται ἀπὸ τῆς Ἀνδρου διὰ στενοῦ πορθμοῦ πλήρους σκοπέλων· ἔχει πολλὰ λατομεῖα μαρμάρων (περὶ τὰ 20 εἶδη, ὧν ὁνομαστὸς ὁ δρίτης).

Η Μύκονος (4¹/₂, χιλ. κατ.) κείται νοτιοανατολικώτερον καὶ εἶναι πετρώδης· παράγει ἔξαρτον μαλακὸν τυρόν.

Ψηφιοποίηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η Σῦρος (27 χιλ. κ.) είναι μικροτέρα τῶν προηγουμένων καὶ ἐπισημοτάτη ὡς ἐκ τῆς θέσεως καὶ τοῦ λιμένος αὐτῆς.

Η Δήλος καὶ ἡ Ρήγεια κείνται μεταξὺ τῆς Μυχόνου καὶ τῆς Σύρου, είναι δὲ νησίδια ἀκατοίκητα, πάλαι ὅμως σπουδαιότατα· ἡ Δήλος ἴδια κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν Κυκλαδῶν ἔνεκα τῆς ἀρχαιοτάτης λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, οἵτινες κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγεννήθησαν ἐνταῦθα. Σώζονται ἐνταῦθα σπουδαῖαι ἀρχαιότητες τῆς Ἱερᾶς περιοχῆς τοῦ ναοῦ.

Η δὲ Ρήγεια πάλαι ἦχρησίμευεν ὡς νεκροταφεῖον τῶν Δηλίων, διότι δὲν ἐπιτρέπετο ἡ ταφὴ ἐν Δήλῳ.

Η μεγίστη καὶ εὐφορωτάτη Νάξος (17 χιλ. κ.) ἔχει σχῆμα δομῆσιδές. Παράγει οἰνον, ἔλαιον, ἐσπεριδοειδῆ (ἰδίως κίτρα) καὶ τύρον. Πλούσιον προϊὸν αὐτῆς είναι τὸ δρυκτὸν σιμύρις (πέτρα σκληρότατη χρησιμεύουσα πρὸς λείασιν μετάλλων, λίθων κλπ.).

Η Πάρος (8 $\frac{1}{2}$, χιλ. κ.) κείται ἀμέσως πρὸς Δ. τῆς Νάξου καὶ είναι ὁνομαστὴ διὰ τὸ Πάριον μάρμαρον (λυγχίτης).

Η Ἀντίπαρος (π. Ὁλίαρος) είναι μικρὰ νῆσος ἔχουσα μέγα σπίλαιον σταλακτιτῶν.

Η Κέα (π. Κέως, 4 χιλ. κ.) ἔχει σχῆμα φρειδές καὶ κείται Ν.Α. τοῦ Σουνίου· παράγει καλὸν οἶνον καὶ βαλάνους.

Η Κύθνος (3 χιλ. κ.), νοτιώτερον κειμένη, ἔχει θερμὰς θαματικὰς πηγάς.

Η Σέριφος (4 χιλ. κ.) ἔχει δρυχεῖα σιδήρου.

Η Σίφνος (4 χιλ. κ.) πάλαι εἶχε χρυσωρυχεῖα· νῦν οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἀγγειοπλαστικήν.

Η Μῆλος (5 $\frac{1}{2}$, χιλ. κ.) κατέχει τὸ Ν. Δ. ἀκρον τῆς συστάδος καὶ είναι ἡφαιστειογενῆς. Ἀποτελεῖται δὲ δύο τμημάτων, μεταξὺ τῶν ἑποίων εἰσδύει εὐρὺς λιμνῶν καὶ φαλέστατος. Παράγει θεῖον, στυπηρίαν, μυλοπέτρας, ἔτι δὲ καὶ σίνου.

Η Κίμωλος (2 χιλ. κ.) είναι γνωστὴ διὰ τὴν λευκὴν κιμωλίαν γῆν.

Η Φολέγανδρος καὶ Σίκινος είναι μικραὶ καὶ τραχεῖαι νῆσοι παράγουσαι σίνου.

Η Θίρα (κ. Σανταρήνη, 11 χιλ. κ.) είναι νῆσος ἡφαιστειογενῆς ἔχουσα σχῆμα μηνοειδές τὸν πρὸς Δ. ἐστραμμένον κόλπον αὐτῆς κλείει ἡ νησὶς Θηρασία μετὰ τοῦ Ἀσπρονησίου. Η σύτω κλεισμένη θαλασσία λεκάνη ἀποτελεῖ γιγάντειον κρατήρα παλαιοῦ ἡφαιστείου.

Ἐν τῇ λεκάνῃ ταύτη ἀνέδυσαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τρεῖς νησίδες (ἡ Παλαιὰ Καῦμένη, ἡ Μικρὰ Καῦμένη καὶ ἡ Νέα Καῦμένη) παρὰ δὲ τὴν Νέαν Καῦμένην συνέβησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Α' (1868—1870) νέαι ἔχρήξεις, καθ' ᾧ ἐσχηματίσθη νέος κρατήρα ὀνομασθεὶς «Γεώργιος». Κύρια προϊόντα τῆς νήσου είναι Θηραϊκὴ γῆ (κ. παρεστάνη) καὶ οἰνος.

Ἡ Ιος (2 χιλ. κ.) κείται πρὸς Β. τῆς Θήρας καὶ ἔχει ώραῖον λιμένα.

Ἡ Ἀμοργὸς (3 χιλ. κ.) είναι ἡ ἀνατολικωτάτη νήσος τῆς Παλ. Ἑλλάδος παράγει οἶνον, ἔλαιον καὶ ὄπωρας.

Ἡ δ' Ἀράφη, μικρὰ καὶ ἀσήμαντος, είναι ἡ νοτιοανατολικωτάτη τῶν Κυκλαδῶν.

Ἐπαρχίαις, πόλεις καὶ κώμαις. — Ο νομὸς Κυκλαδῶν περιλαμβάνει 7 ἐπαρχίας: 1) Σύρου, 2) Ἀνδρου, 3) Τήνου, 4) Νάξου, 5) Κέας, 6) Μήλου καὶ 7) Θήρας.

1) Ἡ ἐπαρχία Σύρου περιλαμβάνει τὰς νήσους Σύρου, Μύκονον, Δῆλον, Τήνεαν καὶ τινὰ ἄλλα νησίδια ἀκατοίκητα. Πρωτ. αὐτῆς καὶ τοῦ νομοῦ είναι ἡ Ἐρμούπολις (κ. Σύρος) □, ἐκτισμένη κατὰ τὸν εὔρυν καὶ ώραιον λιμένα τῆς νήσου Σύρου. Ἐχει ἀξιόλογον ἐμπορικὸν ναυτικὸν καὶ βιομηχανίαν. Ἀνωθεν ταύτης είναι ἡ Ἀρω Σύρος, κατοικουμένη ὑπὸ Ἑλλήνων καθολικῶν (κ. Φραγκοστριανοί).

Ἡ Μύκονος κείται ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου.

2) Ἡ ἐπαρχία Ἀνδρου σύγκειται ἐκ τῆς ὁμωνύμου νήσου καὶ ἔχει πρωτ. τὴν Ἀνδρον, κειμένην ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας, ἐνῷ ἡ ἀρχαία ἡμώνυμος ἔκειτο ἐπὶ τῆς δυτικῆς. — Ἀποίκια (χωρίον, παρ' ὅνπάρχουσι περίφημα ιαματικὰ ὕδατα. — Κόρδιον καὶ Γαύρειον, παράλιαι κώμαι.

3) Ἡ ἐπαρχία Τήνου σύγκειται ἐκ τῆς ὁμωνύμου νήσου καὶ ἔχει πρωτ. τὴν Τήνον, κειμένην ἐπὶ τῆς νοτίου παραλίας. Παρὰ ταῦτην είναι ὁ περίφημος ναὸς τῆς «Εὐαγγελιστρίας», εἰς ὃν συρρέουσι κατὰ χιλιάδας προσκυνηταὶ ἐκ τε τῆς ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος. Ἐν τοῖς χωρίοις τῆς νήσου κατοικοῦσι καὶ καθολικοὶ χριστιανοί, ὅπαρχει δὲ καὶ μονὴ καθολικῶν καλογραῖῶν μετὰ παρθεναγωγίου.

4) Ἡ ἐπαρχία Νάξου περιλαμβάνει τὰς νήσους Νάξον, Ηάρον καὶ Ἀντίπαρον. Πρωτ. είναι ἡ Νάξος, κατὰ τὴν Β. Δ. παραλίαν τῆς ὁμωνύμου νήσου. Ἐτεραὶ σπουδαῖαι κώμαι τῆς νήσου είναι ἡ Ἀπεί-

φαρθος, τὸ Χαλκὶ καὶ ἡ Κορωνὶς (κ. Κωμιακή). Παρὰ τὴν Κορωνὶξ εἰνε τὰ σμυριδωρυγεῖα. Ἐν δὲ τῇ Πάρῳ κῶμις ἀξιαι λόγου εἰνε ἡ Πάρος (Παροικία) καὶ ἡ Νάουσα.

5) Ἡ ἐπαρχία Κέας ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Κέας, Κύθνου καὶ Σερίφου. Πρωτ. εἰνε ἡ Κέα (π. Ἰουλίς), ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁμωνύμου νήσου. Ἐν τῇ Κύνῳ εἰνε αἱ κῶμις Κύθνος καὶ Δρυοπίς, ἐν δὲ τῇ Σερίφῳ ἡ Σέριφος>.

6) Ἡ ἐπαρχία Μήλου ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Μήλου, Κεμώλου, Σίφνου, Φολεγάνδρου, Σικίνου καὶ τινων ἄλλων νησίδων ἀκατοικήτων. Πρωτ. εἰνε ἡ Μήλος (κ. Πλάκα), ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου. Παρὰ ταύτην, ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων τάφων τῆς ἀρχαίας Μήλου εὑρέθη τὸ περίφημον ἀγαλμα τῆς «Ἀφροδίτης τῆς Μήλου», κείμενον νῦν ἐν τῷ Λούθρῳ τῶν Παρισίων.

Ἐν τῇ Κιμώλῳ κείται ἡ Κίμωλος·, ἐν τῇ Σίφνῳ ἡ Ἀπολλωνία καὶ ἡ Ἀρτεμώρη καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς, ἐν Φολεγάνδρῳ καὶ Σικίνῳ, ὅμώνυμα χωρία.

Ἡ ἐπαρχία Θήρων ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Θήρας, Θηρασίας, Ἰου, Ἀμοργοῦ, Ἀνάφης καὶ τινων ἄλλων ἀσημάντων νησίδων, Πρωτ. εἰνε ἡ Θήρα (Φηρά) ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου. Ἐτεραι κῶμαι τῆς αὐτῆς νήσου εἰνε ἡ Οἴα, δὲ Πύργος καὶ τὸ Ἐμπορεῖον. Ἐν τῇ Ἰω εἰνε ἡ Ἰος·, ἐν τῇ Ἀμοργῷ ἡ Ἀμοργός (Χώρα ἡ Κάστρον) καὶ ἐν τῇ Ἀνάφῃ ὅμώνυμον χωρίον.

(14) β') Νομὸς Εὐβοίας. 4.000

{128 χιλ. χατ.)

Ο νομὸς Εὐβοίας ἀποτελεῖται ἐκ τῆς νήσου Εὐβοίας καὶ τῶν Βορείων Σποράδων.

Ἡ νῆσος Εὐβοία.

Θέσεις.— Ἡ μακρὰ νῆσος Εὐβοία (113 χ. κ.) ἔκτείνεται ἀπέναντι καὶ κατὰ μῆκος τῆς βορειοανατολικῆς ἀκτῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Ἡ μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τῆς στερεᾶς στενὴ θάλασσα καλεῖται Εὐβοϊκὸς κόλπος, διστις στενοῦται πρὸς τὴν Βοιωτίαν καὶ σχηματίζεται δὲ πορθμὸς τοῦ Εὐθίπον, γνωστὸς ἐκ τοῦ ἐνταῦθα σχηματιζόμενου παλιρροικοῦ φαινομένου.

Ορεζόντιος Διαμελίσματος. — Η Εύβοια κατὰ τὸ μέσον τοῦ μήκους αὐτῆς εἶνε εὔρυτέρα, κατὰ δὲ τὰ ἀκρα στενωτέρα. Πρὸς Β· τελευτὴν κατὰ τὰ ἀκρωτήρια Κήναιον, (κ. Λιθάδα), ἐν τῷ Μαλιακῷ κόλπῳ, καὶ Ἀρτεμίσιον, τὸ βορειότατον τῆς Εύβοίας, γγωστὸν διὰ τὴν παρὰ τοῦτο γενομένην ναυμαχίαν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν (880 π. Χ.). Πρὸς Ν. δὲ τελευτὴν ἀπέναντι τῆς Ἀνδρου κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Καφηρέα (κ. Κάδο Ντόρο).

Μεταξὺ τῆς νοτίου Εύβοίας καὶ τῆς Ἀττικῆς σχηματίζονται αἱ νησίδες Πεταλίαι, κτήμα τοῦ βασιλέως ἡμῶν.

Μορφολογία τοῦ ἑδάφους. — Η Εύβοια εἰς προϊστορικοὺς χρόνους ἦτο ἡγεμόνη μετὰ τῆς Στερεάς Ἑλλάδος, διὰ τοῦτο καὶ τὰ ὅρη τῆς νήσου εἶνε συνέχεια τῶν ὅρέων ταύτης. Ἐν τῷ μέσῳ περίπου τῆς Εύβοίας ὑψοῦται τὸ ὄψιστον Δίρφυς (κ. Δέλφι)Δ, ἐξ ἣς ἔκπεμπονται διάφοροι κλάδοι. Ἐν τῇ βορείφ Εύβοίᾳ ὑψοῦται τὸ Μάκιστον (κ. Κανέλλι)Δ καὶ τὸ Τελέθριον¹, ἀποτόμως καταπίπτοντα εἰς τὸν Εύβοικόν. Κατὰ δὲ τὴν νότιον Εύβοιαν ἀκολουθεῖ μακρὰ ἄλυσις, ἡς τὸ νοτιώτερον ὅρος Ὁχη Δ τελευτὴν κατὰ τὸν Καφηρέα.

Αἱ κυριώτεραι τῶν πεδιάδων τῆς νήσου εἶνε τὸ Αγλάντιον πεδίον (κ. τῆς Χαλκίδος) πρὸς τὸν Εύβοικὸν καὶ ἡ τῆς Ισταίας (κ. τοῦ Ξηροχωρίου) πρὸς Β. καὶ ἀπέναντι τῆς Φθιώτιδος.

Ποταμοί. — Η Εύβοια ἔχει μικρούς τινας ποταμοὺς ἔχοντας πάντοτε ὅδωρ. Οἱ μικρότεροι εἶνε ὁ Αγλαντός (κ. τοῦ Βασιλικοῦ), διαρρέων τὸ Αγλάντιον πεδίον.

Εύβοιας τοῦ ἑδάφους. — **Προϊστόντα.** Η μέση καὶ βόρειος Εύβοια εἶνε δασώδης καὶ εὐφορος. Παράγει δὲ γενικῶς οἶνον, ξυλεῖαν καὶ ὁρτίνην, τρέφει ζῷα, ἐν οἷς καὶ βοῦς (ἐξ οὗ τὸ δνομα Εύβοια), ἔχει δὲ καὶ πλοῦτον ὀρυκτῶν (μάρμαρα, λιθάνθρακες, λευκόλιθος).

II. Αἱ νῆσοι Βόρειαι Σποράδες.

Αἱ Βόρειαι Σποράδες (15 κ. κ.) κείνται πρὸς Β. τῆς Εύβοίας καὶ πρὸς Α. τῆς Θεσσαλίας. Αἱ κυριώτεραι τούτων εἶνε ἡ Σκιαθος, ἡ Σκόπελος, ἡ Ηλιοδρόμια (π. Ἰκός)¹ καὶ ἡ Σκῦρος. Εἶνε δρειναὶ καὶ

1. Υπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὡνόμασθη ἐσφαλμένως ἡ νῆσος αὕτη **Αλόνης**.

τραχεῖαι, ἔχουσιν δμως δάση καὶ παράγουσιν οἶνον, Ἐλαιον καὶ δπώρως.

Ἐπαρχίας, πόλεις καὶ κῶμαι. — Ὁ νομὸς Εὔβοιας ἀποτελεῖται ἐκ 4 ἑπαρχιῶν: 1) Χαλκίδος, 2) Εγροχωρίου, 3) Καρυστίας καὶ 4) Σκοπέλου.

1) Ἡ ἑπαρχία **Χαλκίδος** περιλαμβάνει τὸ μέρος τῆς Εὔβοιας ἥπερ τῆς Δίρφυος μέχρι τοῦ Τελεθρίου. Πρωτ. τῆς ἑπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ είναι ἡ Χαλκίς **■**, ἄρχαία πόλις κατὰ τὸν πορθμὸν τοῦ Εύρηπου, ἐφ' οὐ σιδηρᾶ κινητὴ γέφυρα. Ἡ πόλις ἔχει βιομηχανικὰ καταστήματα, κατοικοῦσι δὲ καὶ τινες Ἰσραηλῖται. — Ερέτρια ἡ Νέα Ψαρά ἀπέναντι τοῦ Όρωρου, ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Ἐρέτριας, συνοικισθεῖσα ὑπὸ Ψαριανῶν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς νήσου αὐτῶν κατὰ τὴν Ἑλλην. ἐπανάστασιν. Ἔνεκα τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν Ψαριανῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγωσι δύο βουλευτάς. Ἡ δ' ἀρχαιοτάτη Ἐρέτρια, ἡ ὑπὸ τῶν Περσῶν καταστραφεῖσα, ἔκειτο ἀνατολικώτερον. — **Ψαχνά** •, **Μανιοῦδι** καὶ **Αγία** **Αννα** πρὸς Β. — **Λίμνη** •, κωμόπολις κατὰ τὸν Εὔβοικόν.

2) Ἡ ἑπαρχία **Εγροχωρίου** κατέχει τὸ πρὸς Β. τοῦ Τελεθρίου μέρος τῆς νήσου. Πρωτ. ταύτης είναι τὸ **Εγροχώριον** **◆**, παρὰ τὸ εὔφορον πεδίον τῆς Ιστιαίας, ὅπερ παράγει ἐκλεκτὸν οἶνον. Ἐπίγειον αὐτοῦ είναι δὲ **Όρεός** (κ. **Όρεοι**), ἀρχαία πόλις ἐπὶ τῆς ἀρχαιοτάτης «Ιστιαίας», ἡ τις ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Περικλέους (446 π.Χ.) — **Αἰδηψός**, κατὰ τὸν Εὔβοικόν, παρ' ἧν περίφημοι λαμπτικαὶ πηγαί.

3) Ἡ ἑπαρχία **Καρυστίας** ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ Ν.Α. μέρους τῆς Εὔβοιας καὶ τῆς νήσου Σκύρου. Πρωτ. τῆς ἑπαρχίας είναι ἡ **Κύμη** **◆**, μικρὸν ἀπεχουσα τοῦ **Αλγαίου** παρὰ ταύτην κείναι τὰ ἀνθρακωρυχεῖα. — **Αύλωνάραιον**, πρὸς Ν. — **Αλιβέριον**, παρὰ τὸν Εὔβοικόν, ἐξ οὗ ἐξάγεται πολὺς οἶνος. — **Κάρυστος**, ὑπὸ τὴν **Οχην** καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Κάρυστον, καθ' ἧν κῆποι κατάφυτοι ἐκ καρποφόρων δένδρων. — **Σκῦρος** •, ἐν τῇ δμωνύμῳ νήσῳ.

4) Ἡ ἑπαρχία **Σκοπέλου** ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Σκοπέλου, Σκιάθου, **Ηλισθρομίκης** καὶ τυνων ἄλλων μικροτέρων. Πρωτ. είναι ἡ **Σκόπελος** •, ἐπὶ τῆς δμωνύμου νήσου, γνωστὴ διὰ τὰ εὔχυμα ἀπίσια, δὲ παράγει. **Αξία** λόγου είναι καὶ ἡ **Σκιάθος** •, ἐν τῇ δμωνύμῳ νήσῳ, μετ' ἀσφαλοῦς λιμένος.

(15) γ') Νομὸς Κερκύρας.

[130 χιλ. κατ.]

Ο νομὸς οὗτος σύγκειται ἐκ τῶν νήσων Κερκύρας, Παξῶν, Λευκάδος καὶ μικρῶν τινων ἀλλων.

Η μακρὰ νῆσος Κέρκυρα κειμένη ἀπέναντι τῆς Βορ. Ἡπείρου εἶναι ἡ πυκνότερον κατοικουμένη Ἑλληνικὴ νῆσος (96 χ.κ.). Προσεγγίζει τὴν Ἡπείρον διὰ πορθμοῦ εὔρους $2 \frac{1}{2}$ μόλις χιλιομέτρων καὶ τελευτῇ πρὸς Ν. εἰς τὰ ἀκρωτήρια Ἀμφίπαγον (κ. Ἀσπρο) καὶ Δευκίμην.

Τὰ δρη τῆς Κερκύρας εἶναι χαμηλὰ (ὕψιστον δ Παντοχοράτωρ), καὶ πεδιάδες δ' αὐτῆς κατάφυτοι καὶ θελκτικαὶ παράγουσαι οἶνον, ἔλαιον καὶ δπώρας.

Β. Δ. τῆς Κερκύρας πρόκεινται αἱ νησῖδες Ἐρίκουσα, Ὁδωροὶ καὶ Μαλθάκη. Ἑλληνικὴ νῆσος εἶναι καὶ ἡ ἀπέναντι τοῦ Αὐλῶνος (Ἡπείρου) ἀκατοίκητος Σάσων.

Οἱ ΠΠαξοὶ (4 χ. κ.) εἶναι δύο μικραὶ νῆσοι (Παξὸς καὶ Ἀντίπαξος) κείμεναι ἀπέναντι τῆς Ἡπειρωτικῆς πολίχης Ηάργας. Παράγουσι κυρίως ἔλαιον.

Η δὲ Λευκὰς (30 χ. κ.) κείνται ἀπέναντι καὶ πλησιέστατα τῆς Ἀκαρνανίας, μεθ' ἣς σχηματίζεται ἀβαθῆς λιμνοθάλασσα. Ὁμαλὸς τις ἴσθμὸς συνδέει ταύτην μετὰ τῆς Ἀκαρνανίας, διὰ πρῶτοι ἔταμον πάλαι οἱ Κορίνθιοι. Η νῆσος εἶναι δρεινοτάτη, μικρὰ δ' δροσειρὰ τελευτῇ εἰς τὸ νοτιώτατον ἀκρωτήριον Λευκάταν (κ. τῆς Κυρᾶς). Παράγει δ' οἶνον, ἔλαιον καὶ σταφίδα. Εἰς τὴν Λευκάδα πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως κατέφευγον ἀρματωλοὶ καὶ κλέφται, δσάκις κατεδιώκοντο διὸ τῶν Τούρκων ἐν τῇ Ἀκαρνανίᾳ.

Ν.Α. ταύτης εἶναι ἡ νησὶς Τάφος (κ. Μεγανῆσι) καὶ τινες ἄλλαι μικρότεραι.

Ἐπαρχίας, πόλεις καὶ κῶμαι.—Ο νομὸς Κερκύρας περιέχει 3 ἐπαρχίας: 1) Κερκύρας, 2) Παξῶν καὶ 3) Λευκάδος.

1) Η ἐπαρχία Κέρκυρας συγίσταται ἐκ τῆς νήσου Κερκύρας καὶ τῶν Β.Δ. αὐτῆς κειμένων νήσων. Πρωτ. τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ Κέρκυρα (κ. Κορφοῦ)*, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν «Κέρκυραν». Εἶναι πόλις ὥραία ἔχουσα φρούρια ἐνετικά,

ἀνάκτορον βασιλικόν, σχολήγι τῶν ἐφέδρων ἀξιωματικῶν, τὸν τάφον καὶ ἀνδριάντα τοῦ πρώτου τῆς Ἑλλάδος κυβερνήτου Ἰω. Καποδιστρίου κ.λ.π. Ὁ διασημότερος ναὸς τῆς πόλεως εἶναι δὲ τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος, ἐνῷ εὑρίσκεται τὸ σεπτὸν λεῖψαν τοῦ Ἀγίου. Προστειαὶ ἀξιολογώτερα εἶναι τὸ Μαντοῦκι καὶ ἡ τερπνὴ Γαρίτσα, παρ' ἣν ἡ ώραία ἔπαυλις τοῦ Βασιλέως. — Πρὸς Ν. τῆς πόλεως καὶ παρὰ τὸ χ. Γαστοῦρι κείται τὸ «Ἀχίλλειον» ώραιοτάτη ἔπαυλις, κτισθεῖσα ὑπὲ τῆς αὐτοκρατείρας τῆς Αὐτορίας Ἐλισσάδετ.

“Ετεραι κῶμαι εἶναι δὲ Ποταμός, τὸ Σκωριπερόν, ἡ Κορακιάνα· καὶ δὲ Ἀγ. Θεόδωρος.

2) Ἡ ἐπαρχία Πλαξῶν ἀποτελεῖται ἐκ τῆς Παξοῦ καὶ Ἀντιπάξου. Ἡ κυρία νῆσος Παξός (κ. Παξοί) κατοικεῖται κατὰ μικρὰ χωρία καὶ ἔχει πρωτ. τὴν Γάιον.

3) Ἡ ἐπαρχία Λευκάδος ἀποτελεῖται ἐκ τῆς νήσου Λευκάδος καὶ τῆς νησίδος Τάφου. Πρωτ. εἶναι ἡ Λευκάδα Ο., κατὰ τὴν λιμνοθάλασσαν καὶ τὸν ισθμὸν τῆς νήσου. Ἐπειδὴ ἡ νῆσος πάσχει ὑπὸ σεισμῶν, αἱ οἰκίαι αὐτῆς εἶναι ἔγλυται. “Ετεραι κῶμαι τῆς νήσου εἶναι ἡ Καρνά· καὶ δὲ Ἀγιος Ηέτρος, οὗ ἐπίνειον ἡ Βασιλικὴ (κατὰ τὸν νότιον κόλπον τῆς νήσου).

(16/δ') Νομὸς Κεφαλληνίας.

[83 χιλ. κατ.]

Ο νομὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Κεφαλληνίας, Ίθάκης καὶ τῶν νησίδων Καλάμου, Καστοῦ καὶ Ἐγινάδων.

Ἡ Κεφαλληνία (71 χιλ. κατ.) εἶναι ἡ μεγίστη νῆσος τῶν Ἰονίων. Ἐπ τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ νορμοῦ ταύτης ἐκτείγονται δύο χερσόγησοι, ἡ Ἐρισσός καὶ ἡ Παλική. Καὶ ἡ μὲν Ἐρισσός ἐκτείνεται πρὸς Β., ἡ δὲ Παλική στρέφεται πρὸς Ν. Ὁ μεταξὺ τῆς Παλικῆς καὶ τοῦ νορμοῦ τῆς νήσου κόλπος καλεῖται τοῦ Αιβαδίου.

Ἡ νῆσος εἶναι δρεινή, ὅψιστον δὲ ὅρος εἶναι δὲ Αἴνος Δ, τὸ ὅψιστον τῶν Ιονίων νήσων.

Ἴσιόρρυθμα φαινόμενα τῆς νήσου εἶναι: 1) χάσμα γῆς παρὰ τὴν ἄκτην καὶ οὐ μακράν τοῦ Ἀργοστολίου, εἰς δὲ βυθόν εταίριον ἔρχομενος ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ κινῶν διρομύλους, 2) βαθύταται τινες ψηφιοποιηθῆκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δρειναι λίμναι κατὰ τὴν Ν.Α. πλευρὰν (”Αδυθος καὶ Ἀκωλη) καὶ διαρκής κίνησις μεγάλου τινὸς λίθου ἐν τῷ νοτίῳ ἄκρῳ τῆς Παλικῆς προερχομένη ἐκ τῶν κινήσεων τῆς θαλάσσης (Κουνόπετρα).

Κύρια προϊόντα τῆς νήσου εἰνε οἶνος, ἔλαιον καὶ σταφίς.

Οἱ κάτοικοι τῆς Κεφαλληνίας εἰνε ἐπιτήδειοι ναυτικοὶ καὶ ἐπιχειρηματικώτατοι ἐμποροι. Ἀποδημοῦντες εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν πλουτοῦσι καὶ ἀναδεικνύονται πολλοὶ Ἐθνικοὶ εὖ εργέται.

Ἡ Ἰθάκη (10 χιλ. κατ.), ἡ πατρὶς τοῦ ἥρωος τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου Ὁδυσσέως, ἔκτείνεται ἀπέναντι τῆς Ἐρίσσου, μεθ’ ἣς σχηματίζεται μακρὸς δίσυλος (κ. Κανάλι τῆς Ἰθάκης). Εἰνε τραχεῖα νῆσος ἔχουσα ὑψιστὸν ὅρος τὸ Νήριον (κ. Ἀνωγῆ). Παράγει οἶνον, ἔλαιον καὶ ἀμύγδαλα.

Οἱ Ἰθακήσιοι εἰνε ἐμπειρότατοι ναυτικοὶ καὶ ἐπιτήδειοι ἐμποροι.

Αἱ δὲ λοιπαὶ νησίδες κείνται πλησιέστατα τῆς Ἀκαρνανίας. Τούτων κατοικοῦνται αἱ βορειόταται, ἡ Κάλαμος καὶ ἡ Καστός. Αἱ δὲ Ἐχινάδες κείνται παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀχελώου. Ἡ εὐρυγομένη ἐκ τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ πεδιάς προσεκόλλησε πολλὰς νησίδας τούτων εἰς τὴν Στερεάν. Σπουδαιοτέρα τῶν Ἐχινάδων εἰνε ἡ Ὁξεῖα παρὰ ταύτην συνεκροτήθη τῷ 1571 ναυμαχίᾳ μεταξὺ τῆς Ἰσπανίας καὶ Ἐνετίας ἀφ’ ἐνὸς καὶ τῆς Τουρκίας ἀφ’ ἑτέρου, καθ’ ἥν κατετροπώθη ὁ τουρκικὸς στόλος (ἡ καλουμένη ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου).

Ἐπαρχέας, πόλεις καὶ κώμεις. — Ο νομὸς Κεφαλληνίας περιέχει 4 ἐπαρχίας, ὧν αἱ 3 κείνται ἐν τῇ νήσῳ Κεφαλληνίᾳ: 1) Κραναίας, 2) Πάλης, 3) Σάμης καὶ 4) Ἰθάκης.

1) Ἡ ἐπαρχία Κραναίας περιλαμβάνει τὸ Ν.Δ. μέρος τῆς Κεφαλληνίας. Πρωτ. εἰνε τὸ Ἀργοστόλιον Ο, κατὰ τὸν διμώνυμον μικρὸν κόλπον σχηματιζόμενον κατὰ τὸν κόλπον τοῦ Λιβαδίου. Ἡ πόλις ἔχει ώραίας οἰκεδομὰς καὶ ἀξιόλογον ἐμπορικὸν ναυτικόν. Ἡμίσεις εἰνε πρὸς Α. ἔκειτο πάλαι ἡ πόλις Κράμοι (ἡ Κράνη). ”Αξιαι λόγου κῶμαι εἰνε τὰ Δειληνᾶτα .— Τὰ Φαρακλᾶτα.— Τὰ Βαλσαμᾶτα, παρὰ κείται ἡ μονὴ τοῦ Ἀγ. Γερασίμου, ἔνθα τὸ σεπτὸν αὐτοῦ λειψανον. — Ἡ Λιβαδώ, περιοχὴ χωρίων κατὰ τὴν νότιον πλευρὰν τῆς νήσου.

2) Ἡ ἐπαρχία Πάλης κατέχει τὴν Παλικήν χερσόνησον. Πρωτ. αὐτῆς εἰνε τὸ Λιξούριον, ἀπέναντι τοῦ Ἀργοστολίου. Ἡμίσεις εἰνε πρὸς βορειότερον ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις «Πάλη».

3) Ἡ ἐπαρχία Σάμης περιλαμβάνει τὸ Β.Α. μέρος τῆς νήσου Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μετὰ τῆς χερσονήσου Ἐρίσσου. Πρωτ. ταύτης εἶνε ἡ Σάμη (ἢ Αἰγιαλός). Βορειότερον ταύτης κεῖται ἡ περιοχὴ τῶν χωρίων Πύλαρος, ὃν κύριον εἶνε ἡ παράλιος Αγία Εὐφημία. Ἐν τῇ Ἐρίσσῳ εἶνε ἡ Ἀσσος (μετὰ Ἐνετικοῦ φρουρίου) καὶ τὸ Φισκάρδον, βορειότατα.

4) Ἡ ἐπαρχία Ιθάκης σύγκειται ἐκ τῶν νήσων Ιθάκης, Καλάμου, Καστοῦ καὶ Ἐχινάδων. Πρωτ. εἶνε ἡ Ιθάκη (κ. Βαθύ), κειμένη κατὰ ἀσφαλέστατον λιμένα ἀμφιθεατρικῶς. Ἡ ἀρχαία Ιθάκη ἔκειτο κατὰ τὴν Β. Δ. ἀκτὴν τῆς νήσου.

Αἱ κατοικούμεναι νησίδες Κάλαμος καὶ Καστός ἔχουσιν ὁμωνύμους κώμας.

β· ε') Νομὸς Ζακύνθου.

[43 χιλ. n.]

Ο μικρότερος οὖτος νομὸς τῆς Ἐλλάδος ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ὁμώνυμου νήσου καὶ τῶν νησίδων Στροφάδων.

Ἡ νήσος Ζάκυνθος κεῖται πρὸς Ν. τῆς Κεφαλληνίας καὶ πρὸς Δ. τῆς Ἡλιδίου. Ἐχει σχῆμα τριγωνικὸν περίπου καὶ σχηματίζει πρὸς Ν. τὸν κόλπον τοῦ Κερίου. Γυμνὴ δροσειρὰ κατέχει τὸ δυτικὸν τῆς νήσου (ἐν γῇ ἡ ὑψίστη κορυφὴ Βραχιώνας), ἐτέρα δὲ λοφοσειρὰ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τελευτᾷ εἰς τὸ κατάφυτον ὅρας Σκουπύς. Τὸ λοιπὸν μέρος τῆς νήσου εἶνε πεδινὸν καὶ εὐφορώτατον θάλλον ἐξ ἀμπέλων, ἐλαιῶν, δπωροφόρων δένδρων καὶ ἀνθέων, δι' ὃ η νήσος ἐπενομάζεται «Ἀνθος τῆς Ανατολῆς».

Παράγει σταφίδα, αἴνον, ἔλαιον, δπώρας, ἔχει δὲ καὶ πηγὰς πιστασφάλτου κατὰ τὸν κόλπον τοῦ Κερίου.

Ἡ νήσος πάσχει ὑπὸ σεισμῶν. Οἱ κάτοικοι δ' αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, εἰς τὴν μικρὰν βιομηχανίαν τῆς σαπωνοποίειας καὶ τὸ ἐμπόριον, διακρίνονται δ' ἐπὶ φιλομουσίᾳ.

ΠΠόλεις καὶ κῶμαι — Ο νομὸς Ζακύνθου ἀποτελεῖ μίαν ἐπαρχίαν. Πρωτ. εἶνε ἡ Ζάκυνθος [], ἐπὶ τῆς ἀνατ. παραλίας. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ὁ ναὸς τοῦ Ἀγ. Διονυσίου, ἐνῷ φυλάσσεται τὸ σεπτὸν λείψαντον τοῦ ἀγίου. Εἶνε δὲ πατρὸς τοῦ Ἐθνικοῦ ποιητοῦ Σολωμοῦ. Ἡ νήσος ἔχει πολλὰς κώμας καὶ χωρία. Ἀξιολογώτερα τούτων εἶνε τὸ Μαγαιοάδον, τὸ Γερακάριον, τὸ Καταστάριον καὶ αἱ Βολίμες.

Συγκοινωνία τῶν νήσων τῆς Παλ. Ἐλλάδος. — ‘ΕΒ
συγκοινωνία τῶν νήσων ἐκτελεῖται δι’ ἀτμοπλοίων καὶ ίστιοφόρων.
Εἰδικαὶ ἀτμοπλοῖκαὶ γραμμαὶ ἐκ Πειραιῶς ἀναχωροῦσι διὰ Σῦρον καὶ
τὰς λοιπὰς Κυκλαδας. Ἐτέρα γραμμὴ πλέει εἰς Κάρυστον, Κύμη
καὶ Σκῦρον, διὰ δὲ τοὺς πρὸς τὸν Εὔβοϊκὸν λιμένας τῆς Εὔβοίας χρη-
σιμοποιοῦνται αἱ διὰ Βόλου ἀτμοπλοῖκαὶ γραμμαὶ προσεγγίζουσαι
εἰς Ἀλιβέριον, Χαλκίδα, Αίγαρη, Αίδηψὸν (τὸ θέρος) καὶ Ὡρεούς.
Ἡ Εὔβοια ἔχει καὶ ἀμαξιτοὺς δῖούς, ἡ δὲ Χαλκὶς συγκοινωνεῖ μετὰ
τῶν Ἀθηνῶν καὶ διὰ σιδηροδρόμου.

Τινὰ τῶν ἀτμοπλοίων ἐκ τοῦ Βόλου πλέουσι καὶ εἰς τὰς νήσους
τῶν Βορείων Σποράδων, Σκιάθον καὶ Σκόπελον.

Αἱ νῆσοι Κύθηρα καὶ Ζάκυνθος συγκοινωνοῦσι μετὰ τῆς λοιπῆς
Ἐλλάδος διὰ τῶν ἐκτελούντων τὸν περίπλουν τῆς Πελοποννήσου
ἀτμοπλοίων. Αἱ δὲ λοιπαὶ Ἰόνιοι νῆσοι δι’ ἀτμοπλοῖκῶν γραμμῶν,
αἵτινες ἐκ Πειραιῶς διέρχονται διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ ίσθμοῦ καὶ τοῦ
Κορινθιακοῦ κόλπου προσεγγίζουσι δὲ εἰς τὴν Ἰθάκην, εἰς διαφό-
ρους λιμένας τῆς Κεφαλληνίας, εἰς τὴν Λευκάδα, εἰς τοὺς Παξοὺς
καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν.

2) ΝΕΑ ΕΛΛΑΣ

[61.400 χιλ.— 2.300.000 κατ.]

Αἱ ἐσχάτως δι’ ἀγώνων καὶ αἴματος ἐλευθερωθεῖσαι Ἐλληνικαὶ
χῶραι ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ εἶνε αἱ ἔξης 1) Ἡπειρος, 2) Βορεία
Θεσσαλία, 3) Μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας, 4) Πολλαὶ νῆσοι τοῦ
Αιγαίου πελάγους καὶ 5) ἡ μεγαλόνησος Κορήτη.

1) ΗΠΕΙΡΟΣ

[15.500 χιλ.— 450 χιλ. κατ.]

Ορεα. — Ἡ ἐλευθερωθεῖσα Ἡπειρος δρίζεται πρὸς Α. ἀπὸ μὲν
τῆς Παλαιᾶς Ἐλλάδος διὰ τοῦ Ἀράχθου ποταμοῦ, ἀπὸ δὲ τῆς Μα-
κεδονίας διὰ σειρᾶς δρέων, ἀτινα ὑπάγονται εἰς τὴν Πίνδον. Πρὸς Β.
δρίζεται ὑπὸ τῆς Ἀλβανίας, εἰς ἣν ἔχει ὑπαχθῆ καὶ μέρος τῆς Βο-
ρείου Ἡπείρου. Βρέχεται δὲ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους καὶ
πρὸς Ή. ὑπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου.

Θρεζόντειος Θεαμελεσμός. Ἡ Ἡπειρος σχηματίζει μικρούς μόνον κόλπους και τίνας λιμνοθάλασσας. Εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, δστις σχηματίζεται μεταξὺ τῆς Ἡπείρου και τῆς Ἀκαρναίας, εἰσέρχεται τις διὰ τοῦ πορθμοῦ τῆς Πρεβέζης κατὰ τὸν κόλπον τοῦτον σχηματίζεται ἡ λιμνοθάλασσα Λογαροῦ, ἐν ᾧ ἀλιεύονται ἵχθυες πλήρεις ψῶν, ἐξ ὧν κατασκευάζεται τὸ περίφημον αὐγοτάραχον τῆς Πρεβέζης.

Τὸ δυτικώτατον ἀκρωτ. τῆς Ἡπείρου εἶναι τὰ θυελλώδη Ἀκροκεραύνια (κ. Γλῶσσα), δριον τοῦ Ἰονίου και Ἀδριατικοῦ πελάγους, εἰς τὴν Ἀλβανίαν νῦν ὑπαγέμενα.

Μορφολογέα τοῦ ἐδάφους. — "Απασα ἡ χώρα διασχίζεται ὑπὸ ἀποτόμων και δασωδών δρέων, ἀτινα ἔκτείνονται κατὰ παραλήλους δροσειράς πρὸς τὸ Ἰόνιον πέλαγος. Μετὰ τοῦ κεντρικοῦ ὄρους τῆς Πίνδου Λάκμου (κ. Περιτέρι—Ζυγὸς) συνάπτεται Β.Δ. ἡ Τύμφη (κ. Παλγοθούνι) Δ και τὸ ὄψιστον Βοῖον (κ. Σμόλικα—Γράμμος) Δ, κατὰ τὰ ἔρια τῆς Ἡπείρου και Μακεδονίας. Παραλήλως τούτων ἔκτείνεται τὸ Μιτοικέλι Δ και τὰ Νεμέρτικα Δ. Πρὸς δὲ τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἰονίου ὑψοῦνται τὰ Κεραύνια (κ. τῆς Χιμάρρας) Δ, ἀτινα προεκτείνονται εἰς τὸ μνημονευθὲν ἀκρωτήριον Ἀχροκεραύνια. Ἐν τῇ Νοτίῳ Ἡπείρῳ ὑψοῦται δὲ Τόμαρος (κ. Ολύτσικα) και τὰ ἀπόκρημνα ὅρη τοῦ ἥρωακοῦ Σουλίου.

Μεταξὺ τοῦ Μιτσικελίου και τοῦ Τομάρου ἔκτείνεται τὸ μόνον εὔρυ ὁροπέδιον, τὸ τῶν Ἰωαννίνων, παράλιαι δὲ πεδιάδες σχηματίζονται κατὰ τὰς ἐκδολὰς τῶν μεγάλων ποταμῶν, ὡς ἡ Ἀμβρακικὴ πρὸς Ν. και ἡ τοῦ Ἀφίου και Ἀψου Β.Δ.

"Επατα. — Οἱ κυριώτεροι ποταμοὶ τῆς Ἡπείρου, δὲ Ἀψος και δὲ Ἀφίος, διευθύνονται Β. Δ., κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν δροσειρῶν, και ἐκβάλλουσιν εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, κατὰ τὴν Ἀλβανίαν. Ο μακρότερος τούτων, δὲ Ἀφίος, πηγάζει ἐκ τοῦ Λάκμου και τῆς Τύμφης. Πρὸς τὸ Ἰόνιον δέει δὲ Θύαμις (κ. Καλαμᾶς), ἐκβάλλων ἀπέναντι τῆς Κερκύρας, και δὲ Ἀχέρων (κ. Μαυροπόταμος), δστις σχηματίζει τὴν Ἀχερονίαν λίμνην και δέχεται τὸν παραπόταμον Κωκυτόν. Ο Ἀχέρων κατερχόμενος τῶν δρέων τοῦ Σουλίου ἔχει σχήθας ἀποτόμους και σκοτεινάς, καταρράκτας δὲ θορυβώδεις ταῦτα παρήγαγον πάλαι τὴν ἰδέαν, δτι ἐνταῦθα ἦτο ἡ εἰσοδος εἰς τὸν Ἀδην. Εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν ἐκβάλλει δὲ Ωρωπὸς (κ. Λούρος) και δὲ Ἀραχθός.

Ἐν τῷ κλειστῷ ὁροπεδίῳ τῶν Ἰωαννίνων σχηματίζεται ἡ λίμνη

Παμβῶτις (κ. τῶν Ἰωαννίνων), ἡς τὰ ὕδατα διὰ καταβοθρῶν κενοῦν ται εἰς τὸν Θύαμιν.

Κλέμα.—Εὔκρατον καὶ δυγιεινόν.

Προϊόντα.—Γενικὰ προϊόντα εἰνε οἱ δημητριακοὶ καρποὶ καὶ κηπηνοτροφικά· ἐν δὲ ταῖς πεδιάσι καὶ οἴνος, ἔλαιον καὶ ἑσπεριδοειδῆ.

Κάτοικος.—Οἱ κάτοικοι τῆς Ἡπείρου, πάντες σχεδὸν Ἑλληνες, διακρίνονται διὰ τὴν φιλοπονίαν καὶ φιλοπατρίαν αὐτῶν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν πλουτήσαντες εἰς ξένα μέρη εὐηργέτησαν οὐ μόνον τὴν ἴδιαιτέραν αὐτῶν πατρίδα, ἀλλὰ καὶ ἅπαν τὸ Ἐθνος, ἰδρύσαντες μεγαλοπρεπέστατα εὐεργετικὰ καταστήματα ἐν Ἀθήναις. Τοιοῦτοι ἐθνικοὶ εὐεργέται εἰνε δὲ Τοσίτσας, δὲ Στουρνάρας, δὲ Σίνας, οἱ Πιζάραι, οἱ Ζάππαι, οἱ Χατζηκωνσταῖ, δὲ Αβέρωφ καὶ ἄλλοι.

Αρχαία διεκρίσεις.—Πάλαι ή Ἡπειρος διηγείτο εἰς τὰ ἑξῆς τμήματα: 1) τὴν Μολοσσίαν (Ν.Α.), 2) τὴν Θεσπρωτίαν (Ν.Δ.), 3) τὴν Χαονίαν (πρὸς Δ.) καὶ 4) τὴν Παραναΐαν καὶ τὴν Τυμφαίαν (πρὸς Β. καὶ Β.Α.).

Διεκηπτικὴ κατάστασις καὶ πόλεις.—Ἡ χώρα αὗτη κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν διακανονισμὸν τῶν δρίων αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις εἶχον καταδικάσει τοὺς ἐλευθερωθέντας κατοίκους τῆς Βορείου Ἡπείρου νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸ Ἀλβανικὸν κράτος. Οἱ ἥρωϊκοι ὅμως Ἡπειρῶται μὴ ἀνεχόμενοι τοῦτο ἡμύνθησαν μετὰ τοσαύτης αὐταπαρνήσεως, ὥστε τὸ τμῆμα τοῦτο ἀνεγνωρίσθη ὡς αὐτόνομον. Ἐσχάτως δὲ κατελήφθη καὶ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Α'. Ἡ Νότιος Ἡπειρος. ήτις ἀποτελεῖ τὴν Γενεκὴν διεκκησεν τῆς Ἡπείρου, ἐπὶ Τουρκοκρατίας περιελάμβανε 2 διοικήσεις: 1) τῶν Ἰωαννίνων καὶ 2) τῆς Πρεβέζης.

1) Ἡ διοίκησις τῶν Ἰωαννένων κατείχε τὴν κεντρικὴν περίπου ζώνην τοῦ νομοῦ. Ἐνταῦθα εἰνε ἡ πρωτ. τῆς Ἡπείρου Ἰωάννινα*, παρὰ τὴν ὁμώνυμον λίμνην, καταληφθέντα ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ δι' ἥρωϊκῆς ἐφόδου τῇ 21ῃ Φεβρουαρίου 1913. Πρὸς Ν. τούτων κείται τὸ δυτικότατον φρούριον Μπιζάνι περιώνυμον καταστὰν διὰ τὴν ἀντίστασιν, ἣν συνήντησεν ἐνταῦθα δὲ Ἑλληνικὸς στρατός. Κατὰ τὸ Ν.Δ. ἀκρον τοῦ ὁροπεδίου τῶν Ἰωαννίνων καὶ ὑπὸ τὸν Τόμαρον ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Δωδώνη, ἐνθα ὑπῆρχε τὸ ἀρχαιότατον μαντείον τοῦ Διός.—Ζάγροισ, περιοχὴ χωρίων μεταξὺ τοῦ Μιτσικελίου καὶ τῆς

Τύμφης (κ. Παρωραΐα). — **Κόνιτσα** ο, βορειότερον καὶ παρὰ τὸν Ἀφον. Μέσορον ο, κατὰ τὴν δίοδον τοῦ Λάκμου, ηὗτις ἀγει ἐξ Ἡπείρου εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Εἶναι πατρὶς τῶν ἑθνικῶν εὐεργετῶν Τοσίτσα, Στουρνάρα καὶ Ἀδέρωφ. — Παραμυθία, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Κωκυτοῦ. Ν. Α. ταύτης κείται ἡ περιοχὴ τοῦ δρεινοῦ Σουλίου, τῆς πατρίδος τῶν γράψων Σουλιωτῶν, Φιλιάται· πέραν τοῦ Θυάμιδος. Ἐπίνειον αὐτῶν εἶναι ἡ Σαγιάδα, ἀπέναντι τῆς Κερκύρας.

2) Ἡ διοίκησις τῆς **Πρεβέζης** κατεῖχε τὸ νοτιώτατον μέρος τῆς Ἡπείρου. Ἡ ἐπισημοτέρα ἐνταῦθα πόλις εἶναι ἡ **Πρέβεζα** ο, παρὰ τὸν ὄμώνυμον πορθμὸν καὶ ἀπέναντι τοῦ Ἀκτίου. Εἶναι ἐπίνειον τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἔδρα μητροπολίτου. Παρὰ ταύτην κείνται τὰ ἑρείπια τῆς Ἀκτίας Νικοπόλεως συνοικισθείσης ὑπὸ τοῦ Ὁκτανίανοῦ εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας· αὗτη κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους διετέλεσε πρωτ. τῆς Ἡπείρου (ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἔξης). — Λοῦρος καὶ Φιλιππιάς*, μεσόγειοι κῶμαι. — **Πάρογα**·, ἀπέναντι τῶν Παξῶν, διάσημος διὰ τὴν τραγικὴν μοίραν τῶν κατοίκων αὗτῆς κατὰ τὸ 1819, ὅτε ἐπωλήθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν εἰς τὸν Ἀλῆ πασσᾶν.

B'. Ἡ **Αὐτόνομος** **Ἡπείρος** περιλαμβάνει τὴν περιοχὴν τοῦ **Ἀργυροκάστρου**, ώς καὶ τὰς ἐπαρχίας τῆς **Κορυτσᾶς** καὶ τῆς **Κολωνεάς**.

Ἡ περιοχὴ τοῦ **Ἀργυροκάστρου** κείται ἀμέσως βορειότερον τῆς τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ κυρία ἐνταῦθα πόλις εἶναι τὸ **Ἀργυρόκαστρον** □, κατὰ παραπόταμον τοῦ Ἀφού. — Δέλβιτον· καὶ Δροβιανή·, νοτιώτερον. — **Αγιοι Σαράντα** (π. Ὁγγησμός), λιμὴν τῆς Δυτ. Ἡπείρου. — Χιμάρρος, περιοχὴ χωρίων κατὰ τὰ Κεραύνια· οἱ Χιμαρριώται διαχρίνονται ἐπ' ἀνδρείᾳ. — **Τεπελένιον**·, ἡ πατρὶς τοῦ διαβοήτου Ἀλῆ πασσᾶ. — **Πρεμέτη**·, κατὰ τὸν Ἀφον.

Ἡ δὲ πόλις **Κορυτσᾶ*** κείται Β.Α. τοῦ **Ἀργυροκάστρου** καὶ εἶναι σπουδαία Ἑλληνικὴ πόλις μετὰ Ἑλλην. γυμνασίου καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκπαιδευτηρίων. Πρός Ν. ταύτης εἶναι καὶ ἡ **Κολωνεία**, περιοχὴ χωρίων.

Ἡπειρωτικαὶ πόλεις εἶναι καὶ τὸ **Βεράτιον** □, κατὰ τὰς ὅχθας τοῦ Ἀφού καὶ ἡ παρὰ τὸν ὄμώνυμον κόλπον **Ἄνδρών ο**, αἱτίνες διμοντήθησαν εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

Συγκοινωνία τῆς Ἡπείρου. — Ἡ ἐν Ἡπείρῳ συγκοινωνία ἐκτελεῖται δι' ἀμαξιτῶν ἡ ήμιονικῶν ὁδῶν, οὐδεμίᾳ δὲ σιδηροδρομικῇ, γραμμῇ εἶναι κατεσκευασμένῃ. Αἱ κυριώταται δύοι **Ιωαννίνων** εἶναι

Ιωαννίνων — *Αρτης.* *Ιωαννίνων* — *Πρεβέζης.* *Ιωαννίνων* — *Παραμυθίας.* *Ιωαννίνων* — *Δελβίνου.* *Αγ. Σαράντα, ἐξ ἧς καὶ διαχλάδωσις εἰς Ἀργυρόκαστρον.* *Ιωαννίνων* — *Κολωνείας* — *Κορυτσᾶς.*

Άτμόπολια δὲ προσεγγίζουσιν εἰς λιμένας τῆς *Ηπείρου*, ώς εἰς *Πρέβεζαν*, *Σαγιάδαν*, *Άγιους Σαράντα* καὶ *Αύλωνα.*

2) ΒΟΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑ

[1900 □ χιλ.— 36 χιλ. κατ.]

Θέσεις. — Τὸ βορειότατον μέρος τῆς Θεσσαλίας (π. Περραιβία), ἥτις δὲν εἶχε παραχωρηθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς λοιπῆς Θεσσαλίας τῷ 1881, ἀπηλευθερώθη πρώτη ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, διότι ἐνταῦθα εἰσέβαλε τὸ πρῶτον τὸ κύριον σῶμα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Περικλείεται ὑπὸ ὑψηλῶν καὶ δυσβάτων ὅρέων, τῶν *Καμβονιών* Δ, τοῦ *Τιταρίου* Δ καὶ τοῦ *Ολύμπου* Δ, ἀπειλεῖται δὲν εἶσουσι ταύτην ἀπὸ τῆς Μακεδονίας.

Ποδαρα. — Τὰ κατερχόμενα ὕδατα ἐκ τῶν περιβαλλόντων ταύτην ὅρέων συνέρχονται εἰς τὸν παραπόταμὸν τοῦ Πηγειοῦ *Τιταρήσιον* (κ. Ξηριᾶς), διστις συμβάλλει τῷ Πηγειῷ ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης. Κατὰ βραχίονα τούτου, διστις καλεῖται *Σαραντάπορον*, ἐγένετο γὰρ πρώτη μεγάλη μάχη τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Τούρκων (γ. Οκτωβρίου 1912), καθ’ ἣν ἐθαυμάσθη ἡ ὁρμητικότης καὶ ὁ ἡρωϊσμὸς τῶν Ἑλλήνων.

Προσέντα. — Τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορον παράγον δημητριακοὺς καρπούς, σταφυλάς, διατρέφει δὲ πολλὰ ποίμνια αἴγῶν καὶ προβάτων.

Πολετικὴ κατάστασις καὶ κώμαις. — Τὸ νέον τοῦτο τμῆμα τῆς Θεσσαλίας ἀποτελεῖ ἐπαρχίαν τοῦ νέου νομοῦ Κοζάνης. Πρωτ. εἶναι ἡ *Έλασσων* μετ’ ὄχυροι φρουρίου. Ἐτεραι κώμαι μεγαλύτεραι εἶναι ἡ *Τσαρίτσανη* πρὸς Α., ἡ *Δισκάτα* πρὸς Δ. καὶ τὸ *Δεβάδι* πρὸς Β.

3) ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

[31.000 □ χιλ.— 2.150 000 κατ.]

Εκτασις καὶ ὄρεα. — Η *Ελληνικὴ Μακεδονία*, ἐκτεινομένη τρὸς Β. τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Αιγαίου πελάγους, εἶναι μεγίστη καὶ ελουσιωτάτη *Ελληνικὴ χώρα*. Ορίζεται ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας διὰ τῶν *Ζαμπουνίων* ὅρέων, τοῦ *Τιταρίου* καὶ τοῦ *Ολύμπου* πρὸς Δ. ἀπὸ τῆς

Ηπείρου καὶ Ἀλβανίας δι’ ὄροσειρῶν τῆς Πίγδου. Πρὸς Α. ὅριόν εται ἀπὸ τῆς Θράκης διὰ τοῦ ὄρους Ῥοδόπης καὶ τοῦ ποταμοῦ Νέστου. Πρὸς Β. δ’ ἀπὸ τῆς Σερβικῆς καὶ Βουλγαρικῆς Μακεδονίας.

Θρεζόντεος διαμελεσμάτος. — Η Μακεδονία βρέχεται Ν. Α. ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ὃντ’ οὐ διαμελίζεται πολυτρόπως. Ὁ Θερμαϊκὸς καὶ δὲ Στρυμονικὸς κόλπος ἀποχωρίζουσι τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησσν, αὗτη δὲ πάλιν διὰ τῶν κόλπων Τοσσονίου καὶ Σιγγυτικοῦ διαμελίζεται εἰς 3 μικροτέρας, τὴν Παλλήνην (κ. τῆς Κασσάνδρας), τὴν Σιθωνίαν (κ. τοῦ Λόργγου) καὶ τὴν Ἀκτὴν (κ. τοῦ Ἀγίου Όρους). Ἀνατολικώτερον εἶναι δὲ κόλπος τῆς Καβάλλας.

Μιορφολογία τοῦ ἐδάφους. — Πολλαῖς ὄροσειραι διασχίζουσι τὴν χώραν κατὰ διαφόρους διευθύνσεις περικλείουσαι δροπέδια ὑπὸ πολυυδρων ποταμῶν διαρρεόμενα ἢ ὑπὸ πολυγχθύνων λιμνῶν πληρούμενα. Κατὰ τὰ δυτικὰ ὄρια ὑψοῦται τὸ Βοῖον Δ. Κατὰ τὰ νότια ὄρια τὰ Χάσια, τὰ Καυβούνια, τὸ Τίτανον, μεθ’ οὐ συνέχεται δὲ Πίερος καὶ τὸ ὄψιστον τῶν Ἑλληνικῶν ὁρέων Ὄλυμπος Δ (3000 μ. ὅψ.), ἡ κατοικία τῶν ἀρχαίων θεῶν.

Κατὰ τὸ μέσον περίπου ὑψοῦται τὸ Βέρμιον Δ. Κατὰ τὰ βόρεια ὄρια εἶναι δὲ Βάροντος Δ, δὲ Βόρας (κ. Νίτσε) Δ ἢ Κερκίνη (κ. Μπέλες) Δ, καὶ Β.Α. ἢ Ροδόπη Δ. Πρὸς τὸ Αἰγαῖον δὲ ὑψοῦται καὶ τὸ Παγγαῖον Δ, ἔνθα ἐγένοντο αἱ πρώται προσδοκαὶ τῶν Βουλγάρων κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἐν τῇ Χαλκιδικῇ εἶναι δὲ Χολομών Δ (π. Υψηλώνος) καὶ δὲ πυραμιδοειδῆς Αἴθως (κ. Ἀγίου Όρους), ἐν τῷ ἀκρῷ τῆς ὁμωνύμου χερσονήσου.

Οροπέδια ἀξιολογώτερα εἶναι τὸ τῆς Φλωρίνης, τὸ τῶν Καιλαρίων καὶ τῆς Καστορίας, βαθύπεπτα δὲ τὸ τῆς Θεσσαλονίκης (κατὰ τὸν Θερμαϊκόν), τὸ τῶν Σερρῶν καὶ τὸ τῆς Αράμας.

Πόδατα. — Οἱ ποταμοὶ τῆς Μακεδονίας ἐκβάλλουσιν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Καὶ εἰς μὲν τὸν Θερμαϊκὸν ἐκβάλλουσιν οἱ ἔξης 4 ποταμοί, οἵτινες καὶ διαρρέουσι τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης.

- 1) Ὁ Ἀλιάκμων (κ. Βιστρίτσα), πηγάζων ἐκ τοῦ Βοΐου,
- 2) Ὁ Λουδίας (κ. Καρά—ἀσμάκ), ἐκρέων ἐκ τῆς λίμνης Βορβόρου (κ. τῶν Γιαννιτσῶν),
- 3) Ὁ Ἀξιός (κ. Βαρδάρι), διέγιστος τῆς Μακεδονίας, πηγάζων ἐκ τοῦ Σκάρδου (τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας),

4) Ὁ Ἐχέδωρος (κ. Γαλλικός), ἐκδάλλων οὐ μακρὰν τῆς Θεσσαλονίκης.

Εἰς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον ἐκδάλλει δὲ Στρυμων (κ. Καρά—σοῦ πηγάζων ἐκ τοῦ Σκομίου (ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ) καὶ σχηματίζων πρὸ τῶν ἐκβολῶν τὴν Κερκινίτιδα λίμνην. Εἰς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδάλλει καὶ δὲ ποταμὸς Ἀγγίτης. Ὁ δὲ ἀνατολικώτατος Νέστος ἐκδάλλει εἰς τὸ Θράκιον πέλαγος.

Αἱ πλεῖσται λίμναι τῆς Μακεδονίας ἔχουσιν ἔκρουν καὶ εἰνε πολυτίθυες. Κατὰ τὰ Β.Δ. δρια εἰνε ἡ Πρέσπα (ἡ μεγίστη τῶν Ἑλληνικῶν λιμνῶν), μὴ ἔχουσα ἔκρουν. Ἐπεραι λίμναι εἰνε ἡ τῆς Καστορίας, ἔχουσα ἔκρουν εἰς τὸν Ἀλιάκμονα, ἡ Βεγορρῆς (κ. τοῦ Ὀστρόβου), ἡ τῆς Δοηράνης (πρὸς Β.), ἡ Βόλβη πρὸς τὴν Χαλκιδικήν καὶ αἱ μνημονευθεῖσαι Βόρβορος (κ. τῶν Γιανιτσῶν) καὶ Κερκινίτης (κ. τοῦ Ἀχινοῦ).

Κλεψα καὶ προϊόντα.—Ἡ Μακεδονία ἔχει κλίμα εὐκραές. Τὰ ὅρη αὐτῆς εἰνε δασώδη καὶ ἐν τοῖς σπλάγχνοις αὐτῶν ἐγκλείουσι πλευτὸν μετάλλων. Αἱ πεδιάδεις παράγουσιν ἀφθόνους δημητριακοὺς κηροπούς, δσπροια, οἴνον, ἔλαιον, βάμβακα, καπνόν, τρέφονται δὲ καὶ πολλαὶ ἀγέλαι κτηνῶν.

Ιστορικὴ ἀποψίες.—Οἱ ἀρχαιότατοι Μακεδόνες, συγγενεῖς ὅντες τῶν Δωριέων, κατῆλθον ἐκ τῆς ἀρχαιῆς χώρας Ὀρεστίδος (περὶ τὴν νῦν Καστορίαν) εἰς τὴν παρὰ τὸν Θερμαϊκὸν Ἡμαθίαν. Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Τημενιδῶν ἦνωσαν πᾶσαν τὴν Μακεδονίαν καὶ τέλος ἡμιρεσδήτησαν τὴν ἡγεμονίαν ἐπὶ ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων. Κατορθώθεν τούτου, δὲ Μέγας Ἀλέξανδρος κατέκτησε τὸ Περσικὸν κράτος καὶ διέδωκε τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς τὴν Ασίαν καὶ Αφρικήν. Τὸ Μακεδονικὸν βασίλειον κατελύθη τῷ 168 ὑπὸ τῶν Ρωμαίων.

Κάτοικοι καὶ ἀσχολία αὐτῶν.—Οἱ κατοικοῦντες ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνες (περὶ τὸ 1 ἐκατομμ.) διαφυλάττουσι καθαρὰν τὴν αιταγωγὴν αὐτῶν καὶ τὴν γλώσσαν. Ἀνακτήσαντες νῦν τὴν προτίθενται ἀπολεσθεῖσαν ἐλευθερίαν αὐτῶν καὶ ἀπαλλαγέντες τῶν Βουριακῶν κακουργημάτων μέλλουσι νὰ προσδεύσωσιν ἐν τῇ πλουσίᾳ τῶν χώρας. Κατοικοῦσιν ἔτι καὶ Τούρκοι καὶ ὅλιγοι Βλάχοι.

Οἱ κάτοικοι τῆς Μακεδονίας ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν. ἢν διοτομίαν καὶ τὴν κτηγοροφίαν.

Πολετεκὴ δεαέρεσις.—Ἡ Μακεδονία, ἀποτελοῦσα προσωρι-

νῶς μετὰ τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσώνος τὴν Γενικὴν Διοίκησιν τῆς Μακεδονίας, διαιρεῖται εἰς 5 νομούς α') Θεσσαλονίκης, β') Κοζάνης, γ') Φλωρίνης, δ') Σερρῶν καὶ ε') Λορίας.

19 α') **Νομὸς Θεσσαλονίκης.**

[500 χιλ. κατ.]

Ορεα. — Ο νομὸς Θεσσαλονίκης κατέχει τὸ μέγιστον μέρος τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου.

Φυσικὰ δρια σχηματίζουσι Ν. Δ. τὰ δρη Ὀλυμπος, Πίερος, Βέρμιον, Β. Δ. δ' Βόρας καὶ πρὸς Β. ή Κερκίνη.

Διαίρεσις καὶ πόλεις. — Ο νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς ἑπτὰ ἐπαρχίας: 1) Θεσσαλονίκης, 2) Κατερίνης, 3) Βεροίας 4) Εδέσσης, 5) Γιαννιτσῶν, 6) Λαγκαδᾶ καὶ 7) Χαλκιδικῆς.

1) Η ἐπαρχία **Θεσσαλονίκης** ἔκτεινεται πρὸς τὴν βόρειον παραλίαν τοῦ Θερμαϊκοῦ: Πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ δῆμος τῆς Μακεδονίας εἰνε ἡ Θεσσαλονίκη, ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου καὶ δύνομασθεῖσα σύτῳ πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου τοῦ βασιλέως Κασσάνδρου Θεσσαλονίκης. Χρησιμεύει ὡς ἐπίνειον τῆς Μακεδονίας ἔχουσα εὐρύχωρον λιμένα καὶ μέγα ἐμπόριον· ἐνταῦθα καταλήγουσιν οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Ευρώπης. Πολλοὶ κάτοικοι αὐτῆς εἰνε Ἐδραῖοι· οἱ δὲ Ἑλληνες ἔχουσι πολλὰ Ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια. Η Θεσσαλονίκη ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῇ 26ῃ Οκτωβρίου 1912, ἥμερᾳ τῆς ἑορτῆς τοῦ πολιούχου τῆς πόλεως Ἀγίου Δημητρίου. — Κιλκίς, Νέα Στρωμνίστα·, πρὸς Β., περιώνυμον διὰ τὴν ἡρωικὴν πιθεσιν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Βουλγάρων, οὓς ἔδιωξαν ἐκ τῶν ἰχυρῶν χαρακωμάτων διὰ τῆς λόγχης (Ιούνιος 1913).

2) Η ἐπαρχία **Κατερίνης** ἔκτεινεται μεταξὺ τῶν δρέων Πιέρου, Λιταρίου, Όλυμπου καὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόπλου (π. Πιερία). Πρωτ. εἰνε ἡ Κατερίνη, οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης. — Λιτόχωρον ο καὶ λεφτοκαρνά, νοτιώτερον. — Κίτρος, πρὸς Β., παρὰ τὴν ἀρχαίαν «Πύδαν», καθ' ἣν δ στρατηγὸς τῶν Ρωμαίων Αἰμίλιος Παῦλος ἐνίκησε δὲν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Περσέα (168 π.Χ.)

3) Η ἐπαρχία **Βεροίας** κείται βορειότερον. Πρωτ. εἰνε τὸ Ζέοντα [Ζέοντα] οὐ μακρὰν τοῦ Αλιάκμονος, ἀρχαιοτάτη πόλις καὶ ὥραία. — Νιάουσα [Νιάουσα] Β.Δ. τῆς Βεροίας. — Ψηφιόπολις [Ψηφιόπολις] ἡ θηρική από τὸ Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

4) Ἡ ἐπαρχία Επέσσης κατέχει τὸ Β.Δ. μέρος του νομοῦ.
Πρωτ. "Εδεσσα (κ. Βοδενά) □, ἡ ἀρχαιοτάτη πρωτ. τῆς Μακεδονίας.
— Μογλενά (Καρατζόβα), περιοχὴ χωρίων πρὸς Β. τῆς Ἐδέσσης.—
"Οστροφον •, παρὰ τὴν ὁμώνυμον λίμνην.

5) Ἡ ἐπαρχία Γεανετσῶν κεῖται ἀνατολικώτερον τῆς προσηγου-
μένης. Πρωτ. Γιανιτσά Ο κείται παρὰ τὴν ὁμώνυμον λίμνην καὶ εἰνε
ծνομαστὴ διὰ τὴν μεγάλην μάχην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων,
δι' ἣς ἐξησφαλίσθη ἡ προέλασις του Ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν
Θεσσαλονίκην (20 Ὀκτωβρίου 1912). — Παρὰ ταύτην κείνται τὰ
ἐρείπια τῆς ἀρχαίας «Πέλλας», ἣτις ἀπὸ του Ἀρχελάου καὶ ἔξῆς ἦτο
πρωτ. τῆς Μακεδονίας.

6) Ἡ ἐπαρχία Δαγκαδᾶς κεῖται πρὸς Α. τῆς ἐπαρχίας Θεσσα-
λονίκης. Πρωτ. εἰνε ὁ Δαγκαδᾶς, παρὰ ὁμώνυμον λίμνην. — Δαγκαδᾶς,
ծνομαστὸν χωρίον διὰ τὴν αὐτόθι λαμπρὰν νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ
τῶν Βουλγάρων.

7) Ἡ ἐπαρχία Χαλκεδεκῆς περιλαμβάνει τὴν ὁμώνυμον χερ-
σόνησον. Πρωτ. εἰνε ἡ Πολύγυρος, ἐν τῷ κορμῷ τῆς χερσονήσου. Κατὰ τοῦτον ἔτεραι ἄξιαι λόγου καῦμαι εἰνε ἡ Γαλάτιστα •, ἡ Δαρι-
γόβη • καὶ ἡ Ιερισσός • (π. Ἀκανθος). Ἐνταῦθα πάλαι ἦσαν σημάν-
τικαὶ πόλεις, ὡς ἡ Ὄλυνθος, πρὸς τὸν Τορωναῖον κόλπον, ἡ Ποτί-
δαια, κατὰ τὸν ισθμὸν τῆς Παλλήνης καὶ τὰ Σιάγιρα πρὸς τὸν Στρυ-
μονικὸν (ἡ πατρὶς του Ἀριστοτέλους). — Ἐν τῇ Παλλήνῃ, τῇ δυτικω-
τέρᾳ τῶν τριῶν μικρῶν χερσονήσων, εἰς ὃς ἀπολήγει ἡ Χαλκεδεκή,
ἄξιολογωτέρα κώμη εἰνε ἡ Κασσάνδρα, ἡς πάντες οἱ κάτοικοι ἔσφά-
γησαν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. — Ἐν τῇ Σιθωνίᾳ (κ. του
Δίογγου) μεγίστη εἰνε ἡ Συκιά •. — Ἐν δὲ τῇ ἀκτῇ (του Ἀγίου Ορούς),
ἥτις εἰνε τερπνοτάτη, κείνται 20 μοναὶ παλ 12 σκῆται, ἐν αἰς κατοι-
κουσιν ὅπερ τὰς 7 χιλ. μοναχοὶ Ἑλλήνες καὶ Σλαβοὶ (ἰδίως Ρώσοι).
Διαπειδούνται δ' αὗται ὅπο τῆς «Ιερᾶς Συνάξεως, ἐδρευούσης ἐν τῷ
μοναδικῷ χωρίῳ του Ἀγίου Ορούς, ταῖς Καρυαῖς.

20 β') Νομὸς Κοζάνης.

[210 χιλ. κατ.]

Θέσεις καὶ ὄρεια. — Ὁ νομὸς Κοζάνης κατέχει τὸ Ν.Δ. τμῆμα
τῆς Μακεδονίας. Φυσικὰ ὄρη σχηματίζουσι πρὸς Α. τὰ ὄρη Βέρ-

μιον, Πίερος καὶ Ὀλυμπίος, πρὸς Ν. τὰ Χάσια καὶ πρὸς Δ. τὸ Βοῖον.

Δειάρεσσες καὶ πόλεις. — ‘Ο νομὸς Κοζάνης διαιρεῖται εἰς ἑξ ἐπαρχίας: 1) Κοζάνης, 2) Καϊλαρίων, 3) Ἀρασελίτσης, 4) Γρεβενῶν, 5) Σερβίων καὶ 6) Ἐλασσῶνος.

1) Ἡ ἐπαρχία **Κοζάνης** ἔκτείνεται παρὰ τὸν Ἀλιάκμονα. Πρωτ. ταύτης καὶ τοῦ νομοῦ εἶναι η **Κοζάνη**, πόλις καθαρῶς ἐλληνική.

2) Ἡ ἐπαρχία **Καϊλαρίων** κείται βορειότερον. Πρωτ. εἶναι τὰ **Καϊλάρια Ο** — Κομανῶν καὶ Νυμπάνκιοι, χωρία παρ’ ἀοί “Ἐλληνες ἐνίκησαν ἐν μάχαις τοὺς Τούρκους.

3) Ἡ ἐπαρχία **Ἀρασελίτσης** κείται πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. εἶναι η **Σιάτιστα Ο**, οὐ μακρὰν τοῦ Ἀλιάκμονος. — **Λαψίστα** (“Ἀνασελίτσα”), δυτικότερον. — **Τσοτύλιον**, χωρίον ἔχον Ἐλλην. γυμνάσιον.

4) Ἡ ἐπαρχία **Γρεβενῶν** κατέχει τὸ Ν. Δ. τμῆμα τοῦ νομοῦ. Πρωτ. εἶναι τὰ **Ιρεβενά**, μικρὰ κώμη (ἔδρα μητροπολίτου). — **Σαμαρίνδος**, κώμη ὑπὸ τὸ **Βέσιον**.

5) Ἡ ἐπαρχία **Σερβίων** ἔκτείνεται μεταξὺ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ τῶν Καμβουνίων. Πρωτ. εἶναι τὰ **Σέρβια** (π. Φυλακαί), οὐ μακρὰν τῆς ὁχυρᾶς διόδου τῆς Πόρτας (π. Βολουστάνας) γνωστῆς ἐκ τοῦ Ἐλληνοτουρκικοῦ πολέμου. — **Βελβενδός** καὶ **Καταφύγιον**, κώμαι ὑπὸ τὸν Πίερον.

Περὶ τῆς ἐπαρχίας **Ἐλασσῶνος** ἐλέχθη ἀνωτέρω.

γ') **Νομὸς Φλωρίνης** - 1881

[135 χιλ. κατ.]

Θέσεις. — ‘Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὸ Β. Δ. τμῆμα τῆς Ἐλλην. Μακεδονίας δριζόμενος πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Κοζάνης καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Ἡπείρου.

Δειάρεσσες καὶ πόλεις. — ‘Ο νομὸς οὗτος περιέχει δύο ἐπαρχίας, τὴν τῆς Φλωρίνης καὶ τὴν τῆς Καστοριάς.

1) Ἡ ἐπαρχία **Φλωρίνης** εἶναι βορειοτέρα. Πρωτ. ταύτης καὶ τοῦ νομοῦ εἶναι η **Φλωρίνα**, παρὰ τὴν διμώνυμον πεδιάδα, ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Μογλενῶν. **Μπάνιτσα**, Σωτήρ καὶ Σόροβιτς, γνωστὰ χωρία ἐκ τοῦ Ἐλληνοτουρκικοῦ πολέμου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

2) Ἡ ἐπαρχία Καστορέας ἔκτεινεται Ν.Δ. Πρωτ. ταύτης είναι ἡ Καστορία (π. Κέλετρον) Ο, παρὰ τὴν ἐμώνυμον λίμνην, πεφημι-
τμένην δια τοὺς ἤχθος. Ἡ πόλις ἐξάγει καὶ γουναρικά. — Κλεισούρα •
ἴνατολικώτερον. — Χοούπιστα • καὶ Βογάνταικον •, μεγάλα χωρία.

21

δ) Νομὸς Σερρῶν.

[135 χιλ. κατ.]

Θέσεις. — Ο νομὸς Σερρῶν κατέχει μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Μα-
κεδονίας, ἥτις είναι εὐφορωτάτη. Διατέμνεται δὲ κατὰ μῆκος ὑπὸ τοῦ
Στρυμόνος ποταμοῦ.

Διαέρεσις καὶ πόλεις. — Διαιρεῖται εἰς τέσσαρας ἐπαρχίας.
ήτοι 1) τῶν Σερρῶν, 2) τῆς Νιγρήτης, 3) τῆς Ζεύχνης 4) τοῦ Σιδη-
ρωνάστρου.

1) Ἡ ἐπαρχία Σερρῶν κατέχει τὰ πρὸς Β. τῆς Κερκινίτιδος μέ-
ρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. είναι αἱ Σέρραι*, ἐλληνικωτάτη πόλις, βιομή-
χανος καὶ ἐμπορική. Κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον εἶχε κατα-
ληφθῆ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, κατὰ δὲ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλε-
μον οὗτοι, πρὶν φύγωσι, κατέστρεψαν ταύτην.

2) Ἡ ἐπαρχία Νιγρήτης κατέχει τὸ πρὸς Ν. τῆς Κερκινίτιδος
μέρος. Πρωτ. είναι ἡ κωμόπολις Νιγρήτα-, γνωστὴ διὰ τὰς σφαγὰς
τῶν ἀθώων κατόκων ταύτης ὑπὸ τῶν θηριωδῶν Βουλγάρων.

3) Ἡ ἐπαρχία Ζέύχνης κατέχει τὸ πρὸς Α. τῆς Κερκινίτιδος
μέρος. Πρωτ. είναι ἡ Ζηλιάχωβα ἡ Ζίχνα — Ἀλιστράτη — κωμόπο-
λις Β. Α.

Κατὰ τὸν μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τῶν ἐκβολῶν διοῦν τοῦ Στρυμόνος
ἔκειτο πάλαι ἡ πόλις «Ἀμφίπολις», ἐν στρατηγικῇ θέσει.

4) Ἡ ἐπαρχία Σιδηρωνάστρου κατέχει τὸ βόρειον μέρος τοῦ
νομοῦ. Πρωτ. είναι τὸ Σιδηρόναστρον (τουρκ. Δεμίρ Ίσσαρ) Ο, παρ'.
ἥν ἐγένετο νικηφόρος μάχη τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Βουλγάρων. —
Κάτω Τζουμαγιά Ο, σπουδαῖα πολέμην.

ε') Νομὸς Δράμας.

[175 χιλ. κατ.]

Θέσεις. — Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὸ ἀνατολικώτατον μέρος τῆς
Μακεδονίας μετὰ τῆς νήσου Θάσου.

Διαέρεσις καὶ πόλεις. — Διαιρεῖται εἰς πέντε ἐπαρχίας. 1)
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Δράμας, 2) *Πραβίου*, 3) *Καράλλας*, 4) *Σαρησαμπάρ καὶ* 5) *Θάσου*
 1) Ἡ ἐπαρχία **Δράμας** κατέχει τὸ μέσον καὶ βόρειον μέρος
 τοῦ νομοῦ, ὅπερ ἔκτείνεται καὶ πέραν τοῦ Νέστου μέχρι τῆς Ροδόπης.
 Πρωτ. ταύτης καὶ τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ Δράμα (π. Δραδήσκος) □. — Δο-
 ἕπτατον*, μέγα χωρίον, οὐδὲν οἱ κάτοικοι ἐσφάγησαν ἀγρίως ὑπὸ τῶν
 Βουλγάρων.

2) Ἡ ἐπαρχία **Πραθέου** ἔκτείνεται πρὸς τὸ Παγγαῖον. Πρωτ.
 εἶναι τὸ *Πράβιον Θ.*, ἔδρα μητροπολίτου. — Ἐλευθεραί, χωρίον καὶ
 λιμήν πρὸς Ν.

3) Ἡ ἐπαρχία **Καβάλλας** κεῖται πρὸς τὸν διμώνυμον κόλπον.
 Πρωτ. εἶναι ἡ *Καβάλλα**, σπουδαιότατος λιμήν τῆς ἀνατολικῆς Μα-
 κεδονίας, ἔξαγων ἔξαιρετον καπνάν. Κατὰ τὴν μεταξὺ Καβάλλας καὶ
 Δράμας δόδον ἔκειτο ἡ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κτισθεῖσα πόλις «Φίλιπποι»,
 ἐνθα δὲ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου
 (42 π. Χ.)

4) Ἡ ἐπαρχία **Σαρησαμπάν** εἶναι ἡ ἀνατολικωτάτη. Πρωτ. εἶναι
 τὸ διμώνυμον χωρίον, οὐδὲν μακρὰν τοῦ Νέστου.

5) Ἡ δὲ ἰδίαν ἐπαρχίαν ἀποτελοῦσσα νῆσος **Θάσος** εἶναι εὐφορω-
 τάτη (13 χιλ. κ.) καὶ ἔχει πρωτ. τὸν *Λιμένα Παναγίας*, κατὰ τὴν
 ἀρχαίαν «Θάσον».

Συγκοινωνία τῆς Μακεδονίας. — Ἡ Μακεδονία διασχί-
 ζεται ὑπὸ τριῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν 1) Θεσσαλονίκης—*Μορα-*
στηρίου, 2) Θεσσαλονίκης—*Σερβίας* καὶ 3) Θεσσαλονίκης—*Κων-*
σταντινούπολεως.

Διὰ τῆς πρώτης γραμμῆς συνδέονται αἱ ἔξης πόλεις Θεσσαλονίκη—
Βέρρυσα—*Νιάουστα*—*Εδεσσα*—*Οστροβον*—*Σόροβιτες*—*Φλώρινα*.

Διὰ τῆς τρίτης γραμμῆς συνδέονται αἱ ἔξης Θεσσαλονίκη—*Κιλκίς*
 —*Δοηράνη*—*Σιδηρόκαστρον*—*Σέρραι*—*Ζηλιάχωβα*—*Δράμα*.

Τὸν κατασκευὴν εἶναι ἡ προέκτασις τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς
 —Παλαιῶν Συνόρων, δι' ἣς θὰ ἐνωθῇ ἡ Θεσσαλονίκη σιδηροδρομικῶς
 μετὰ τῆς Παλαιᾶς Ελλάδος.

IV. ΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΩΘΕΙΣΑΙ ΝΗΣΟΙ

ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

[± 400 □ χιλ.—310 χιλ. κ.]

Θέσις καὶ μορφολογία τοῦ ἐδάφους. — Αἱ ἐλευθερωθεῖσαι
 νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους κείνται αἱ μὲν βορειότεραι κατὰ τὸ Θρά-
 Γεωγραφία Γ' τάξεως Ελληνικοῦ

5

χιον πέλαγος, αἱ δὲ λοιπαὶ πρὸς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἶναι δρεινά, ἔχουσιν ὅμως ἔδαφος γενικῶς εὔφορον.

Κάτοικοι.—Αἱ νῆσοι αὗται κατοικοῦνται ὑπὸ καθαροῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ὃς τις μετέσχε τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1821, ἐξεπληρώθη δὲ σχάτως διακαής πόθος αὐτῶν, ὅπως ἐλευθερωθῶσι, καὶ ἀναμένουσι τὴν μέλλουσαν ἔνωσιν αὐτῶν μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Πολετεκὴ κατάστασις.—Νῦν προσωρινῶς, πλὴν τῆς Θάσου, ἀποτελοῦσι τὴν Γενικὴν διοίκησιν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

ΑΙ ΝΗΣΟΙ ΚΑΤΑ ΜΕΡΟΣ

Σαμοθράκη (3.700 κατ.), δρεινοτάτη νῆσος. Οἱ κάτοικοι αὗτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀνθρακοποίησαν καὶ κτηνοτροφίαν.

Τηλέθροις (ἴση τοῖς Κυθήροις, 8 χιλ. κατ.), οὐ μακρὰν τοῦ πορθμοῦ Ἑλλησπόντου. Παρὰ τὴν νῆσον ταύτην καὶ πρὸ τοῦ στομίου τοῦ πορθμοῦ συνεκροτήθησαν ὅντα ναυμαχίαι κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον (3 Δεκεμβρίου 1912 καὶ 5 Ιανουαρίου 1913), καθὼς δὲ ἡ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Π. Κουντουριώτην ἀνένωσε τὰ ναυτικὰ τρόπαια τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ἀρχαίων Σαλαμινομάχων.

Λάζιον (μεγαλυτέρα τῆς Νάξου, 23 χιλ. κατ.), χαμηλὴ καὶ φαλακρὰ νῆσος, μετ' εὐρέος καὶ ἀσφαλοῦς λιμένος, τοῦ Μούδρου. Ἐν τῷ λιμένι τούτῳ διέμενεν δὲ Ἑλληνικὸς στόλος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, ὅπως φυλάττῃ τὸν Τουρκικὸν στόλον ἐντὸς τοῦ Ἑλλησπόντου.

Τένεδος (5 $\frac{1}{2}$ χιλ. κατ.), μικρὰ νῆσος εὔφορος, πρὸ τῆς Τρφάδος καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου.

Λέσβος, ἡ μεγίστη πασῶν, τὸ $\frac{1}{2}$ τῆς Εύβοιας καὶ μεγαλυτέρα αὐτῆς κατὰ τὸν πληθυσμὸν (140 χιλ. κ.). Διαμελίζεται ἐκ νότου ὅπερ ὅντα κόλπων, εἰνε δὲ εὔφορος καὶ κατάφυτος παράγουσα σῖτον, εἰνού καὶ ἔλαιον.

Ἡ Λέσβος εἰνε πατρὶς φιλοσόφων καὶ ποιητῶν (Πιττακός, Ἀλκατερού, Σαπφώ καὶ ξ.). Πρωτ. τῆς νήσου εἰνε ἡ Μυτιλήνη^{*}, πόλις εὐλίμενος, ἔχουσα γυμνάσιον καὶ ἄλλα Ἑλληνικὰ σχολεῖα (ἔχει μητροπόλιτον καὶ τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ). Ἐτεραις πόλεις εἰνε τὸ Πλωμά-

**οιον ο, εΜόλυβος ο καὶ η Ἐορεός ο, παρ' ἦν δ Παπανικολῆς ἔκαυτε
τουρκικὴν φρεγάταν (Μάϊος 1821).**

Χέος (διπλασία τῆς Ἀνδρου, 70 χιλ. κατ.), ἀπέναντι τῆς Ἐρυ-
θραίας χερσονήσου. Εἶναι ἐκ τῶν ἐύφορωτάτων, παράγουσα πλήν τῶν
ἄλλων καὶ μαστίχην ἑξαγομένην ἐκ μαστιχοφόρων δένδρων. Ἀλλοτε
ἡ κηματίζει διὰ τὸ μέγα αὐτῆς ἐμπόριον· ἀλλὰ τῷ 1822 κατεστράφη
δι’ ἀνηλεοῦς σφαγῆς τῶν Χίων ὑπὸ τῶν Τούρκων, τῷ 1881 δὲ φοβε-
ρὸς σεισμὸς συνεπλήρωσε τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων γενομένην κατα-
στροφήν. Εἶναι πατρὶς τοῦ ἀσιδίμου Ἀδαμαντίου Κοραῆ καὶ τοῦ ἐθνι-
κοῦ εὐεργέτου Ἀνδρού Συγγροῦ.

‘Η δύμώνυμος πρωτ. Χίος □ κεῖται ἀντικρὺ τῆς Κρήνης.

Ψαρὰ (τὸ ¼ τῆς Σαλαμίνος), Β. Δ. τῆς Χίου, μικρὰ καὶ πετρώ-
δης, ἀλλ’ ἔνδοξος ἐν τῇ Ἑλλην. ἴστορίᾳ διὰ τὸ ναυτικὸν καὶ τοὺς
κατὰ θάλασσαν ἥρωικοὺς ἀγώνας τῶν Ψαριανῶν κατὰ τῶν Τούρκων,
ώς καὶ τὴν σφαγὴν καὶ τὸν ἑξανδραποδισμὸν τῶν κατοίκων ὑπὸ τῶν
Τούρκων (τῷ 1824). Ἐκ τῶν 20,000 σχεδὸν τῶν πρὸ τῆς ἐπανα-
στάσεως κατοίκων αὐτῆς σήμερον ἀριθμοῦνται μόλις περὶ τοὺς 720.
Τὰ Ψαρὰ εἰναι ἡ πατρὶς τοῦ ἥρωος Κωνσταντίνου Κανάρη.

Ψικαρέα (15 χιλ. κ.) πρὸς Α. τῆς Κυκλαδικῆς Μυκόνου. Εἶναι
τραχεῖα καὶ κατάδρυμος νῆσος, ἑξάγονος ξυλείαν καὶ ἀνθρακας. Κα-
τοικεῖται κατὰ σποραδικὰ χωρία, οἱ δὲ κάτοικοι μεταχειρίζονται εἰς
τὴν γλωσσαν αὐτῶν καὶ πολλοὺς ἀρχαῖσμούς. ‘Η νῆσος αὕτη εἶχε
κηρύξει τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πρὸ τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου.

Φούσρωνε (π. Κορσεά), μικρὰ νῆσοι πρὸς Α. τῆς Ικαρίας.

Σάμος (πενταπλασία τῆς Αιγίνης, 55 χιλ. κατ.). ‘Η νῆσος αὕτη
κεῖται ἀπέναντι τῆς Ἀσιατικῆς χερσονήσου Μυκάλης. Κατὰ τὸν
πορθμὸν τούτον οἱ Ἑλληνες μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν
(1824) συνάψαντες ναυμαχίας πρὸς τὸν Τουρκικὸν στόλον ἤναγκα-
σαν τούτον νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ οὕτως ἐσώθη ἡ Σάμος ἐκ τῆς Τουρκι-
κῆς ἐπιδραμῆς.

‘Η νῆσος εἶναι δρεινή, ἔχει δύμως εὐφορωτάτας πεδιάδας. Πα-
ράγει σταφίδα, οἴνον, ἔλαιον, δρόπις κ.λ.π., ἔχει δ’ ἀκμαιότατον
ἐμπορίον.

‘Η Σάμος ἦτο πατρὶς τοῦ τυράννου Ποιουράτους καὶ τοῦ φιλο-
σόφου Πυθαγόρα· ἔνεκα τῶν ἀγώνων αὐτῆς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας
ζπετέλει απὸ τοῦ 1832 ἥρεμονίαν ὑποειλῇ εἰς τὴν Τουρκίαν, μέχει τοῦ

ού κατελήφθη μετά τῶν λοιπῶν νῆσων ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Πρωτ. εἶνε δὲ Λιμὴν Βαθέος οὐ, κατὰ τὸν μυχὸν μεγάλου καὶ ἀσφαλοῦ λιμένος. Παρὰ ταύτην εἶνε τὸ Βαθύ οὖ. — Σάμος, ἀπέναντι τῆς Μυκάλης, ἡ ἀρχαία πρωτ. τῆς νήσου. — Καρλόβασι καὶ Μαραθόνιαπος, πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς νήσου.

Εἰς τὴν Νέαν Ἑλλάδα ἀνήκει καὶ ἡ μεμακρυσμένη νησίς Καστελλόριζον (π. Μεγίστη), κειμένη κατὰ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Οἱ κάτοικοι ταύτης (12 χιλ.) αὐθαρμήτως ἐκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου.

23

V. ΚΡΗΤΗ

[2 $\frac{1}{2}$. φοράς μεγαλυτέρα τῆς Εύβοιας. — 340 χιλ. κ.]

Θέσεις. — Η πολυπαθής νῆσος Κρήτη, ἔχουσα σχῆμα ἐπίμηκες, ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ Κρητικοῦ καὶ τοῦ Αιγαίου πελάγους.

Φαλάσσειος θεαματερός. — Οἱ πλεῖστοι κόλποι τῆς νήσου σχηματίζονται κατὰ τὸ Κρητικὸν πέλαγος. Δύο κόλποι ἐνταῦθα, δὲ τοῦ Μεραρπέλου καὶ δὲ Ἀμφιμαλῆς (κ. τοῦ Ἀλμυροῦ) διαμορφοῦσι τρία τμήματα τῆς νήσου, δῶν τὸ μέσον εἶνε δὲ εὔρυς κορμὸς τῆς νήσου. Δυτικώτεροι κόλποι εἶνε δὲ τῆς Σούδας, ἀσφαλέστατος λιμήν, δὲ τῶν Χανίων (π. Κυδωνίας) καὶ δὲ τοῦ Κισάμου (π. Μυρτίλος).

Ἐσχατα ἀκρωτήρια εἶνε Β.Δ., μὲν δὲ Κίμαρος (κ. Τρυπητὴ) καὶ τὸ Ψάκον (κ. Σπάθα). Πρὸς τὴν Σούδαν σχηματίζεται τὸ χερσονήσοειδὲς Κύαμον (κ. Ἀκρωτήρι). Ἀνατολικώτατον εἶνε τὸ Σαμώνιον (κ. Σιδηρος) καὶ νοτιώτατον δὲ Λισσήν (κ. Λίθινον).

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. — Η νῆσος εἶνε ὀρεινή, ἔχει δύμας παραλίους πεδιάδας εὐφόρους. Τὸ δυτικὸν τμῆμα καταλαμβάνουσι τὰ Λευκὰ Ὀρη (κ. Ἀσπρα βουνὰ η Μαδάρες) Δ, ὑψηλὰ καὶ δασώδη. Κατὰ τὸ μέσον ὑψοῦται ἡ Ἰδη (κ. Φηλορείτης) Δ, καὶ ἡ Δίκη (κ. Δασῆθι) Δ, ἐν τῇ ἐμυθολογείτο διτὶ ἐγεννήθη δὲ Ζεύς. Πλὴν τῶν ὀρέων τούτων ἐκτείνονται καὶ ἔτερά τινα παράκτια, ὡς δὲ Κέδρος (Ν. Δ. τῆς Ἰδης) Δ καὶ ἡ δροσειρὰ τῆς Ἀστερούσιας (κ. τῆς Μεσσαρᾶς) Δ πρὸς Ν.

Αἱ πλεῖσται πεδιάδες ἀνοίγονται πρὸς τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς νήσου. Η εὐφορωτάτη δύμας καὶ μεγίστη, ἡ τῆς Γόρτυνος (κ. Μεσαρᾶ), ἀνοίγεται πρὸς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος.

Ποταμοί. — Έν τῇ νήσῳ ρέουσι πολλοὶ βραχεῖς καὶ δρυμητικοὶ ποταμοί. Πρὸς βορρᾶν ἐκεῖλουσιν δὲ Ἰάρδανος (κ. Ιλατανᾶς), τὸ Μυλοπόταμον καὶ ἄλλοι, πρὸς Ν. δὲ Ἀηδαῖος (κ. Ἱεροπόταμος), διαρρέων τὴν Μεσαρᾶν, καὶ δὲ Καταρράκτης (κ. Ἀναποδάρης).

Κλεισα καὶ προϊόντα. — Τὸ κλίμα εἶναι γλυκύτατον προϊόντα δὲ παράγει ἔλαιον, σάπωνα, τυρόν, βαλανίδια, κάστανα καὶ ἄλλας δρπώδας.

Κάτοικοι. — Οἱ κάτοικοι (345 χιλ.) εἶναι Ἐλληνες, δρθόδοξοι χριστιανοὶ τὸ θρήσκευμα κατοικοῦσιν ἔτι καὶ τινες μωαμεθανοὶ (34 χιλ.) εἰς τὰς πόλεις Χανιά, Ρέθυμνον καὶ Ἡράκλειον. Οἱ Κρῆτες εἶναι γενναῖοι καὶ φιλελεύθεροι μὴ ἀνεχόμενοι [ξένους κατακτητὰς δι] δ πολλάκις ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Τούρκων, μέχρις οὗ τῷ 1898 ἐκηρύχθη ἡ νῆσος αὐτῶν πολιτεία αὐτόνομος ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Δυνάμεων.

Πολεοτεκνή διαιρέσεις καὶ πόλεις. — Η νῆσος νῦν διποτελεῖ τὴν Γενικὴν Διοίκησιν τῆς Κρήτης καὶ διαιρεῖται εἰς 5 νομούς.

Οἱ νομοὶ εἰναι· 1) Χανίων, 2) Σφακίων, 3) Ρέθύμνης, 4) Ἡράκλειου καὶ 5) Δασοθίου.

1) Ο νομὸς Χανέων κατέχει τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς νῆσου. Πρωτ. εἶναι τὰ Χανιά (π. Κυδωνία) *, κατὰ τὸν δυμώνυμον κόλπον, ἔδρα τοῦ Γενικοῦ διοίκητοῦ. Προστείον αὐτοῦ εἶναι ἡ Χαλέπια. — Καστέλι· πρὸς Δ., πρωτ. τῆς ἐπαρχίας Κισάμου. — Κάντανος, μεσόγειον ὀχυρὸν χωρίον.

2) Ο νομὸς Σφακίων ἔκτείνεται Ν.Α. τοῦ προηγουμένου. Οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ τούτου, οἱ ἀνδρεῖοι Σφακιανοί, δὲν εἴχον ἐπιτρέψει εἰς Τούρκον ἢ ἄλλον κατακτητὴν νὰ πατήσωσι τὴν ἑαυτῶν χώραν. Πρωτ. εἶναι ἡ κώμη Γεωργιούπολις (πρότερον Ἀλμυρός), κατὰ τὸν Ἀμφιμαλῆ, δύνομασθεῖσα οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ πρίγκηπος Γεωργίου, τοῦ πρώτου ἀρμοστοῦ τῆς νῆσου.

3) Ο νομὸς Ρέθύμνου, ἀνατολικώτερον τοῦ προηγουμένου. Πρωτ. εἶναι ἡ Ρέθυμνος (π. Ρίθυμνα) □, κατὰ τὴν βόρειον παραλίαν. Ν. Α. ταύτης κεῖται ἡ μονὴ τοῦ Ἀρχαδίου, διάσημος διὰ τὴν ἐν ἐτεῖ 1866 ἔκουσίαν ὀλοκαύτωσιν τῶν ἐνταῦθα πολιορκηθέντων χριστιανῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὅπως μὴ παραδοθῶσιν εἰς τούτους. — Επεραι κώμαι εἶναι τὰ Ἀρώγεια·, τὸ Καστέλι καὶ τὸ Μελιδόνι.

4) Ο νομὸς Ἡρακλείου κατέχει τὰ μέσον τῆς νῆσου. Πρωτ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

είνε τὸ Ἡράκλειον * , κατὰ τὴν βόρειον παραλίαν, πόλις ἐμπορικὴ καὶ δχυρά. Πάλαι ἦτο ἐπίνειον τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως «Κνωσοῦ», ἐνθα ἀνεσκάφησαν ἐσχάτως τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα τοῦ Μίνωος. — "Αγιοι Δένα, κατὰ τὴν πεδιάδα τῆς Μεσαρᾶς καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας «Γόρτυνος»· καὶ ἐνταῦθα ἀνευρέθησαν πολύτιμοι ἀρχαιότητες.

5) Ο νομὸς Λασηθέου περιλαμβάνει τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς νήσου. Πρωτ. είνε δὲ "Αγιος Νικόλαος, λιμὴν κατὰ τὸν κόλπον τοῦ Μεραμπέλου.—Νεάπολις ", μεσογειότερον.—Ιεράπετρα (π. "Ιερά πυτνα"), πρὸς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος.—Λιμήν, πρωτ. τῆς ἐπαρχίας Σητείας, τῆς ἀνατολικωτάτης τῆς νήσου.

B. ΑΙ ΛΟΙΠΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΧΩΡΑΙ

Ι. ΝΟΤΙΟΙ ΣΠΟΡΑΔΕΣ (κ. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ)

[2.500 □χιλ.—153 χιλ. κατ.]

Θέσεις.—Αἱ νῆσοι αὗται ἀρχονται νοτιώτερον τῆς Σάμου καὶ τελευτῶσιν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, παρὰ τὴν Κρήτην. Εἰνε καὶ κύται ὁρειναί, αἱ πλεισται ὅμως εὐφοροι.

Πολεστ. κατάστασις.—Κατὰ τὸν μεταξὺ Ιταλίας καὶ Τουρκίας πόλεμον, ὀλίγον προηγγείλητα τοῦ Ἐλληνοτουρκικοῦ, αἱ νῆσοι κύται εἰχον καταληφθῆ ὑπὸ τῆς Ιταλίας, οὕτω δὲ εἰχον τὴν ἀτυχίαν οὐ μὴ ἀποκτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν. Οἱ φιλοπάτριδες ὅμως κάτοικοι κύτων διεμαρτυρήθησαν ἐντόγως πρὸς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις καὶ ἐπίζουσιν, διτι ταχέως θὰ ἐπιτύχωσι τὰς δικαίας ἀξιώσεις αὐτῶν, διπως ἐνωθῶσι μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

ΑΙ ΝΗΣΟΙ ΚΑΤΑ ΜΕΡΟΣ

Πάτμος (3.700 κατ.). μικρὰ καὶ πετρώδης, δημομαστὴ ὅμως· διότι ἐνταῦθα δὲ εὐαγγελιεῖται Ιωάννης ὁ Θεολόγος, ἐν ἔξορίᾳ ὥν, ἔγραψε τὴν Ἀποκάλυψιν. Ἐπίσημος είνε ἡ μονὴ τοῦ Αγίου μετειδοικήκης πλουσίας εἰς χειρόγραφα.

Λέρος (7 χιλ. κ.), μικρὸς νῆσος ἔχουσα ἀσφαλῆ λιμένα καὶ γῆν

Κάλυμνος (ίση τῇ Σαλαμῖνι). Οἱ κάτοικοι ταῦτης (20 χιλιόδες) ἀσχολοῦνται εἰς τὴν σπογγαλιείαν.

Κύθηρος (ίση τοῖς Κυθήροις, 28 χιλ. κ.), ἐν μέρει ἡφαιστειογενής, εὔφορος δέ. Εἶναι πατρὶς τοῦ μεγίστου τῆς ἀρχαιότητος ἱατροῦ Ἰπποκράτους. Ἐχει πρωτ. ὅμωνυμον.

Αστυπάλαια (ίση τῇ Σαλαμῖνι), πλησίον τῶν Κυκλαδῶν. Ἐχει εὐρύχωρον λιμένα.

Νέσυρος (5 ½ χιλ. κατ.), παρὰ τὴν Κυιδίαν χερσόνησον. Εἶναι ἡφαιστειογενής μετὰ θερμῶν πηγῶν.

Τῆλος καὶ Σύμη, ώσαύτως παρὰ τὴν Κυιδίαν χερσόνησον. Οἱ κάτοικοι τῆς Σύμης (περὶ τὰς 18 χιλ.) ἀσχολοῦνται εἰς τὴν σπογγαλιείαν.

Χάλιη, πρὸ τῆς Ρόδου, τραχεῖα νησίς.

Ρόδος, μεγάλη καὶ εὔφορος νῆσος (διπλασίᾳ τῆς Κεφαλληνίας, 47 χιλ. κ.). Ὑπῆρξε σπουδαία κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἡ ὅμωνυμος πρωτ. Ρόδος □ κεῖται B.A., ἀρχαία πόλις (ἔδρα μητροπ.). Πάλαι, κατὰ τὴν εἰσοδον τοῦ λιμένος, ἵστατο δ «Κολοσσός», χαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ Ἡλίου (45 μ. ὅψ.), ἐν τῶν 7 θαυμάτων τοῦ ἀρχαίου κόσμου. — Λίνδος ο, ἑτέρα πολιχνη ἀρχαία κατὰ τὴν N. A. παραλίαν.

Εάκαρπαθος (ίση τῇ Λευκάδῃ) καὶ **Κάσος** (ίση τῇ Σαλαμῖνι), μεταξὺ τῆς Ρόδου καὶ τῆς Κρήτης. Εἶναι τραχεῖαι νῆσοι, οἱ δὲ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ναυτιλίαν. Ἡ Κάσος κατεστράφη τῷ 1824 ὥπε τοῦ Αλγυπτιακοῦ στόλου.

25. ΣΕΡΒΙΚΗ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ Η ΒΟΡΕΙΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

[37.000 □ χιλ.—1.300.000 κατ.]

Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου (1913) ἡ μὲν Βορειοδυτικὴ Μακεδονία παρεχωρήθη εἰς τὴν Σερβίαν, ἡ δὲ Βορειοανατολικὴ εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Διεαρ.όρφωσες τοῦ ἔβαθρους. — Τὸ βόρειον καὶ μεσόγειον τοῦτο εμῆμα τῆς Μακεδονίας εἶναι ὀρεινόν, ἔχει ὅμως εὔφορα δροπέδια καὶ δὴ ἐν τῇ Σερβικῇ Μακεδονίᾳ, ως τὸ τοῦ Μοναστηρίου καὶ τὸ τῶν Σκοπίων. Ἐχει δ' ὅρη ὅψηλά, ως τὸ Σκάρδον Δ, τὸ ὅψιτος τῆς

Ἐλληνικῆς χερσονήσου, κατὰ τὰ Β.Δ. Μακεδονικὰ δρια, τὸ Ἀρίον Δ
καὶ τὴν Ὅρο πηγὴν Δ κατὰ τὰ Β.Α. δρια. Μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ
τοῦ Νέστου ὑψοῦται δὲ ὁ Ορθήλος Δ (κ. Περίν), δυτικῶτερον δὲ τοῦ
Στρυμόνος τὸ Ἐσσάγιον Δ (κ. Μάλες).

Πρόστιτος. — Τὰ δρη ταῦτα διχωροφοῦσι τὰς ἄνω ἐπικρατείας τῶν
ποταμῶν Ἀξιοῦ, Στρυμόνος καὶ Νέστου. Τὸ δρος Ἐσσάγιον σχημα-
τίζει τὸν διαχωρισμὸν τῶν ὑδάτων Ἀξιοῦ (πρὸς Δ.) καὶ Στρυμόνος
(πρὸς Α.), δὲ ὁ Ορθήλος τὸν διαχωρισμὸν τῶν ὑδάτων Στρυμόνος καὶ
Νέστου.

Εκτασις καὶ πόλεις τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας. — Η Σερβικὴ Μακεδονία, τριπλασία τῆς Βουλγαρικῆς, περιέχει τὴν ἄνω
εὐρεῖαν ἐπικράτειαν τοῦ Ἀξιοῦ, ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ Σκάρδου. Μέγας
παραπόταμος αὐτοῦ εἶναι δὲ Ἐργίων (κ. Τσέρνα), ὅστις διαρρέει τὸ
δροπέδιον τοῦ Μοναστηρίου. Κατὰ τὰ Ν. Δ. δρια εἶναι αἱ λίμναι τῆς
Πρέσπας καὶ ἡ Λυχνίτις (κ. τῆς Ὁχριδος, ἵση τῇ Λευκάδῃ). Η Λυ-
χνίτις ἔχει ἔκρουν τὸν Μέλανα Δρίλωνα, ὅστις διευθυνόμενος πρὸς Β.
σχηματίζει μέχρι τινὸς τὰ δρια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἀλβανίας.

Πόλεις ἐνταῦθα εἶναι Μοναστηρίου (ἢ Βιτώλια)*, ἐν τῷ διμωνύμῳ
δροπεδίῳ, συνδεόμενον μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης διὰ σιδηροδρόμου.
Εἶναι ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Πελαγονίας καὶ ἔχει πλεῖστα Ἐλληνικὰ
ἐκπαιδευτήρια. — Τύρνοβον* καὶ Μεγάροβον*, πρὸς Δ., κῶμαι κατοι-
κούμεναι ὑπὸ Ἐλλήνων βλαχοφώνων. — Πρέσπα, περιοχὴ χωρίων
παρὰ τὴν διμώνυμον λίμνην. — Αχρίς (κ. Ὁχριδα) □, παρὰ τὴν Λυ-
χνίτιδα. — Κρούσοβον Ο καὶ Περλεπές □, βορειότερον. — Μορίχωβον,
περιοχὴ χωρίων παρὰ τὸν Ἐρίγωνα. — Γενγελή Ο, παρὰ τὰ Ἐλληνικὰ
σύνορα, ἐμπορικὴ πολίγηνη. Διὰ ταύτης διέρχεται ἐκ Θεσσαλονίκης
σιδηροδρομικὴ γραμμή, ἥτις μετὰ ταύτην διέρχεται τὰ Βελεσσά (ἢ
Κιοπρουλάρι) □, τὰ Σκόπια** (π. Σκούποι) καὶ τὸ Κουμάνοβον. Ετε-
ραι πόλεις εἶναι ἡ Καρατόβη Ο καὶ τὸ Ἰστίπ □, παρ' ὃ ἐγένοντο
αἴματηραὶ μάχαι μεταξὺ τῶν Σέρδων καὶ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν
τελευταῖον συμμαχικὸν πόλεμον (1913).

Εκτασις καὶ πόλεις τῆς Βουλγαρικῆς Μακεδονίας. Αὕτη κατέχει τὰς ἄνω στενὰς ἐπικρατείας τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ
Νέστου. Ἀπαν τὸ τμῆμα τοῦτο κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον εἶχε
καταλάβει δὲ ἀνδρεῖος Ἐλληνικὸς στρατὸς διώξας τοὺς Βουλγάρους
τῶν παλαιῶν Βουλγαρικῶν συνόρων (Ἄγω Τζουμαγιάς). Πόλεις
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἐντεῦθεν ἔξιαι λόγου εἰνε ἡ Στρωμαίτσα □ (Ν. Δ.), τὸ Πετρίτσι καὶ τὸ Μελένικον οὐ, ὑπὸ τὸ Ὀρδηλον. Οἱ φιλοπάτριδες κάτοικοι τῶν πόλεων τούτων, ὡς καὶ ἄλλων χωρίων, μή ἀνεχόμενοι νὰ μένωσιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Βουλγάρων, ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν καὶ ἥλθον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος τῆς Μακεδονίας, διπας ἀνεγείρωσι νέας πόλεις. Ἐτέρα πολίχνη εἰνε καὶ τὸ Νευροκόπιον Θ, παρὰ τὸν Νέστον.

III. ΘΡΑΙΚΗ

[75.000 □ χιλ. — 3 $\frac{1}{2}$, ἑκατομ. κατ.]

26

Θέσεις καὶ ὅρεα. — Ἡ Θράκη, ἵση σχεδὸν πρὸς τὴν Μακεδονίαν κατὰ τὴν ἔκτασιν, μεγαλυτέρα διμοις κατὰ τὸν πληθυσμόν, εἰνε ἡ ἀνατολικωτέρα τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου χώρα προσεγγίζουσα τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κατὰ τοὺς πορθμοὺς Ἑλήσποντον καὶ Βόσπορον.

Ορίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Αἴμου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Νέστου· βρέχεται δὲ πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Εὔξείνου πόντου καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Θρακίου πελάγους.

Ορεζόντειος διαιρετισμός. — Ἡ Θράκη σχηματίζει δύο κυρίας χερσονήσους, τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δι' ἣς σχηματίζεται δι Βόσπορος, καὶ τὴν Θρακιήν, δι' ἣς σχηματίζεται δι Ελήσποντος. Τὸ νοτιώτατον ἀκρωτήριον ταύτης καλεῖται Μαστονοία (Σεντ-υλ-μπάχρ), κατὰ τὴν εἶσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου. Κόλποι δὲ σημαντικοὶ εἰνε ἐν μὲν τῷ Εὔξείνῳ Πόντῳ δι τοῦ Πύργου, ἐν δὲ τῷ Θρακίῳ πελάγει δι Μέλας καὶ δι τοῦ Λάγο. Κατὰ δὲ τὸ νότιον στόμιον τοῦ Βοσπόρου σχηματίζεται ἀξιοσημείωτος κόλπος, δι Κρατίου.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. — Ἀπαν τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Θράκης κατέχουσιν αἱ ὑψηλαὶ διακλαδώσεις τῆς Ροδόπης. Ἄλλα καὶ πρὸς τὴν Προποντίδα συνεχίζεται ἡ ὅρεινή χώρα διὰ χαμηλῶν δροσειρῶν ἀξιον λόγου εἰνε τὸ πρὸς τὴν Προποντίδα παράκτιον Ιερὸν Όρος (κ. Τεκλρ-δάγ). Πρὸς Β. δὲ ἔκτείνονται αἱ δροσειραὶ τοῦ Αἴμου.

Τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς Θράκης εἰνε ἡ ἐπικράτεια τοῦ ποταμοῦ Ἔβρου (κ. Μαρίτσα), δστις δέχεται ἀπαντα σχεδὸν τὰ ὅδατα τῆς χώρας. Κατὰ μῆκος τούτου ἔκτείνονται βαθύπεδα εὐφορώτατα (Ἄντα τὸ τῆς Φιλιππουπόλεως, Υαμπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως).

Ποταμοί. — ΟἽ Εβρος, δι μέγιστος ποταμὸς τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν τῆς Ευρώπης, πηγὴ εἰς ἀπὸ τοῦ Ρίλου καὶ δέει κατ' ἀρχὰς περαλλήλως τοῦ Αἴμου εἰτα διευθύνεται πρὸς Ν. καὶ ἔκβαλλει εἰς τὸ Ψηφιόποιο θήκη από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Θράκιον πέλαγος. Δέχεται πολλούς παραποτάμους, ών μέγιστοι είνε
ό Τόνιτζος (πηγάζων ἐκ του Αίμου), δ' Ἄρδας (ἐκ τῆς Ροδόπης) καὶ
ό Εργίνης (ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ὁρεινῆς Θράκης).

Κλῖμα. — Τὸ κλῖμα εἶναι εὐκρατὸν καὶ ὑγιεινόν· εἰς τὰ ὁρεινὰ
ὅμιλα μέρη εἶναι φυχρόν.

Προϊόντα. — Αημητριακοὶ καρποί, οἶνος, βάμβαξ, καπνός δο-
δέλαιον (ἐν τῇ Ἀνατολ. Ρωμυλίᾳ), ἔτι δὲ τρέφονται ποίμνια αἴγανα,
προβάτων καὶ ἀρέλαι βοῶν.

Ιστορικὴ ἀποψίς. — Οἱ ἀρχαῖοι Θράκες ήσαν Ἑλληνικῆς
φυλῆς, ή δὲ δύναμις αὐτῶν ὑπεχώρησε κατὰ μικρὸν εἰς τὴν τῶν Μακε-
δόνων. Εἰς τὰ παράλια αὐτῆς πλείσται ἀποικίαι εἰχον ἐδρυθῆ ἐκ τῆς
λοιπῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ δὲ τῆς Βουζαντιανῆς αὐτοκρατορίας ή Θράκη
ἔλαβεν ἰδιαιτέραν θέσιν μεταξὺ τῶν ἄλλων χωρῶν ἐνεκα τῆς ἐν αὐτῇ
μεγάλης πρωτεύουσης τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
πλείστους δὲ βασιλεῖς γενναίους παρέσχεν εἰς τὸν θρόνον.

Κάτοικοι. — Ο νῦν Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Θράκης (περὶ τὸ
1 ἑκατομ.) ἔχει ἀκμαίότατον ἔθνικὸν φρόνημα. Δυστυχῶς δμως ἐν τῷ
βορείῳ αὐτῆς τμήματι, τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, ητις αὐθαιρέτως κα-
τελήφθη ὑπὸ τῷ Βουλγάρων (τῷ 1885), ὑπέστησαν ὑπὸ τούτων κατὰ
τὸ 1906 φρικώδη διωγμὸν μὴ στέργοντες νὰ ἔκδουσι γαριζούσι.
Ἐνεκα τούτου ἡναγκάσθησαν πολλοὶ νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν ἐλευ-
θέραν Ἑλλάδα, ἐνθα ἐγκατεστάθησκαν. Ἐν τῇ Τουρκικῇ Θράκῃ πλήν
τῶν Ἑλλήνων κατοικοῦσι πολλοὶ Τούρκοι, ἔτι δὲ ὀλίγοι Τσαρχλίται,
Ἀρμένιοι, Βούλγαροι καὶ ἄλλοι Εύρωπαῖοι.

Πολετεκὴ κατάστασις. — Πρὸ τῶν τελευταίων πολέμων ἀπασα
ἡ Νότιος Θράκη ἀνήκειν εἰς τὴν Τουρκίαν. Νῦν εἰς ταύτην ἀνήκει η
Νοτιοανατολική, ητις περιέχει τὸν νομὸν Ἀδριανουπόλεως, τὴν ἀμε-
σον διοίκησιν τῶν Μετρῶν (τῆς Τσατάλτζας) καὶ τὸ Εὔρωπαϊκὸν τμῆ-
μα τοῦ νομοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Η δὲ Δυτική, ως καὶ η Βορειος
Θράκη (Ἀνατολικὴ Ρωμυλία), ἀνήκει εἰς τὴν Βουλγαρίαν

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

27

α') *Νομὸς Κωνσταντινουπόλεως.*

[1.270.000 κατ. μετὰ τοῦ Ἀσιατ. τμήματος]

Θέσεις καὶ ἔκτασις. — Ο νομὸς οὗτος ἔκτείνεται κατὰ τὴν χερ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σόνησον τῆς Κωνσταντινουσόλεως, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἀπέναντι Ἀσιατικὴν παραλίαν (ἴσος σχεδὸν πρὸς τὸν νομὸν Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας).

ΠΙΟΛΕΙΣ. — *Κωνσταντινούπολις*, «ἡ βασιλίς» καὶ ἡ μεγαλεῖται τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, κειμένη κατὰ τὸν Βόσπορον καὶ τὸν Κεράτιον κόλπον, ἐν μαγευτικωτάτῃ τοποθεσίᾳ. Ἡ κυρία πόλις (τουρκ. Σταμπούλ) κείται ἐπὶ μικρᾶς τριγωνικῆς χερσονήσου σχηματιζομένης ὑπὸ τοῦ Κεράτιου κόλπου, τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς Προποντίδος. Τὸ ἔδαφος ταύτης εἶναι ἀνώμαλον, διακρίνονται δ' ἐπὶ τὰ ὑψώματα ἡ λόφοι, ἐξ οὗ καὶ Ἐπτάλοφος ἐκλήθη. Ἐπὶ τοῦ ἀνατολικωτάτου λόφου ἐκτίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Μεγαρέων τὸ *Bυζάντιον* (667 π. Χ.), ἡ δὲ Κωνσταντινούπολις ἐκτίσθη ἀπὸ τοῦ 330 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ἐχρημάτισεν ἐπὶ χλιδικαὶς καὶ ἐπέκεινα ἔτη πρωτ. τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ κέντρον τοῦτο τοῦ σύμπαντος Ἑλληνισμοῦ καὶ ὁ προμαχών πλείστων ἐπιδρομέων νῦν ἀπὸ τοῦ 1453 διατελεῖ πρωτ. τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, πλείστοι δ' ἄλλοτε χριστιανικοὶ ναοὶ εἰναι μεταβεβλημένοι εἰς τζαμία. Μεταξὺ τούτων διακρίνεται ὁ περίφημος καὶ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς τῆς τοῦ «Θεοῦ Σοφίας», ἡς ἡ βεβήλωσις εἶναι συνδεδεμένη στεγῶς μετὰ τῆς ἀποφράδος γῆμέρας τῆς ἀλώσεως τῆς Πόλεως (29 Μαΐου 1453), καθ' ἣν ἔπεσεν ἡ ρωτικῶς μαχόμενος ὁ τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος. Παρὰ τὴν Ἅγιαν Σοφίαν κείται ὁ ἀρχαῖος Ἰππόδρομος, διτοις ἐκοσμεῖτο διὰ πολλῶν καλλιτεχνημάτων. Πρὸς τὸ ἄκρον τῆς χερσονήσου κείνται ἐρείπια τῶν παλαιῶν ἀνακτόρων τῶν Σουλτάνων (Σεράϊ Μπουρνού) καὶ ἡ «Τύψηλη Πύλη», δηλ. τὰ ὑπουργεῖα. Παρὰ δὲ τὸν Κεράτιον εἶναι ἡ συνοικία Φανάριον, ἐνθα κατώκουν πρὸ τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως οἱ εὐγενεῖς καὶ πεπαιδευμένοι Φαναριώται. Ἐνταῦθα εἶναι τὸ Πατριαρχεῖον, εἰς οὓς τὴν μεγάλην Πύλην ἀπηγγχοντισθη ὁ ἀείμνηστος Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ ε' (1821) καὶ ἡ Μεγάλη σχολὴ τοῦ Γέρνους, τὸ διασημότατον τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων.

Ἡ Κωνσταντινούπολις περιλαμβάνει καὶ τὰ πέραν τοῦ Κεράτιου ὡς προάστεια κείμενα Γαλατᾶν καὶ Πέραν, συνδεόμενα μετὰ τῆς κυρίας πόλεως διὰ δύο γεφυρῶν. Ἐνταῦθα κατοικοῦσιν οἱ πλείστοι τῶν Ἑλλήνων καὶ Εὐρωπαίων. Β. Α. τοῦ Γαλατᾶ καὶ πρὸς τὸν Βόσπορον κείται ὁ Δολιμᾶ Μπαξές, ἀνωθεν δὲ τούτου τὸ Γιλδῖς Κιόσκ, ἐνῷ κείνται τὸ παρακαλήθ ἀνάκτορον τοῦ πρώτην Σουλτάνου Ἀβδεψλ Χαμίτ τοῦ Φ. Ψηφιοποιηθῆκε από τὸ Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς.

Προάστειον τῆς Κων)πόλεως είνε καὶ τὸ Σκουύταρι, ἡ πάλαι Χρυσόπολις, ἐν τῇ Ἀσιατικῇ παραλίᾳ. Μετὰ τῶν προαστείων διπληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνέρχεται ὑπὲρ τὸ ἔκατον μύριον, ὡν 400 χιλ. εἰνε Ἐλληνες.

Ἡ Κωνσταντινούπολις εἶνε ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων πόλεων τοῦ κόσμου ἔνεκκ τῆς θέσεως αὐτῆς, δεσπόζουσα ἔνθεν μὲν τοῦ πορθμοῦ τοῦ συνδέοντος τὸν Εὔξεινον μετὰ τῆς Μεσογείου, ἐκεῖθεν δὲ τῆς συγκοινωνίας τῶν δύο ἡπείρων. Εἰς τοὺς Ἐλληνας δὲ εἶνε σπουδαιοτάτη, διότι ἐδρεύει ἐνταῦθα τὸ κέντρον τοῦ Ἐλληνισμοῦ, ἡ μεγάλη τοῦ ἔθνους ἐκκλησία. Οἱ διακαῆς πόθος καὶ ἐλπὶς σύμπαντος τοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως ἐκφράζεται διὰ τῶν λέξεων «Θὰ πάρωμε τὴν Πόλιν καὶ τὴν Ἄγια Σοφιά».

Αἱ σχέται τοῦ Βοσπόρου (ἐλάχ. πλάτος 550 μ.) εἶνε χαριέσταται, στολιζόμεναι δι' ὠραίων προαστείων τῆς πόλεως (Ὀρτάκιοι, Θεραπειά, Βαθυρρύχι καὶ ἄλλα). Προάστειον ἔπι θεωρεῖται καὶ δὲ Ἀγ. Στέφανος πρὸς τὴν Προποντίδα. Ἐνταῦθα τῷ 1878 συνωμελογήθη συνθήκη μεταξὺ Ρώσων καὶ Τσούρκων.

β') Διοίκησις Μετρῶν (Τσατάλτζας).

[70 χιλ. κατ.]

Ἡ ἀμεσος αὕτη διοίκησις κατέχει τὸ λοπὸν μέρος τῆς χερσονήσου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πρωτ. ταύτης είνε αἱ Μέτραι (κ. Τσατάλτζα) οἱ, μεσόγειος πολίχνη. Ἐνταῦθα ἀνεστάλη ἡ πρὸς τὴν Κων)πόλιν προέλασις τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν Βουλγαροτουρκικὸν πόλεμον. Ἐτεραὶ σημιχντικαὶ ἀλλοτε πόλεις είνε παρὰ τὴν Προποντίδα ἡ Σηληνμβρία καὶ πρὸς τὸν Εὔξεινον δὲ Δέρκος.

γ') Νομὸς Ἀδριανουπόλεως.

[700 χιλ. κατ.]

Θέσεις. — Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὴν λοιπὴν Τουρκικὴν Θράκην. Διαχίρεσσες καὶ πόλεις. — Ο νομὸς Ἀδριανουπόλεως περιέχει 4 διατεκτικαὶς 1) Ἀδριανουπόλεως, 2) Σαράντα Ἐκκλησιῶν 3) Ραισεύτεων καὶ 4) Καλλιπόλεως.

ii) Η διατεκτικὴ Ἀδριανουπόλεως, μεσόγειος οὖσα, κείται

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

περὶ τὸν Ἔβρον. Πρωτ. ταύτης καὶ τοῦ νομοῦ εἶνε ἡ Ἀδριανούπολις +
κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Τόντζου καὶ Ἀρδα μετὰ τοῦ Ἔβρου. Ἐκτι-
σθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ καὶ ἐγρημάτισε πρωτ. τοῦ Τούρ-
κικοῦ κράτους πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως. Ἐχει βιομηχανία
βαμβακίνων καὶ μεταξίνων ὑφασμάτων, οἱ πλειστοι δὲ τῶν κατοίκων
εἶνε Ἑλληνες (ἔδρα μητροπολ.). Κατὰ τὸν Βουλγαροτουρκικὸν πόλε-
μον ἡ πόλις αὕτη ἐποιοικρεῖτο ἐπὶ 5 μῆνας ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.—
Διδυμότειχον □, παρὰ τὸν Ἔβρον, ἐπισημοτάτη κατὰ τοὺς Βυζαν-
τιακοὺς χρόνους.

2) Ἡ διοίκησις Σαράντα Ἐκκλησιῶν κατέχει τὸ Β. Α
μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. εἶνε αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι □. Ἐτ-
ραι Ἑλληνικώταται κῶμαι εἶνε· Λουλέ Βουργάς (Ἀρκαδιεύπολις). Ο
παρὰ τὸν Ἐργίνην. Ἐνταῦθα οἱ Βουλγαροί ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους
(Οκτώβριος τοῦ 1912). Βιζύνη •, μετὰ πολλῶν ἀρχαίων ἐρειπίων, εἰ-
οις καὶ Κυκλωπείων τειχῶν. — Μήδεια • (π. Σαλμυδησσός), παρὰ τὴν
Εὔξεινον.

3) Ἡ διοίκησις Ραιδεστοῦ ἐκτείνεται κατὰ τὴν Προποντίδα
Πρωτ. ταύτης εἶνε ἡ Ραιδεστὸς (κ. Ροδοστός)*, παράλιος καὶ ἐμπο-
ρικὴ πόλις. — Ηράκλεια Ο (π. Πέρινθος), ἀνατολικώτερον — Τσο-
λούη ἡ Τυρολόη □, παρὰ ὁμώνυμον παραπόταμον τοῦ Ἐργίνου.

4) Ἡ διοίκησις Καλλίπολεως κατέχει τὸ νοτιώτατον μέρος
τῆς Θράκης μετὰ τῆς Θρακικῆς χερσονήσου. Πρωτ. εἶνε ἡ ἐν τῇ
χερσονήσῳ Καλλίπολις *, πρὸς τὸ βόρειον στόμιον τοῦ Ἐλλησπόντου
Νοτιώτερον ταύτης ἔκειτο ἡ «Σηστός», ἀπέναντι τῆς Ἀβύδου, καθ
ἄς δὲ Ξέρξης ἐγεφύρωσε τὸν Ἐλλήσποντον. — Μάδυτος Ο, ἐλληνικὴ
πολίχηνη νοτιώτερον. Κατὰ τὰ παράλια τῆς Προποντίδος εἶνε ἡ
Ἐλλην. κῶμαι, ὃν σπουδαιόταται εἶνε ἡ Περιστασις Ο καὶ τὸ Μυριό-
φυτον • — Αἴνος Ο, οὐ μακρὰν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἔβρου.

2) ΔΥΤΙΚΗ ΘΡΑΙΚΗ.

[400 χιλ. κατ.]

Μόλεες. — Τὸ ἐσχάτως ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας καταληφθὲν τμῆμα
τοῦτο τῆς Θράκης, διπερ κατοικεῖται ὑπὸ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων.
Ἐλαχίστων δὲ Βουλγάρων, ἔχει τὰς ἔξης πόλεις. Λεδεαγάτη □, ἐπ-

νειον τῆς Ἀδριανούπολεως καὶ ἄλλων μεσογείων πόλεων — Σουφλίο, μεσόγειος πόλις παρὰ τὸν Ἐδρον. — Γιουμουλιτζίου , μεσόγειος πόλις, δυτικώτερον. — Ξάνθη Ο, πρὸς Δ., ὀνομαστὴ διὰ τὰ καπνὰ αὐτῆς (πόλις Ἑλληνικωτάτη). — Πόροτο-Λάγο, ἐπίνειον τῶν δύο ἀνωτέρω πόλεων. — "Αβδηρα (κ. Βολούστρα), παράλιον νῦν χωρίον, πάλαι δὲ πόλις ἐπίσημος.

28 3) ΒΟΡΕΙΟΣ ΘΡΑΙΚΗ ἡ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΡΩΜΥΛΙΑ

~~30000~~ [Τιη τῇ Ἑλλην. Μακεδονίᾳ. — 1.200.000 κ.]

Ἡ χώρα αὕτη, ἥτις ἀρδεύεται: ὑπὸ τοῦ Ἐδροῦ καὶ τοῦ Τόντζου, κατοικεῖται νῦν τὸ πλεῖστον ὑπὸ Βουλγάρων. Κατοικοῦσιν ἔτι καὶ ὅλες Ἑλληνες (περὶ τὰς 80 χιλ.), Τούρκοι καὶ Ἐδραῖοι.

Πολετ. κατάστασες. — Ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία διὰ τῆς Βερσλινείου συνθήκης εἶχε κηρυχθῆ αὐτόνομος. Ἄλλα τῷ 1885 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, κατὰ δὲ τὸ 1908 ἡγάθη δριστικῶς μετὰ τῆς Βουλγαρίας.

Πόλεις. — 1) Πρὸς τὸν Ἐδρον.

~~Φορο~~ **Φιλιππούπολις***, πρωτ., κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Ἡ πόλις πρό τινων ἐτῶν ἦτο τελείως Ἑλληνική, κατοικοῦσι δ' ἔτι τινὲς Ἑλληνες διατηροῦντες Ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια (ἔδρα Ἑλληνος μητροπ.). — Στενήμαχος , Ν.Α., πόλις Ἑλληνικωτάτη. — Τατάρ Παζαρτζίκη , πρὸς Δ. — Στάρα Ζαγορά (δηλ. Ηλαία Ζαγορά)* καὶ Νόβα Ζαγορά (δηλ. Νέα Ζ.), βουλγαρικαὶ πόλεις.

2) Πρὸς τὸν Τόντζον. **Καζανλίκ** , ὑπὸ τὸν Αἰμον, παράγον περιφημονούσιον. — Σλίβνον (Σήλυμνος)*. — **Υάμπολις** , κατὰ τὴν διμώνυμον πεδιάδα.

3) Παρὰ τὸν Εὔξεινον. Πᾶσαι αἱ παραθυλάσσιαι πόλεις τῆς Ἀνατ. Ρωμυλίας εἰνε ἀρχαῖαι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι κατοικούμεναι καὶ νῦν διφ' Ἑλλήνων. Βορειοτέρα εἰνε ἡ Μεσημβρία*, παρ' ἧν τῷ 814 μ.Χ. ἐ Ἑλλην αὐτοκράτων Λέων δ' ε' κατήγαγε περιφανῆ νίκην κατὰ τῶν Βουλγάρων. — **Ἀγχίαλος***, ἡ φρικωδῶς καταστραφεῖσα ἐσχάτως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων (1906). — **Πύργος** , ἔδρα Ἑλληνος μητροπολίτου. — **Σωζόπολις** (π. Ἀπολλωνία). — **Ἀγαθόπολις***, ἐσχάτως ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας καταληφθεῖσα.

Σωγκοινωνέα τῆς Θράκης. — Ἐν τῇ Θράκῃ ὑπάρχει σιδηροδρομική γραμμή ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διακλαδιζομένη κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐδρού (ἐν τῷ σταθμῷ Κουλελὶ Βουργάς). Καὶ ὁ μὲν βορειότερος κλάδος διευθύνεται πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν, Φιλιππούπολιν, Σέφιαν καὶ λοιπὴν Εὐρώπην, ὁ δὲ νοτιώτερος πρὸς τὴν Μακεδονίαν μέχρι Θεσσαλονίκης.

Αἱ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ τοῦ βορειοτέρου κλάδου συνδεόμεναι πόλεις εἰνε· Κωνσταντινούπολις—Τσατάλιζα—Τσοορλὸν—Λουλὲ Βουργάς—Κουλελὶ Βουργάς—Ἀδριανούπολις—Φιλιππούπολις—Τατάρο Παζαρτζίκη. Διὰ διακλαδώσεως ἐν τῇ Ἀνατ. Ρωμυλίᾳ συνδέονται καὶ αἱ πόλεις Στάρα Ζαγορὰ—Νόβα Ζαγορὰ—Υάμπολις καὶ Νόργος.

Διὰ τῆς ἐκ Κουλελὶ Βουργάς εἰς Μακεδονίαν γραμμῆς συνδέονται καὶ ἔξης πόλεις· Διδυμότειχον—Σουφλὶ—Δεδεαγάτης—Γιουμουλτζίνα—Ξάνθη.

Τοπάρχουσι δὲ καὶ πολλαὶ ἀμαξῖτοι δῦοι. Συγκοινωνία ἐκτελεῖται τοις καὶ διὰ θαλάσσης, διότι ἀτιμόπλοια προσεγγίζουσιν εἰς τοὺς κυριωτέρους λιμένας.

29 IV. ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ 5'000 □

Τετραπλασία καὶ πλέον τοῦ βασ. τῆς Ἑλλάδος. — 9%, ἑκατ. κατ.]

Θέσεις. — Η Μικρὰ Ἀσία (κ. Ἀνατολή), ἡ δυτικωτάτη χερσόνησος τῆς Ἀσίας, προσεγγίζει τὴν Θράκην κατὰ τὸν Βόσπορον καὶ Ελλήσποντον, αἱ δὲ κατὰ τὸ Αἴγαλον πέλαγος πολλαὶ νῆσοι ἀποτελοῦσι γέφυράν πως μεταξὺ τῶν δύο ἥπερων.

Σχήμα καὶ ὄρεα. — Η Μικρὰ Ἀσία ἔχει περίπου σχῆμα δρθογνίου τετραπλεύρου. Βρέχεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Εὔξείνου πόντου καὶ τῆς Προποντίδος, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Αἴγαλου πελάγους. Πρὸς Α. δ' ὅριζεται ἀπὸ τῆς λοιπῆς Ἀσίας ἢ τῆς Ἀρμενίας, Μεσοποταμίας καὶ τοῦ ὄρους Ἀμανοῦ.

Θαλάσσεις διαμελεσμένες. — Μέγχις θαλάσσιος διαμελισμὸς πακρίνεται κατὰ τὸ Αἴγαλον πέλαγος καὶ τὴν Προποντίδα. Ἡ πρὸς ὧν Βόσπορον χερσόνησος καλεῖται Χαλκηδονία, ἡ δὲ πρὸς τὸν Ελλήσποντον Ίδαία. Ταύτης τὸ ἀκρωτ. Λικιόν (κ. Μπομπᾶ) εἰνε τὸ δυτικώτατον τῆς Ἀσίας. Επερχι χερσόνησος εἰνε ἡ Ἐρυθραία, ἡ Ἄλι-

καρνασσοία καὶ ἡ Κριδία. Κόλποι δ' ἀξιοσημείωτοι εἰνε ἐν μὲν τῇ Προποντίδι δ' Ἀστακηγὸς (κ. τῆς Νικομηδείας) καὶ δ' Κιανὸς (κ. τοῦ Γκεμλίκη), ἐν δὲ τῷ Αἴγαλῳ δ' Ἀδραμυτηγός, δ' Ἐρμαῖος (κ. τῆς Σμύρνης), δ' Καῦστροις (κ. τοῦ Κουσάμπασι), δ' Ἰασικὸς (κ. τῆς Μεντέλιας) καὶ δ' Κεραμεικὸς (κ. τῆς Κῶ). Ἐτεροι κόλποι ἐν τῇ Μεσογείῳ εἰνε δ' Παμφύλιος (κ. τῆς Ἀτταλείας) καὶ δ' Ἰσσικὸς (κ. τῆς Ἀλεξανδρέττας).

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. — Τὸ μέσον τῆς χερσονήσου εἰνε ὑψηλὸν δροπέδιον ἔχον μέσον ὕψος 1000 μ. καὶ περιστοιχίζόμενον πανταχόθεν ὑπὸ δρέων. Τὸ δροπέδιον φέρει καὶ ἐσβεσμένα τινὰ ἥφαιστεια, ὡς τὸν Ἀργαῖον (κ. Ἀρτζὲς ἐάγ)▲, τὸ ὄψιστον δρος τῆς χερσονήσου. Ὁρη περὶ τὸ δροπέδιον εἰνε πρὸς Β. τὰ Ποντικὰ ὅρη Δ., ὧν συνέχεια εἰνε δ' Ὄλγασσος (κ. Πλάκας δάγ)△ καὶ τὸ Ὁρμίνιον (τ. Ἀλάδάγ)△. Πρὸς Ν. ἐκτείνεται ἡ δροσειρὰ τοῦ Ταύρου △, πρὸς Α. δὲ τοῦ Ἀντιταύρου △.

Πρὸς Δ. τὸ δροπέδιον καταπίπτει ἥρεμά καὶ σχηματίζονται πρὸς τὸ Αἴγαλον εὐφορώταται πεδιάδες. Μεταξὺ τούτων ἐκτείνονται καὶ ὅρη τινά, ὡς δ' Μυσικὸς Ὄλυμπος △, ἡ Ἰδη △, τὸ Δίνδυμον △, δ' Τυμῶλος △, δ' Σίπινλος △, ἡ Μυκάλη △ καὶ δ' Κάδμος △.

Τύπατα. — Εἰς μέρη τινὰ τοῦ δροπεδίου τὰ ὄδατα, μὴ εὑρίσκοντα διέξοδον, διαμένουσιν ὡς λίμναι. Τὸ χαμηλότερον μέρος τούτου κατέχει ἡ ἀλμυρὰ λίμνη Τάττα (τουρκ. Τούζ Γκιόλ). Ο κυριώτατος δὲ ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας εἰνε δὲ Ἀλυς (τ. Κιζλ Ιρμάκ, δηλ. Ἐρυθρὸς ποτ.), οὗτοις διαγράφων μακρὸν τόξον κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν δροπέδιον διαρρηγνύει τὰ πρὸς Β. ὅρη καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὔξεινον. Δυτικώτερον ἐκβάλλει δὲ Σαγγάριος. Εἰς τὴν Προποντίδα ἐκβάλλει δὲ μικρὸς Ιράνκος, διομαστὸς διὰ τὴν παρ' αὐτὸν γίγνην τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου (334 π. Χ.). Εἰς τὸν Ἐλλήσποντον ἐκβάλλει δὲ Σκάμανδρος, ποταμὸς τῆς Ιδαίας χερσονήσου. Πρὸς τὸ Αἴγαλον ἐκβάλλει δὲ Ἐρμός (εἰς τὸν διμώνυμον κόλπον) καὶ δὲ Μαιάνδρος (κ. Μπουγιούν). Πρὸς δὲ τὴν Μεσογείον δὲ Ἐδρυμέδων, παρ' δὲ δὲ Κίμων ἐνίκησε δις τοὺς Πέρσας (465 π.Χ.), δὲ μικρὸς Κύδνος, ἐν φλούσθεις δὲ Μ. Ἀλέξανδρος ἥσθεν, δὲ Σάρος καὶ Πύραμος (τ. Διζιχούν).

Κλείμα. — Τὸ εὐκραέστερον κλίμα τῆς χερσονήσου εἰνε τὸ πρὸς τὸ Αἴγαλον, δμοιον πρὸς τὸ τοῦ βασιλείου τῆς Ἐλλάδος. Πρὸς Β. εἰνε

μαλλον ψυχρόν, ἐν τῷ μέσῳ ἔγρον, πρὸς Ν. δὲ πολλαχοῦ ὑγρὸν καὶ
νοσηρόν.

Φύσεις τοῦ ἐδάφους. Προϊόντα. — Τὸ εὐφορίωτατον ἐδά-
φος τῆς χώρας είναι κατὰ τὰς πρὸς τὸ Αἰγαῖον κοιλάδας· ἐν τῷ κεν-
τρικῷ ὁροπεδίῳ μέρη τινὰ είναι στεππώδη, ἐν δὲ τοῖς ὄρεσιν, λίθινοι ἐν
τοῖς βορείοις, είναι πολλὰ δάση.

Τὰ προϊόντα τῆς Μ. Ἀσίας είναι ὅμοια πρὸς τὰ τῆς Ἑλλάδος.
Κατὰ μὲν τὰς παραλίους πεδιάδας παράγονται δημητριακοὶ καρποί,
οἶνος, ἔλαιον, δπῶδαι (ἐν οἷς καὶ σῦκα), σταφίς, σήσαμον καὶ μέ-
τιξα. Ἐν δὲ τῷ κεντρικῷ ὁροπεδίῳ καλλιεργεῖται δπιον, ἐν δὲ τοῖς
ὄρεσι παρέχεται ἀφθονος ἔυλεια. Τρέφονται ἔτι καὶ πρόβατα, αἴγες,
βόες, βούβαλοι, κάμηλοι, ὄνοι, ἡμίονοι κ.λ.π.

Ιστορικὴ ἀποψίς. Κάτοικοι. — Η Μ. Ἀσία είναι ἀρχαιο-
τάτη Ἑλληνικὴ χώρα κατοικηθεῖσα ὑπὸ φύλων Ἑλληνικῶν, πρὶν ἔτι
ταῦτα ἐπεκταθῶσιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐκ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος
ἴστρουσαν ἐνταῦθα ἀργότερον οἱ Ἑλληνες πολλὰς ἀποικίας, αἵτινες
ἡκμασαν εἰς τὰ γράμματα ("Ομηρος, Θαλῆς, Ἡρόδοτος κ.ἄ.), τὰς τέ-
χνας, τὸ ἐμπόριον καὶ ἐν γένει εἰς τὸν πολιτισμόν. Κατὰ τὴν ἀκμὴν
τῶν Περσῶν διετέλεσαν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν ἀλλ' ἀπὸ τῶν
χρόνων τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, ώς καὶ ἐπὶ Βυζαντιακῆς αὐτοκρατο-
ρίας, ἡκμασεν ώς Ἑλληνικωτάτη χώρα. Ἀντεπεξῆλθεν ἐπὶ μακρὸν
κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων εἰς αὐτὴν Τούρκων, μέχρις οὗ κατὰ τὴν 14ην
ἐκατοντά. ὑπέκυψεν εἰς αὐτούς, πολλοὶ δὲ Μωαμεθανοὶ κατέκησαν ἐν
αὐτῇ. Διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἀπώλεσαν τὴν πάτριον αὐτῶν
γλώσσαν καὶ διμιούσιν ἥδη τὴν Τουρκικήν. Σιὰ τῆς συστάσεως ὅμως
πολλῶν Ἑλληνικῶν σχολείων ἀνακτῶσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν
γλώσσαν αὐτῶν.

Ο πληθυσμὸς τῆς χερσονήσου, ἀνερχόμενος εἰς $9\frac{1}{2}$, σχεδὸν ἑκα-
τομμύρια, ἀποτελεῖται ἐκ Τούρκων, Ἑλλήνων καὶ ὀλίγων Ἀρμε-
νίων. Οἱ Ἑλληνες κατοικοῦσι τὸ πλειστον εἰς τὰς παραλίους χώ-
ρας καὶ ἔχουσιν ἅπαν σχεδὸν τὸ ἐμπόριον εἰς τὰς γειτνάσ των.

Αρχαία διατάξεις. — Η Μ. Ἀσία πάλαι διηρεῖτο εἰς 15
χώρας, αἵτινες είναι αἱ ἔξης. Πρὸς Β. δ. Πόντος, ἡ Παφλαγονία καὶ ἡ
Βιθυνία. Πρὸς Δ. ἡ Τρωάς, ἡ Μυσία, ἡ Λυδία καὶ ἡ Καρδία. Πρὸς
Ν. ἡ Λυκία, ἡ Παμφυλία καὶ ἡ Κιλικία. Μεσόγειοι δὲ ἡ Φρυγία, ἡ
Πιαιδία, ἡ Λυκαονία, ἡ Γαλατία καὶ ἡ Καππαδοκία.

Γεωγραφία Γ' τάξεως Ἑλληνικῶν

Διοικητική Διαιρέσεις. — Σήμερον διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς 3 Τουρκικοὺς νομοὺς καὶ 2 ἀμέσους διοικήσεις, περιέχει δὲ καὶ τμῆμα τοῦ νομοῦ Κων(πόλεως). Οἱ νομοὶ εἰνεῖς 1) Ἀϊδινίου, 2) Προύσης (Χειδαθεντακιάρ), 3) Κασταμονῆς, 4) Τραπεζοῦντος, 5) Σεβαστείας, 6) Ἀγκύρας, 7) Ἰκορίου καὶ 8) Αδάρων. Αἱ δὲ δύο διοικήσεις εἰνεὶς ἡ τοῦ Ἑλλησπόντου (Βίγας) καὶ ἡ τῆς Νικομηδείας, αὗτινες διοικοῦνται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν.

— 1) Νομὸς Ἀϊδινίου (ἢ Σμύρνης)

[1¹/₂ ἑκατ. κατ.;

Θέσεις. — Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὸ Ν. Δ. καὶ κάλλιστον μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, γῆτοι τὰς χώρας Λυδίαν καὶ Καρίαν. Τὰ παράλια τούτων πάλαι εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν καὶ ὠνομάσθησαν ἐκ τῶν ἀποικησάντων ἐνταῦθα φυλῶν Ἰωνία καὶ Δωρίς.

Ο νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς 5 διοικήσεις. Πρωτ. εἰνεὶς ἡ Σμύρνη[†], κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Ἐρμαίου κόλπου, ἀκμαίᾳ Ἑλληνικὴ πόλις. Ἐχει ἀξιόλογα Ἑλληνικὰ ἐκπαίδευτήρια, γυμνάσιον τέλειον, μουσεῖα, βιβλιοθήκην καὶ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, εἰνεὶς δὲ ἐκ τῶν ἐμπορικωτάτων πόλεων τῆς Μέσσαγείου.

Κατὰ τὴν εἰσοδον τοῦ Ἐρμαίου κεῖται ἡ Παλαιὰ Φώκαια Ο, ἡ μητρόπολις τῆς Μασσαλίας, καὶ ἡ Νέα Φώκαια □, κτίσμα τῶν Βυζαντίνων. — Ἐν τῇ Ἐρυθραίᾳ κεῖνται τὰ Βρίσουλα (ἢ Βουρλά)*, μετ' ἀκμαζόντων Ἑλληνικῶν ἐκπαίδευτηρίων, καὶ ἡ Κρήνη (κ. Τσεσμές) □, ἀπέναντι τῆς Χίου. Ἐν τῷ λιμένι ταύτης τῷ 1770 δ τουρκικὸς στόλος ἐκάη ὑπὸ τῶν Ρώσων βοηθουμένων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα τῶν Ψαριανῶν.

Νοτιώτερον καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν εἰνεὶς Ἀγιὰ Σολούν (δηλ. Ἀγιος Θεολόγος), χωρίον ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Ἐφέσου, περιφήμου διὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος, ἐν τῷ 7 θαυμάτων τοῦ ἀρχαίου κόσμου. — Νέα Ἐφεσος (κ. Κουσάμπασι) □, νοτιώτερον. — Παλάτια, χωρίον παρὰ τὸν Μαλανδρόν ἐν τῇ θέσει τῆς ἀρχαίας «Μιλήτου», τῆς ἐπισημοτάτης τῶν πάλαι πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας καὶ μητροπόλεως πολυα-

ριθμων ἀποικιῶν.—Γέροντας, λιμὴν πρὸς Ν. τῆς Μιλήτου.—^{*Αλικαρ-}
νασσός (κ. Βουδροῦμ) Ο., πατρὶς τοῦ Ἡροδότου.

Μεσόγειοι πόλεις εἰνε· *Πέργαμος** (π. Πέργαμον), πρὸς Β., πρωτ.
ἄλλοτε δρμανύμου βασιλείου, δονομαστὴ διὰ τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ Περγα-
μηνοῦ χάρτου· πολλὰ τῶν λειψάνων τῶν μνημείων αὐτῆς μετεκομί-
σθησαν πρό τινων ἑτῶν εἰς Βερολίνον.—*Μαγνησία* (κ. Μάνησσα)**,
ἡ ὑπὸ Σιπύλῳ, ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου.—*Κασαμπᾶς**, νέα
πόλις. Ἀνατολικώτερον ταύτης καὶ ὑπὸ τὸν Τμῶλον ἔκειτο αἱ «Σάρ-
δεις», πλουσιωτάτη ἄλλοτε πρωτεύουσα τῶν Λυδῶν βασιλέων, νῦν δὲ
πτωχὸν χωρίον.—*Φιλαδέλφεια* (τ. Ἀλὰ Σεχίρ)*.—^{*Αἰδίνιον} (π. Τρά-
λεις)**, παρὰ τὸν Μαίανδρον, ἀκμαία πόλις μετὰ Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευ-
τηρίων.—*Δεριζλῆ**, ὑπὸ τὸν Κάδμον. Παρὰ ταύτην ἔκειτο ἡ ἀρχαία
«Λασδίκεια».

2) Νομὸς Προύσης.

[Τίσος τῆς Παλ. Ἐλλάδος.—1.700.000 κατ.]

Θέσεις.—Ο νομὸς οὗτος κεῖται κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς
Μ. Ἀσίας βρεχόμενος ὑπὸ τῆς Προποντίδος καὶ ὀλίγον ὑπὸ τοῦ Αλ-
γαίου πελάγους. Κατέχει δὲ τὴν ἀρχαίαν Μυσίαν καὶ μέρη τῆς ἀρ-
χαίας Βιθυνίας καὶ Φρυγίας.

Διαιρεῖται εἰς 5 διοικήσεις.

Πόλεις.—*Προύσα****, ~~848~~ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Μυσικοῦ Ὁλύμ-
που καὶ ἐν εὐφορωτάτῃ πεδιάδι. Διετέλεσε πάλαι ἔδρα τῶν Βιθυνῶν
βασιλέων καὶ κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα πρωτ. τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Νῦν
εἰνε πρωτ. τοῦ δρμανύμου νομοῦ καὶ ἔχει βιομήχανίαν ταπήτων καὶ με-
ταξίνων ὑφασμάτων. Ἐπίνειον ταύτης εἰνε ἡ *Μουδανία* Ο., συνδεομένη
διὰ σιδηροδρόμου.—*Νίκαια* Ο., Β. Α., παρὰ τὴν λίμνην Ἀσκανίαν.
Ἐνταῦθα συνῆλθε τῷ 325 ἡ Α' οἰκουμενικὴ σύνοδος καὶ τῷ 787 ἡ
Ζ', διετέλεσε δὲ καὶ πρωτ. Ἐλλήνων αὐτοκρατόρων (1204—1261).
—*Πάροδος* □, παρὰ τὴν Προποντίδα.—*Ἄρτακη* □, δυτικώτερον
καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Κύζικον.—*Μπαλλ-κεσέρ**, ἐν εὐφόρῳ πεδιάδι,
βιομήχανος καὶ ἐμπορικὴ πόλις.—*Ἀδραμύττιον* (κ. Ἐδρεμίτ) □, παρὰ
τὸν ἐμπένυμον κόλπον. —*Κυδωνία* (κ. Ἀϊδηλῆ), παρὰ τὸν αὐτὸν

χόλπον, πόλις ναυτική καὶ ἐμπορική, καθηρῶς δὲ Ἑλληνικὴ διατηροῦσσα καὶ γυμνάσιον.

Μεσογειότεραι πόλεις (ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Φρυγίᾳ) εἰνε· Δορύλαιον (κ. Ἐσκλ-σεχίρ)*, Κοτυάειον (κ. Κιουτάχεια)*, Ἀφιὸν-Καρά-Χισσάρ*** καὶ Ούσάκιον*, συνδεδεμέναι πᾶσαι διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τῆς Χρυσοπόλεως καὶ Σμύρνης. Πρὸς δὲ τὰ ἀνατολικὰ δρια τοῦ νομοῦ ἔκειτο πάλαι ἡ «Ιψός», περίφημος διὰ τὴν αὐτόθι μάχην τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (301 π. Χ.).

Εἰς τὸν νομὸν Προύσης ἀνήκει ἡ νῆσος τῆς Προποντίδος Προκόνησος, ἔχουσα ἀφθονα μάρμαρα, ἐξ οὗ καλεῖται κοινῶς Μαρμαρᾶς, ἡ δὲ Προποντὶς θάλασσα τοῦ Μαρμαρᾶ.

3) Διοίκησις Ἐλλησπόντου (Βίγας).

[Ἴση τῷ νομῷ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. — 130 χιλ. κ.]

Ἡ ἀμεσος αὕτη διοίκησις κεῖται κατὰ τὴν Ἰδαίαν χερσόνησον, ἐν ᾧ πάλαι ἡ χώρα Τρωάς, ἡ ὑπὸ τῆς Ὁμηρικῆς ποιήσεως ἀείμνηστος καταστᾶσα.

Πρωτ. ταύτης εἴνε τὰ Δαρδανέλλια (κ. Τσανάκ Καλεσ!), οἱ, κατὰ τὸν δμώνυμον παρθμὸν (Ἐλλήσποντον). Ὄλιγον βορειότερον ἔκειτο ἡ «Ἄβυδος» ἀπέναντι τῆς ἐν τῇ χερσονήσῳ Σηστοῦ, καθ' ἥν δὲ Ἐέρενης ἐγεφύρωσε τὸν Ἐλλήσποντον, εὑδαίμων πάλαι πόλις. — Βίγα οἱ, παρὰ τὸν Γράνικον. Παρὰ δὲ τὸν ποτ. Σκάμανδρον ἔκειτο ἡ ἀρχαία «Τροία» ἡ τὸ Ἰλιον, ἡς ἐρείπια ἀνευρέθησαν κατὰ τὸ χωρίον Ἰσσαρλίκ.

4) Τὸ Ἀσιατικὸν τμῆμα τοῦ νομοῦ Κων(πόλεως).

Τὸ τμῆμα τοῦτο κατέχει τὴν Χαλκηδονίαν χερσόνησον.

Ἐνταῦθα πόλεις εἴνε ἡ Χρυσόπολις (κ. Σκούταρι)**, κατὰ τὸν Βόσπορον, θεωρουμένη ὡς προάστειον τῆς Κων(πόλεως). — Ὄλιγον νοτιώτερον κεῖται ἡ σπουδαιοτάτη πάλαι Χαλκηδὼν (τ. Καδήκιοι) □. Ἐνταῦθα συνήλθεν ἡ Δ' οἰκουμενικὴ σύνοδος (451 π. Χ.)· νῦν εἴνε ἔδρα μητροπολίτου. Νοτιώτερον ταύτης κεῖνται αἱ μικραὶ νῆσοι Πριγκηπόννησοι, ὡν 4 κατοικοῦνται διφ' Ἐλλήνων (Πρώτη, Ἀντιγόνη, Σάλκη καὶ Πρίγκηπος). Ἡ Χάλκη είνε ἐπίσημος διὰ τὴν ἐνταῦθα

Θεολογικήν σχολήν ὡς καὶ τὴν ἐμπορικήν, ἢ δὲ Πρίγκηπος εἶνε τὸ μεγίστη καὶ καλλίστη.

5) Διοίκησις Νικομηδείας (Ίσμιδ).

[Ολίγον μικροτέρα τῆς Κρήτης.—230 χιλ. κατ.]

Ἡ διοίκησις αὕτη (τμῆμα τῆς ἀρχαίας Βιθυνίας) κατατάσσεται Ν. Α. τοῦ νομοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Βρέχεται δὲ ὑπό τε τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὔξείνου πόντου.

Πρωτ. εἶνε ἡ Νικομήδεια (τ. Ίσμιδ)*, κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ ὁμώνυμου κόλπου (π. Ἀστακηνοῦ). Ἐνταῦθα ἐδαπτίσθη καὶ ἀπέθανεν ὁ Μ. Κωνσταντίνος.—Παρὰ ταύτην ἔκειτο ἡ «Ἀστακος», ἐξ οὗ τὸ ἀρχαῖον σνομα τοῦ κόλπου.—Ἄδη παζάρ[□], ἀνατολικώτερον.

6) Νομὸς Κασταμονῆς.

[980 χιλ. κατ.]

Θέσεις.— Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὸ βορειότερον μέρος τῆς Μ. Ἀσίας. Περιέχει τὴν ἀρχαίαν χώραν Παφλαγονίαν καὶ τμῆμα τῆς Βιθυνίας. Διαιρεῖται εἰς 4 διοικήσεις.

Πόλεις.— Πρωτ. εἶνε ἡ Κασταμονή*, οὐ μακρὰν τοῦ Όλγαστος. Ἐπίνειον ταύτης εἶνε ἡ Ἰνέπολις, κατὰ τὸν Εὔξεινον. — Ιάγγοι (τ. Κιάγκρι)*, πρὸς Ν. τῆς Κασταμονῆς. — Ἡράκλεια ἡ Ποντικὴ (τ. Ἐραγλῆ)[□], ἀρχαία ἀποικία τῶν Μεγαρέων. Παρὰ ταύτην ὑπάρχουσιν ἀνθρακωρυχεῖα. — Σινώπη[□], ἐπὶ μικρᾶς χερσονήσου, ἀποικία τῶν Μιλησίων. Ἐχρημάτισε πάλαι ἔδρα τοῦ βασιλείου τοῦ Πόντου, υἱον δ' ἔχει ἀξιόλογον ἐμπόριον.

7) Νομὸς Τραπεζοῦντος.

[Τὸ $\frac{1}{2}$ τῆς Παλ. Ἑλλάδος.—1 ἑκατ. κ.]

Θέσεις.— Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὴν Β.Α. παραθελασσίαν χώραν τῆς Μ. Ἀσίας (π. τμῆμα τοῦ Πόντου), καθ' ἥν αἱ ἐκέολαι τοῦ Ἀλυσος. Διαιρεῖται εἰς 4 διοικήσεις.

Πόλεις. Ψηφίσσουσα μηνιντίτιστα φύλα τοῦ θεοῦ Επανδρίας, ἀπο-

κία τῶν Σινωπέων. Ἐχρημάτισεν ἔδρα τοῦ Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας (1204—1461) καταλυθείσης ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ τοῦ Β', τοῦ πορθητοῦ τῆς Κων.) πόλεως. Κατοικεῖται τὸ πλειστὸν ὅφ' Ἑλλήνων καὶ ἔχει ἀκματὸν ἐμπόριον μεταξὺ Περσίας καὶ Εὐρώπης. — Ἀργυρόπολις (τι Γκιουμούνς Χ. ανέ.), μεσόγειος πόλις. — Κερασοῦς □, παράλιος πόλις. — Ἄμισδ (κ. Σαμψοῦς)*, ὁσαύτως παράλιος, ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Ἀμασείας. — Πάφρα □, παρὰ τὸν Ἄλυν, παράγουσα ἔξαιρετον καπνόν.

8) Νομὸς Σεβαστείας.

[1.100.000 κατ.]

Θέσεις. — Ο νομὸς οὗτος (π. μέρος τοῦ Πόντου), μεσόγειος ἦν κατέχει τὸ ὄφιστον τμῆμα τῆς Μ. Ἀσίας διασχιζόμενον ὑπὸ πολλῶν ὁροσειρῶν. Ἐνταῦθα πηγάδει ὁ ποτ. Ἄλυς.

Διαιρεῖται εἰς 4 διοικήσεις.

Πόλεις. — Σεβάστεια*, πρωτ. τοῦ νομοῦ, κατὰ τὴν δεξιὰν ὅχθην τοῦ Ἄλυος. — Ἀμάσεια*, ἐν εὐφόρῳ δροπεδίῳ — Τοκάτη*, ἐν ώραιᾳ κοιλάδῃ. — Ἡλιούπολις (τ. Μερζεφούν)*, Νεοκαισάρεια Ο καὶ Νικόπολις (τ. Σαμπάν Καραχισάρ)□, πρὸς τὰ βόρεια ἔρια. Ἐν ταύταις ταῖς πόλεσι καλλιεργοῦνται μετὰ ζήλου τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

9) Νομὸς Ἀγκύρας.

[950 χιλ. κατ.]

Θέσεις. — Καὶ οὗτος ὁ νομὸς εἶνε μεσόγειος, οὐδεμιοῦ βρεχόμενος ὑπὸ θαλάσσης. Περιλαμβάνει τὴν ἀρχαίαν Γαλατίαν (χώραν τῶν Γαλατῶν) καὶ μέρη τῆς Φρυγίας καὶ Καππαδοκίας.

Ο νομὸς διασχίζεται ὑπὸ τοῦ Ἄλυος καὶ διαιρεῖται εἰς 5 διοικήσεις.

Πόλεις. — Πρωτ. τοῦ νομοῦ εἶνε ἡ Ἀγκύρα* (ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Γαλατίᾳ), δινεμαστὴ διὰ τὰς μαλακὰς καὶ μεταξοειδεῖς τρίχας τῶν γαλῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν αἰγῶν αὐτῆς, ἐξ ὧν κατασκευάζονται λεπτὰ ἔρια καὶ τὰ περίφημα ἀγκυρανδάνφασματα. Παρὰ ταύτην ὁ Ταμερλάνος ἐνίκησε τὸν σουλτάνον Βαγιαζήτ (1402 π. Χ.). Πρὸς Δ. ἔκειτο τὸ «Γόρδιον», πρωτ. τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Φρυγίας, γνωστὸν ἐκ τοῦ δεσμοῦ τῆς ἀμάξης δύο ἀπέκειμεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος διὰ τοῦ ξίφους. Ἐν δὲ τῇ

Καππαδοκία (Ν. Α.) είνε ή Καισάρεια **, παρὰ ἀς ὑπωρείας τοῦ Ἀργαίου, η πατρὶς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, χρυματίσαντος ἐπισκόπου αὐτῆς, νῦν δὲ ἔδρα τοῦ πρώτου μητροπολίτου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου.—Ζιρδζί-θερέ, κωμόπολις ὑπὸ τὸν Ἀργαῖον, ἐνθα ἐπηγματικὴ σχολὴ ἔχουσα τόπον γυμνασίου.

10) Νομὸς Ἰκονίου.

[Ο μέγιστος τῆς Μ. Ἀσίας.—1.200.000 χ.]

Θέσεις.—Ο νομὸς οὗτος κατέχει μέγα τμῆμα τοῦ ἐσωτερικοῦ δροπεδίου, ἔτι δὲ καὶ παράλιον τμῆμα τῆς Μεσογείου. Καὶ ἐκ μὲν τῶν μεσογείων χωρῶν περιέχονται ἐνταῦθα η Δυκανία, Πισιδία, τμῆμα τῆς Φρυγίας (πρὸς Δ.) καὶ τμῆμα τῆς Καππαδοκίας (πρὸς Α.), ἐκ δὲ τῶν παραλίων η Δυκία καὶ η Παμφυλία.

Διαιρεῖται εἰς 5 διοικήσεις.

ΠΠόλεις.—Πρωτ. τοῦ νομοῦ είνε τὸ Ἰκόνιον ⁴⁵*, ἐν τῇ Δυκανίᾳ. Ἐχρημάτισε πρωτ. τῶν σουλτάνων τῶν Σελδσύκων Τούρκων.—Νεάπολις (τ. Νεδ Σεχίρ) *, ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ (περὶ τὰς 10 χιλ. Ἐλληνες).—Ναζιαρέδος (κ. Νένεζι), η πατρὶς τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.—Σπάρτη *, ἐν τῇ Πισιδίᾳ, ης οἱ πλειστοὶ κάτοικοι είνε “Ἐλληνες, ὁμιλοῦσιν ὅμως τὴν Τουρκικὴν (ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Πισιδίας).”—Ἀττάλεια*, κατὰ τὸν ὅμώνυμον κόλπον, κτίσμα Ἀττάλου τοῦ «Φιλαδέλφου». Είνε δχυρά, εὐλίμενος καὶ ἐμπορική, διατηρεῖ δὲ ἀξιόλογα Ἐλληνικὰ σχολεῖα.

11) Νομὸς Ἀδάνων.

[430 χιλ. χ.]

Θέσεις.—Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὴν παράλιον χώραν Κιλικίαν καὶ μικρὸν μέρος τῆς Καππαδοκίας.

Ορίζεται ἀπὸ τῶν νομῶν Ἰκονίου καὶ Ἀγκύρας διὰ τοῦ ὄρους Ταύρου. Διαιρεῖται δ' εἰς 5 διοικήσεις.

ΠΠόλεις.—Ἄδανα **, πρωτ., παρὰ τὸν ποτ. Σάρον, δραχαιοτάτη καὶ δχυρὰ πόλις (ἔδρα μητροπ.).—Ταρσός □, παρὰ τὸν π. Κύενον, ἐστία πάλαι ἀκμαιοτάτης Ἐλληνικῆς παιδείας καὶ η πρώτη ἐμποριοποιηθῆκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ρική πόλις τῆς Κιλικίας (πατρὶς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου). — **Μερσίρα** □, ἐμπορικὴ πόλις συνδεομένη μετὰ τῆς Ταρσοῦ καὶ τῶν Ἀδάνων διὰ σιδηροδρόμου. — Σελεύκεια Ο., Ν. Δ., ἔδρα μητροπολίτου.

Κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Ἰσσικοῦ κόλπου ἐπειτο πάλαι ἦ πολίχνη « Ἰσσός », περίφημος διὰ τὴν περὰ ταύτην γένεντα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατὰ τοῦ Δαρείου (333 π. Χ.). Πρὸς Α. ταύτης εἶνε τὸ δρός Ἀμανός, δριον Κιλικίας καὶ Συρίας.

Συγκοινωνία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. — Η συγκοινωνία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ μὲν τὰ παράλια εἶνε ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη, κατὰ δὲ τὰ μεσόγεια μετρίως. Σιδηροδρομικὰ γραμμὰ συνδέουσι τὰ πρὸς Δ. κυριώτερα ἐμπορικὰ κέντρα, ἐνῷ εἰ νομοὶ Κασταμονῆς, Τραπεζοῦντος καὶ Νεβαστείας στεροῦνται παντελῶς σιδηροδρόμου.

Κυρία σιδηροδρομικὴ γραμμὴ εἶνε ἡ Σμύρνης — Χρυσοπολεως, ἥτις διέρχεται διὰ τῶν ἔξης πόλεων ἐκ Σμύρνης· Μαγνησίας, Κασαμπᾶ, Φιλαδελφείας, Ούσακίου, Ἀφιόν-Καρά-Χισσάρ, Δογυλαίου, Νικομηδείας καὶ Χαλκηδόνος. Ἐκ τῆς πόλεως Ἀφιόν-Καρά-Χισσάρ χρητεῖται σπουδαιοτάτη γραμμὴ δι’ Ἰκονίου μέχρι τοῦ δροῦ Ταύρου. Ἐτεροι γραμμαὶ εἶνε ἡ Δογυλαίου — Ἀγκύρας, καὶ ἡ ἐκ Σμύρνης εἰς Ἀϊδίνιον καὶ Σπάρτην.

V. ΣΥΡΙΑ

(Μεγαλυτέρα ὀλίγον τῆς Ἑλλάδος)

[2 ἑκατ. κατ.]

Θέσεις καὶ δρεσα. — Η Συρία δριζεται πρὸς Β. ἀπὸ τῆς Μ. Ἀσίας διὰ τοῦ δροῦ Αμανοῦ, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ καὶ τῆς Ἀραβίκης ἐρήμου, πρὸς Ν. ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης καὶ πρὸς Δ. βρέχεται ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. — Η Συρία εἶνε μέγα δροπέδιον συνιστάμενον ἐξ ἀσβεστολιθικῶν πετρωμάτων πρὸς τὴν Μεσόγειον ὑψοῦνται ὑψηλαὶ δροσειραί, ὡν κύρια δρη εἶνε δ Λίβανος καὶ δ Ἀντιλίβανος. Ο Λίβανος Δ (δηλ. Λευκὸν δρός) καταπίπτει πρὸς τὴν Μεσόγειον ἐκ τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ κέδρων ἐλάχισται νῦν διασώζονται, καλλιεργεῖται δμως καλῶς. Ο δ' Ἀντιλίβανος, χαμηλότερος ὡν, ἔκτεινεται παραλλήλως αὐτῷ καὶ συνδέεται πρὸς Ν. διὰ τοῦ ὑψηλοῦ Ἔουῶνος Δ.

‘Η μεταξὺ τοῦ Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου στενὴ κατ’ ἀρχάς κοιλάς εύρυνεται βορειότερον μεταξὺ τῶν δυτικῶν δρέων καὶ τοῦ δροπεδίου.

Τρίπατα. — Διὰ τῆς ἀνωτέρω κοιλάδος, ρέει ὁ κύριος ποταμὸς τῆς Συρίας Ὁρόντης (κ. Ναχρ-ελ-αζί), ἐκβάλλων εἰς τὴν Μεσόγειον. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ δροπεδίου σχηματίζονται ἀλμυραὶ τινες λίμναι.

Κλῖμα. — Ἐν τοῖς μεσογείοις, τὸ κλῖμα εἶναι ἔγρατον, εἰς δὲ τὰ παράλια εὐκρατον καὶ ὑγιεινόν, ἀρκούντως δὲ βροχερόν.

Φύσεις τοῦ ἐδάφους. Προϊόντα. — Τὸ ἐσωτερικὸν δροπέδιον εἶναι τὸ πλείστον ἔρημον η στεππῶδες. Πρὸς τὰ παράλια ὅμως εἶναι εὔφορον καὶ δὴ κατὰ τὸν Λίβανον, ἐνθα εὐδοκιμεῖ φοίνικες, βανάναι, συκομωρέαι, συκαὶ καὶ ἐλαῖαι.

Ιστορική ἀποψία. — Ἡ Συρία ἔξελληγνίσθη ἔκπαλαι διὰ διαφόρων Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ὑπὸ Μακεδόνων κυρίως. Μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον ἐγένετο τὸ κέντρον τῆς μοναρχίας τῶν Σελευκιδῶν, διαδοχικῶς δὲ λεία τῶν Ρωμαίων καὶ Μωαρμεθανῶν.

Κάτοικος. — Οἱ κάτοικοι εἶναι Ἑλληνες, Ἄραβες καὶ Τοῦρκοι. Ἐν τῷ Λιβάνῳ δὲ κατοικοῦσιν οἱ Δροῦσοι, μὴ χριστιανοὶ (μονοθεῖσται) καὶ οἱ Μαρωνῖται, δρθόδοξοι χριστιανοὶ ἀναγνωρίζοντες τὸν Πάπαν.

Αρχαία διαίρεσις. — Ἡ Συρία πάλαι διῃρεῖτο εἰς 3 μέρη: 1) εἰς τὴν Βόρειον Συρίαν, 2) τὴν Κοίλην Συρίαν, ἀπὸ τοῦ Λιβάνου μέχρι τοῦ Εύφρατού, καὶ 3) τὴν Φουνίην, παράλιον χώραν.

Πολεοκή διαίρεσις. — Ἡ Συρία, χώρα καὶ αὕτη τῆς Τουρκίας, περιλαμβάνει 3 νομοὺς (μὴ περιεχομένους ἐξ δλοκλήρου ἐν αὐτῇ) καὶ 2 διοικήσεις. Οἱ νομοὶ εἰναι: 1) Συρίας, 2) Χαλεπίου καὶ 3) Βηρυτοῦ, αἱ δὲ διοικήσεις εἶναι η προνομιοῦχος διοίκησης τοῦ Λιβάνου καὶ η διοίκησις Ζώρ, ητις ἐκτείνεται καὶ εἰς τὴν Μεσοποταμίαν.

1) Νομὸς Συρίας.

Θέσης. — Ο νομὸς Συρίας εἶναι μεσόγειος κατέχων κατὰ μέγα μέρος τῆς Κοίλην Συρίαν ἐκτείνεται ὅμως καὶ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ.

Πόλεις. — Δαμασκός††, πρωτ. τῆς Συρίας καὶ τοῦ νομοῦ, ἐν μέσῳ εὐφορωτάτου τμήματος τοῦ δροπεδίου καταφύτου ἐκ ποικίλων δένδρων. Εἶναι ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις, περίφημοι δὲ εἶναι αἱ δαμασκηναὶ στράτεοι. **Ἐδρα τοῦ πατριάρχου** Ἀγιογείας. — **Ηλιούπολις** Ηφιοτοιχήκε από το Ιωνιτού Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(κ. Βαλδένι) Ο, ἀρχαία πόλις παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ὄρόντου.—Χόμης
(π. Ἐμετχ)** καὶ Χαμά (π. Ἐπιφύνεια)**, κατὰ τὸν Ὄρόντην, ἐμ-
πορικὴ πόλις συνδεσμένη μετὰ τῆς Δαμασκοῦ καὶ Χαλεπίου διὰ σοδη-
ροδρόμου,

2) Νομὸς Χαλεπίου.

[1 ἑκ. κ.]

Θέσις.—Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὴν Βόρειον Συρίαν, ἔκτείνε-
ται ὅμως καὶ ἐν Μεσοποταμίᾳ

Πόλεις.—Χαλέπιον \oplus , πρωτ. τοῦ νομοῦ (Ἐλληνες 12 χιλ.),
μεσόγειος πόλις, βιομήχανος καὶ ἐμπορική. Ἐπίνειον αὐτοῦ εἰνε ἡ
Ἀλεξανδρέττα \square κατὰ τὸν Ἰστικὸν κόλπον, ἐμπορικώτατος λιμήν
ἐξάγων τὰ ποικίλα προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ (δημητριακοὺς καρπούς,
κόμμι. φοίνικας, ὅπιον καὶ ἄλλα).—Ἄγιοχεια (κ. Ἀντάκεια)*, κατὰ
τὸν Ὄρόντην, πατρὶς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου· ἄλλοτε ἡ πόλις
ῆκμαζε κατοικουμένη ὑπὸ 700 χιλ. κ. Ἐνταῦθα τὸ πρῶτον οἱ μαθη-
ταὶ τοῦ Χριστοῦ ὠνομάσθησαν Χριστιανοί.

Πρὸς τὸ βόρειον μέρος τοῦ νομοῦ κείνται αἱ πόλεις Ἀϊντάρη**
καὶ πληγίον τοῦ Πυράμου ἡ Μαράς** (π. Γερμανίκεια).

3) Νομὸς Βυρητοῦ.

[540 χιλ. κ.]

Θέσις.—Ο νομὸς οὗτος κείται κατὰ τὰ παράλια τῆς Συρίας,
ἔνθι πάλαι ἐξετείνετο ἡ Φοινίκη. Οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι αὐτῆς, οἱ
Φοίνικες, είχον ἀκμάσει εἰς τὰς θαλασσοπλοῖας.

Πόλεις.—Βυρητός†, πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ ἐμπορικὴ πόλις,
ἐπίνειον τῆς Δαμασκοῦ. Νοτιώτερον εἰνε ἡ Σιδών (κ. Σάιδα) \square , ἐπί-
σημος πάλαι πόλις τῶν Φοινίκων, καὶ ἡ ὁχυρὰ Τύρος (κ. Σούρ) Ο, ἥν
μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα ἐξεπόρθησεν δ. Μ. Ἀλέξανδρος.—Τρίπολις*,
λιμὴν πρὸς Β. τῆς Βυρητοῦ. — Λαοδίκεια*, βορειότερον, ἀκμαία
πάλαι πόλις.

4) Διοίκησις Λιβάνου.

[Τση τῇ Ἀττικῇ.—200 χιλ. κατ.]

* Η κατὰ τὸν Λίβανον ἔκτεινομένη προνομιούσχος διοίκησις αὕτη
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

διοικεῖται ὑπὸ διοικητοῦ χριστιανοῦ ἐκλεγομένου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου.

Ἐν ταύτῃ, ὡς εἰπόμεν, κατοικοῦσιν οἱ Δροῦσοι καὶ οἱ πλειόνες Μαρωνῖται. Αἱ κῶμαι αὐτῶν καὶ τὰ πολυάριθμα μοναστήρια ὑψοῦνται ὡς φωλεῖαι ἐπὶ τῶν βαθμίσων τοῦ ὅρους. Πρωτ. εἰνε ἡ Δεῖρ-ελ-Καμέρ Ω, μεγίστη ὅμως ἡ Ζάχλη□, κατὰ τὰς ἀνατ. ὑπαρείας τοῦ Διεδάνου.

5) Διοίκησις Ζώρ.

[100 χιλ. κατ.]

Ἡ διοίκησις αὕτη ἔκτείνεται κατὰ τὴν Συριακὴν ἔρημον, ἕτι δὲ καὶ κατὰ τὴν Μεσοποταμίαν. Ἀξία λόγου ἐνταῦθα εἰνε ἡ ὅσαις Ταδμώρ (Παλμύρα), ἡ ἔνδοξος πάλαι ἔδρα τῆς βασιλίσσης Ζηνοβίας, ἣν κατέστρεψεν διάρηγιανδ (273 μ. Χ.). Σφίζονται ἐνταῦθα τὰ ἐρείπια τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ἡλίου.

Συγκοινωνέα τῆς Συρίας.— Ἡ συγκοινωνία ἐν τῷ ἑσωτερικῷ τῆς Συρίας ἔκτελεῖται κυρίως διὰ καμήλων. Ὑπάρχει ὅμως καὶ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἐκ Βηρυτοῦ πρὸς τὴν Δαμασκὸν καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς Χόμης καὶ Χαμά εἰς Χαλέπιον. Οἱ ἐμπορικώτατοι λιμένες εἰνε ἡ Βηρυτός, ἡ Τρίπολις καὶ ἡ Ἀλεξανδρέττα.

VI. ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

[Τὸ $\frac{1}{2}$ σχεδὸν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος.— 800 χιλ. κατ.]

Θέσεις.— Ἡ Παλαιστίνη ἡ Χαραδρία (ἢ Γῆ τῆς ἐπαγγελίας) εἰνε μικρὰ χώρα πρὸς Ν. τῆς Συρίας, πολλάκις δὲ ἐθεωρήθη ὡς παράρτημα ταύτης. Βρέχεται πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, δρᾶται δὲ πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Ἀραβικῆς ἐρήμου καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Πετραίας Ἀραβίας.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους.— Ἡ Παλαιστίνη φυσικῶς εἶνε συνέχεια τοῦ Συριακοῦ ὁροπεδίου. Πρὸς Β. ὑψοῦται δὲ θολοειδῆς Ἐρωνίδ. Ἀμέσως ὑπὸ τοῦτον διήκει διὰ μέσου τοῦ δροπεδίου καὶ κατὰ μεσημβρινὴν γραμμὴν βαθεῖα κοιλάδες καταπίπτουσα εἰς τὸ βαθύτατον ἵημα τῆς γῆς, τὴν κοιλάδα «Γώρ».

Τοποθεσία.— Οἱ κύριοι ποταμοὶ τῆς χώρας εἰνε δὲ οἱρὸς Ἰορδάνης (ἴσος τὸ μῆκος πρὸς τὸν Ἀγελῶν), δύστις δέεις κατὰ τὴν μηριονευτήριαν θηλήν, από τοῦ Ινσιπούστο Εκπαίδευτική Κολλεγίου.

Θείσαν κοιλάδα Γώρ. Διέρχεται τὴν ὡραίαν καὶ ἵθυσδροθῆ λίμνην Γεννησαὲς (ἢ θάλασσαν τῆς Τιθεριάδος) καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν Νεκρὰν θάλασσαν (ἢ Ἀσφαλτίτιδα λίμνην). Ἡ ἐπιφάνεια τῆς λίμνης ταύτης εἶναι ἡ χαμηλοτάτη παντὸς ἄλλου μέρους τῆς γῆς (364 μ. ὑπὸ τὴν ἐπιφ. τῆς θαλάσσης). Εἶναι δὲ τοσοῦτον ἀλμυρὰ καὶ ἀσφαλτοῦσχος, ὥστε οἱ ἐκ τοῦ Ἰορδάνου εἰσπλέοντες ἵχθυες θνήσκουσιν ἐν αὐτῇ, πιστεύεται δὲ ὅτι οὐδὲν θαλάσσιον ζῷον ἢ φυτὸν ζῇ ἐν αὐτῇ (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῆς λίμνης).

Κλέμα καὶ ἔδαφος. — Τὸ κλίμα τῆς Παλαιστίνης εἶναι εὔκρατον, θερμὸν μόνον κατὰ τὴν κοιλάδα Γώρ. Τὸ δὲ ἔδαφος εὐφορούτατον, δι' ὃ ἡ Ἄγια Γραφὴ καλεῖ ταύτην γῆν ρέουσαν μέλι καὶ γάλα. Προϊόντα εἶναι δημητριακοὶ καρποί, ἔλαιον ἔξαιρετον, οἴνος, βάμβαξ, δπῶδαι καὶ λαζανικά.

Ιστορικὴ ἀποψεῖς. — Ἡ Παλαιστίνη εἶναι ἡ σπουδαιωτάτη χώρα τῆς γῆς ἐν τῇ ιστορίᾳ τῆς θρησκείας, δι' ὃ καλεῖται καὶ ἱερὰ γῆ. Εἶναι τὸ θέατρον τῶν ἀποκαλύψεων τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῇ διεῖδες τοῦ Θεοῦ ἐγεννήθη ὡς ἀνθρωπός, ἐδίδαξεν, ἐπαθεν, ἐτάφη, ἀνέστη καὶ ἀνελήφθη.

Αρχαιότεροι κύριοι ἐνταῦθι ήσαν οἱ Ἰουδαῖοι. Ἄλλ' ἀπὸ τῆς ἑιαδόσεως τοῦ Ἐλληνισμοῦ ἐνταῦθι ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ τῶν ἐπιγόνων αὐτοῦ ἡ χώρα ἔλασεν Ἐλληνικὸν χαρακτήρα, πρῶτοι δὲ οἱ Ἐλληνες ἐκ πάντων τῶν λαῶν ἐδέχθησαν καὶ διέδοσαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Σήμερον ἡ Παλαιστίνη διατελεῖ ἐτι ὑπὸ τὴν Τουρκίαν παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας, δις ἡ Δυτ. Εὐρώπη κατέβαλε διὰ τῶν Σταυροφοριῶν, δπως ἀποσπάση ταύτην ἀπὸ τῶν Μωαμεθανῶν (1095—1270).

Κάτοικος. — Οἱ κάτοικοι τῆς Παλ. (περὶ τὰς 800 χιλ.) εἶναι κυρίως Ἐλληνες ('Αραβόφωνοι τὸ πλεῖστον), ἔτι δὲ Ἀραβεῖς, Τοῦρκοι, Ἰουδαῖοι καὶ Εύρωπαιοι. Γλώσσα ἐπικρατεῖ ἡ Ἀραβικὴ, εἶναι δημος ἐν χρήσει καὶ ἡ Ἐλληνικὴ. Θρησκεία δὲ ἐπικρατεῖ ἡ Χριστιανική.

Ιστορικὴ διεύρεσεῖς. — Ἡ Παλ. διηγεῖτο πάλαι εἰς 4 κυρίας χώρας, ὧν τρεῖς πρὸς Δ. τοῦ Ἰορδάνου· ἡ Γαλιλαία (πρὸς Β.), ἡ Σαμάρεια (ἐν τῷ μέσῳ) καὶ ἡ Ἰουδαία (πρὸς Ν.). μία δὲ πρὸς Α. τοῦ ποταμοῦ, Περσία.

Πολεῖς. διεύρεσεῖς. — Πολιτικῆς τάμενος ἡ Παλαιστίνη, περι-

Ψηφιοποιηθήκε ἀπό τον Ινόντου Εκκλησιαστικόν Παλαιστίνην, περι-

λαμβάνει· 1) τὰς διοικήσεις τῆς Ἀκρας καὶ τῆς Νεαπόλεως (Ναθλούς); ὑπαγομένας εἰς τὸν νομὸν Βηρυτοῦ, 2) τὴν ἄμεσον διοίκησιν Ἱερουσαλήμ καὶ 3) τὰς διοικήσεις Χαουράν καὶ Κοράκ υπαγομένας εἰς τὸν νομὸν Συρίας.

1) Διοίκησις Ἀκρας.

Ἡ βορειότερα αὖτη διοίκησις περιλαμβάνει τὴν λοφώδη χώραν Γαλιλαίαν. Μεταξὺ τῶν λόφων ταύτης διαχρίνεται τὸ κωνοειδὲς Θαβώρ (562 μ.), ἐφ' οὐ μετεμορφώθη ὁ Κ. ἡμῶν, καὶ ὁ Μικρὸς Ἐρμῶν. Πρὸς Δ. ὑψοῦται ὁ Κάρμηλος, μέχοι τῆς Μεσογείου ἔκτεινόμενος, ἐργμητήριον πάλαι μὲν τῶν προφητῶν τοῦ Ἰσραὴλ, νῦν δὲ μοναχῶν καθολικῶν.

Πρωτ. τῆς διοικήσεως εἶνε ἡ Ἀκρα ἢ Ἀκκα (π. Πτολεμαῖς) □, παράλιος πόλις καὶ δχυρά, πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων καὶ τοῦ Ναπολέοντος.—Κάϊφα □, νοτιώτερον, λιμὴν ἐξ οὐ ἀρχεται σιδηρόδρομος πρὸς τὸν Ἱορδάνην καὶ τὴν Δαμασκόν.—Ναζαρέτ □, οὐ μακράν τοῦ Θαβώρ, ἔνθα διέτριβεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν.—Κανᾶ, ἀσημόν νῦν χωρίον.—Τιβεριάδο καὶ Καπερναούμ, παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ.—Σαφέδ*, βορειότατα, ἡ μεγίστη νῦν πόλις τῆς διοικήσεως.

2) Διοίκησις Νεαπόλεως (Ναθλούς).

Ἡ διοίκησις αὕτη, κειμένη πρὸς Ν. τῆς προηγουμένης, περιλαμβάνει τὴν ἀρχαίαν Σαμάρειαν. Καὶ ταύτης τὸ ἔδαφος εἶνε λοφώδες. Πρὸς τὴν Μεσόγειον ἔκτεινεται ἡ πεδιάς Σαρών, περίφημος διὰ τὰ πολλὰ αὗτῆς ἄνθη.

Πρωτ. ἐνταῦθα εἶνε ἡ Νεάπολις (κ. Ναθλούς)*, ἡ ἀρχαία «Σιχέμ». Σαμάρεια, μικρὸν νῦν χωρίον, ἀλλοτε δ' ἡ πρωτ. τοῦ κράτους τῶν 10 φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ (ἀρχαιότατα ἡ Σιχέμ).—Καισάρεια (Παλαιστίνης) 0, παραθαλασσια πολίχην, ἀρχαίς ἔδρας Ῥωμαίων ἀνθυπάτων καὶ τοῦ βασιλέως Ἡρώδου.

3) Ἡ ἄμεσος διοίκησις Ἱερουσαλήμ.

Αὕτη περιλαμβάνει τὴν Ἰουδαίαν κειμένην πρὸς Ν. τῆς Σαμαρείας. Πόλεις ἐνταῦθα εἶνε· ἡ πρωτ. τῆς διοικήσεως καὶ τῆς Παλαιστίνης

Τερουσαλήμ «ἡ Ἀγία πόλις **, εἰς ἀπόλυτον ὅψος 750 μ. Ἡ πόλις αὗτη εἶναι σπουδαιοτάτη καὶ τιμιωτάτη ἐν τῇ θρησκείᾳ ἡμῶν ἐν ταύτῃ ὑπάρχει δ «Ναὸς τοῦ Παναγίος, Τάφου», διτις κατέχει τοὺς τόπους τῶν παθῶν καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος. Χιλιάδες προσκυνητῶν συρρέουσιν ἐνταῦθα (ἴδιως τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα), δπως προσκυνήσωσι τὸν Πανάγιον Αὐτοῦ τάφον. Εἶναι ἔδρα δρθοδόξου Πατριάρχου. ἄλλα καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἔχουσιν ἐνταῦθα μεγάλας μονὰς (80 χιλ. κατ.)

Πρὸς Α. τῆς πόλεως ὑψοῦται τὸ δρός τῶν Ἐλαιῶν (840 μ. ὅψ.). εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τούτου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Βηθανία.

Βηθλεὲμ (δηλ. οἶκος τοῦ ἄρτου) Ο, 7 χιλιόμ. πρὸς Ν. τῆς Τερουσαλήμ. Παρὰ ταύτην δείκνυται τὸ σπήλαιον, ἐνῷ ἐγεννήθη ὁ Κύριος.—Χεβρὼν □, νοτιώτερον. Τεριχώ, κατὰ τὴν κοιλάδα Γώρ, μικρὸν νῦν χωρίον.—Ιόπη (κ. Γιάφχ), ** ἐπίνειον τῆς Τερουσαλήμ, συνδεόμενον μετ' αὐτῆς διὰ σιδηροδρόμου.—Γάζα*, πρὸς Ν. τῆς Ιόπης, ἡ πάλαι πρωτ. τῶν Φιλισταίων.

4 καὶ 5) Αἱ διοικήσεις Χαουρὰν καὶ Κοράν.

Αἱ εἰς τὸν νομὸν Συρίας ὑπαγόμεναι διοικήσεις αὗται κείνται πρὸς Α. τοῦ Ιορδάνου καὶ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης. Ἐνταῦθα πάλαι ἐξετείνετο ἡ Περαία.

Ἐνταῦθα νῦν εἶναι ἀσημοι πολίχναι. Πρωτ. τῆς διοικήσεως Χαουρὰν εἶναι ἡ πολίχνη Σὲλ Σαΐδ. Πρὸς Δ. ταύτης καὶ παρὰ τὸν εἰσρουν τοῦ Ιορδάνου εἰς τὴν λίμνην Γενησαρὲτ ἔκειτο ἡ «Βηδσαΐδα», πατρὶς τῶν ἀποστόλων Πέτρου, Ἀγδρέου καὶ Φιλίππου.

Τῆς δὲ διοικήσεως Κοράκη πρωτ. εἶναι ἡ ὅμωνυμος* κειμένη πρὸς Α. τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης.—Σάλτ □, πρὸς Α. τοῦ Ιορδάνου. Ἀνατολικώτερον ταύτης ἔκειτο ἡ ἀρχαία «Φιλαδέλφεια».

Ἐκ τῆς Δαμασκοῦ σιδηρόδρομος διασχίζει νῦν τὰς διοικήσεις ταῦτας φθάνων εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἀραβίας Μεδινᾶν καὶ Μέκκαν.

VII. ΚΥΠΡΟΣ

{Τὸ ¼ τῆς Πελοποννήσου.—270 χιλ. κατ.]

Θέσεις Η Κύπρος, ἡ μεγίστη τῶν Ἑλληνικῶν ήπεων ήταν ησαν

τέρα κατὰ τὸν πληθυσμὸν (μετὰ τὴν Κρήτην) κεῖται ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ, ἀπέναντι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Συρίας.

Ακρωτήρεα. — ‘Ο. Ακάμπας πρὸς Δ., τὸ Δεινόνυχτον (κ. “Αγ. Ανδρέας), ἔκτεινόμενον πρὸς τὸν Ἰσικὸν κόλπον, καὶ τὸ Πηδάλιον (κ. Γρεκό) πρὸς Α.

Μορφολογέα τοῦ ἐδάφους. — **Τύπατα.** — ‘Η νῆσος διασχίζεται ὑπὸ δύο ὁροσειρῶν ἐξ Α. πρὸς Δ. ‘Η νοτιωτέρα καὶ κυριωτέρα ὁροσειρὰ καλεῖται πρὸς Δ. μὲν Ἀφορ (κ. Τρόδος) Δ, πρὸς Α. δὲ Ὁλυμπος. ‘Η βόρειος δ’ ὁροσειρὰ ἡ τῆς Κερυνείας (κ. Πενταδάκτυλον) προεκτείνεται μέχρι τοῦ ἀκρωτ. Δειναρχήτου.

Μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω ὁροσειρῶν ἐξαπλοῦται ἡ πεδιὰς Μεσαορία (κ. Μεσαριά). Ταύτην διαρρέει δὲ κύριος ποταμὸς τῆς νήσου Πεδιαῖος (κ. Πεδιάς), δστις πηγάζει ἐκ τοῦ Ἀφοροῦ καὶ ἐκβάλλει πρὸς Α. ἀπέναντι τῆς Συρίας.

Προϊόντα. — ‘Η νῆσος ἔκπαλαι ἐφημίζετο διὰ τὸ γλυκὸν κλήμα καὶ τὴν ἀκμαίαν βλάστησιν. Παράγει οἶνον ἐξαίρετον, ἔλαιον, βάμβακα, δπώρας, μέταξαν καὶ ἄλλα.

Πολιτ. κατάστασις. — ‘Υπὸ τοὺς Τούρκους ἡ νῆσος εἶχε καταπέσει εἰς ἀδενδρον καὶ πενιχρὰν χώραν. Απὸ τοῦ 1878 διὰ συνθήκης παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ διοικεῖται νῦν ὑπὸ Ἀγγλού ἀρμοστοῦ ἔχοντος παρ’ αὐτῷ συμβούλιον ἐκτελεστικὸν καὶ Κυπριακὴν βουλὴν ἐκ 18 μελῶν. Ο διακαής ὅμως πόθος τῶν Κυπρίων εἶνε ἡ ἔνωσις τῆς νήσου μετὰ τῆς μητρὸς Ἐλλάδος.

Εικηλησία καὶ παιδεία. — ‘Η ἔκκλησία τῆς Κύπρου εἶνε αὐτοκέφαλος διοικουμένη ὑπὸ συνάδου ἐκ τεσσάρων μητροπολιτῶν, ἃς ὁ πρόεδρος ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ «Μακαριώτατου» ἐδρεύει ἐν τῇ πρωτ. Δευκασίᾳ, ἡ Ἐλληνικὴ δὲ παιδεία εἶνε ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένη.

Πόλεις. — Λευκωσία, παρὰ τὸν Πεδιαῖον, ἡ ἔδρα τοῦ Μακαριώτατου καὶ τοῦ Ἀγγλου ἀρμοστοῦ. Ἐχει σπουδαῖον γυμνάσιον. Παγκύπριον καλούμενον, καὶ πολλὰ ἄλλα Ἐλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια. Παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ ἔκειτο πάλαι ἡ «Σαλαμίς». — Ἀμυόχωστος (κ. Φαμαγοῦστα) □, νοτιώτερον, μετὰ ὥραίου λιμένος. — Λάροναξ ο, ἔδρα μητροπολίτου παρὰ ταύτην ἔκειτο τὸ ἀρχαῖον «Κίτιον», δπερ πολιορκῶν ὁ Κίμων ἀπέθιγε (449 π.Χ.), — Λεμησός □.

παράλιος καὶ ἐμπορικὴ πόλις, ἐν ὥραιᾳ τοποθεσίᾳ — Νέα Πάφος Ο., πρὸς Δ., ἔστρα μητροπολίτου. Παρὰ ταύτην ἔκειτο ἡ ἀρχαῖα καὶ μεγάλη «Πάφος», ἐν ἣ ἦτο δὲ ἐπίσημος ναὸς τῆς Παφίας Ἀφροδίτης, ἡς ἡ λατρεία ἦτο καθ' ἄπασαν τὴν νῆσον διαδεδομένη. — Μόρφου^Ο καὶ Κηρύνεια^Ο, πρὸς Β.

Συγκοινωνία. — Πλὴν τῆς διὰ θαλάσσης συγκοινωνίας ἡ Κύπρος ἔχει καὶ σιδηροδρομικήν γραμμὴν συνδέουσαν τὴν Λάρνακα μετὰ τῆς Ἀμμοχώστου, Λευκωσίας καὶ Μόρφου.

ΤΑΞΙΔΙΟΝ ΑΝΑ ΤΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΧΩΡΑΣ

1. Ἐξ Ἀθηνῶν διὰ Σμύρνης εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἐξ Ἀθηνῶν κατερχόμεθα εἰς Πειραιᾶ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου. Ἐκεῖθεν, ἐπιβαίνοντες ἀτμοπλοίου, διαπλέομεν τὸν Σαρωνικὸν κόλπον μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Σουνίου, ἐφ' οὗ διακρίνομεν τοὺς στύλους τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Μετὰ τοῦτο πλέομεν διὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἀφήνομεν δεξιὰ τὴν νῆσον Κέαν, ἐπειτα δὲ πλέομεν μεταξὺ Εὔδοιας καὶ Ἀνδρου ἐνταῦθα εἰνε δὲ περίφημος πορθμὸς τοῦ Καφηρέως, ἔνθα δὲ Λάμπρος Κατσώνης τῷ 1790 κατετρόπωσε τὸν τουρκικὸν στόλον, δὲ περίφημος Σαχτούρης τῷ 1825 κατεναυμάχησε τὸν στόλον τοῦ Χοσρέφ. Ἐκεῖθεν πλέοντες πρὸς Ἀν. περίπου φθάνομεν εἰς τὰς νοτίους ἀκτὰς τῆς νήσου Χίου καὶ διερχόμεθα τὸν μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τῆς Ἐρυθραίας χερσονήσου πορθμόν. Ἐνταῦθα διακρίνομεν δεξιὰ τὴν Κοίρην (Τσεσμὲν) καὶ τὸν λιμένα αὐτῆς, ἔνθα τῷ 1770 δὲ Τουρκικὸς στόλος ἐκάη ὑπὸ τῶν Ῥώσων, βοηθουμένων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα τῶν Ψαριανῶν. Εἰσερχόμεθα ἦδη ἐις τὸν λιμένα τῆς ἐλευθέρας νῦν πόλεως Χίου, ἔνθα δὲ Κανάρης τῇ 6ῃ Ιουνίου 1822 ἐξειχήθη τὴν καταστροφὴν τῆς νήσου πυρπολήσας τὴν Τουρκικὴν ναυαρχίδα. Ἐξακολουθοῦντες τὸν πλοῦν παραπλέομεν τὴν Ἐρυθραίαν. Κάμπτομεν τὸ βορειότατον αὐτῆς ἀκρωτήριον Καρά — Μπουρνοῦ (π. Μέλαινα ἄκρα) καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὸν Ἐρμαίον κόλπον (τῆς Σμύρνης). Ἀριστερὰ βλέπομεν τὴν Νέαν καὶ Παλαιὰν Φώκαιαν καὶ τὰς ἐκδολὰς τοῦ Ἐρμοῦ, μετ' δλίγον δὲ φθάνομεν εἰς τὴν Σμύρνην. Ἡ Σμύρνη εἶνε ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς καὶ, ὡς γνωρίζομεν, μεγάλη

καὶ ἐμπορικωτάτη πόλις. Ἐξερχόμενοι πᾶλιν ἐκ τοῦ Ἑρμαίου κόλπου πλέομεν πρὸς Β. καὶ παρὰ τὴν Ἀστυτικὴν παραλίαν. Κατὰ ταῦτην βλέπομεν τὰς μικρὰς νήσους Ἀργινόύσας, γνωστάς διὸ τὴν παρὰ τεύτην νίκην τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν (406 π. Χ.). Ἀριστερὰ ἔκτεινεται ἡ μεγάλη νῆσος Λέσσος. Προσεγγίζομεν εἰς τὴν εὐλίμενον Μυτιλήνην καὶ ἔξαστοι θοῦμεν τὸν παράπλουν τῆς νήσου. Πλέομεν ἦδη εἰς τὸν Ἀδραμυττηγὸν κόλπον καθ' ὃν διακρίνομεν δεξιὰ τὰς νησίδας Μοσχονήσια (π. Ἐκατόννησοι), 32 τὸν ἀριθμόν, ἀπέναντι δὲ τούτων τὰς Κυδωνίας (Αἰδαλῆ). Πέραν τούτων βλέπομεν τὸ δυσῶδες ὄρος Ἰδην. Ἀρχόμεθα δὲ παραπλέοντες τὴν δύμονυμην χερσόνησον. Κάμπτομεν τὸ ἀκρωτήριον Λεκτὸν (κ. Μπαμπᾶ), μεθ' ὃ παραπλέομεν τὴν μικρὰν νῆσον Τένεδον, παρ' ὃν δῆρας Κανάρης κατέκαυσε τῷ 1822 Τουρκικὸν δίκροτον. Μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ Ἑλλησπόντου (Δαρδανελλίων), πρὸ τῶν δύοιν ἐδοξάσθη ἐτχάτως ὁ Ἐλληνικὸς στόλος. Δεξιὰ βλέπομεν τὸ ἀκρωτήριον τῆς Τρῳάδος Σίγειον (κ. Κούμ Καλεσσί), ἀριστερὰ δὲ τὴν τῆς Θρακικῆς χερσονήσου Μαστουσίαν (κ. Σεντ-σλ-Μάχρ), ἀμφότερα ωχυρωμένα. Πρὸς τὰ μετάγεια τῆς Τρῳάδος διακρίνεται τὸ πεδίον τῶν μιχῶν, τῶν γενομένων πάλαι ὅπε τῶν Ἐλλήνων πρὸς ἐκπόρθησιν τοῦ Ἰλίου. Διαπλέοντες τὸν Ἐλλήσποντον βλέπομεν κατὰ τὸ στενώτερον μέρος (1250 μέτ. πλάτους) δεξιὰ μὲν τὴν πόλιν Δαρδανέλλια (Τσανάκ Καλεσσί) ἀριστερὰ δὲ τὴν Μάδυτον. Ολίγον περιπτέρω εἶνε τὸ μεταξὺ Ἀρέδου καὶ Σησιοῦ μέρος, ὅπερ ἐγεφύρωσεν ὁ Ξέρξης. Ἀκολούθως διερχόμεθα παρὰ τὴν θέσιν τῶν «Ἄγδες ποταμῶν», ἐνθα δὲ Λύτσανδρος συνέλαβε τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων (404 π. Χ.) καὶ παρὰ τὴν ἀπέναντι αὐτῶν Λάμψακον (δεξιά). Περατέρω βλέπομεν ἀριστερὰ τὴν Καλλίπολιν καὶ τέλος μετὰ τὸν διάπλουν τοῦ πορθμοῦ, διτις διερχεται 3 καὶ πλέον ὥρας ἐξερχόμεθα εἰς τὴν Προποντίδα.

Ἐν τῇ Προποντίδι βλέπομεν ἀριστερὰ πολλὰς παραλίους Ἐλληνικὰς καὶ μικρές, ἐν οἷς τὴν Περίστασιν καὶ τὸ Μυρούφυτον. Μετὰ ταῦτα παραπλέομεν τὴν Προκόνησον, μετὰ δὲ τὸν διάπλουν τῆς Προποντίδος εἰςερχόμεθα εἰς τὸν Βόσπορον καὶ ἀποδιερχόμεθα εἰς τὸν Γαλατῶν τῆς Κωνιών πόλεων.

Γεωγραφία Γ' Φάρες Ἐλληνικοῦ Ψηφιοποίησης από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

II. Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ Θεσσαλονίκης καὶ
Ιωαννίνων εἰς Κέρκυραν.

Ἐκ τοῦ Γαλατᾶ διερχόμενοι τὴν γέφυραν τοῦ Κεράτειου κόλπου μεταβαίνομεν εἰς τὴν κυρίως Κωνσταντινούπολιν (Σταμπούλ), ἔνθι εἰςερχόμεθα εἰς τὸν διὰ Θεσσαλονίκην σιδηρόδρομον. Διερχόμεθα τὴν παραλίαν τῆς πόλεως βαίνοντες πρὸς Δ. Ἀφ' οὗ διέλθωμεν τὸν "Αγιον Στέφανον ἀπομακρυνόμεθα τῆς παραλίας διερχόμεθα τὰς Μέτρους (Τσατάλτζαν) καὶ φθάνομεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Τσαρλού (παραποτ. τεῦ Εργίνου), ἦν ἀκολουθοῦντες διερχόμεθα παρὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Ἐκεῖθεν συγχωντόμεν τὸν "Εργίνην καὶ ἀκολουθοῦντες τοῦτον διερχόμεθα παρὰ τὴν πολίχνην Λουλέ Βουργάς (Άρκαδιούπολιν). Μετὰ ταῦτα φθάνομεν εἰς τὸν σταθμὸν Κουλελί Βουργάς καθ' ἧν διασχίζεται ἡ σιδηροδρομός γραμμή. Ἡμεῖς ἀκολουθοῦμεν τὴν νοτιωτέραν βαίνοντες κατὰ τὴν δεξιὰν ὅχθην τοῦ "Εδρού. Διερχόμεθα τὸ Διδυμότειχον, μεθ' ὅ εἰςερχόμενοι εἰς τὸ Βουλγαρικὸν ἔδαφος βλέπομεν τὴν πόλιν Σουφλί, μεθ' ὅ ἀφίοντες τὸν "Εδρον φθάνομεν εἰς τὴν πόλιν Λεδεαγάτης, κειμένην κατὰ τὸ Θράκιον πέλαγος. Ἐκεῖθεν πάλιν πρὸς τὰ μεσόγεια τρεπόμενοι διερχόμεθα τὴν Γιουμουλιτζίραν, τὴν Ξάνθην καὶ φθάνομεν εἰς τὸν Νέστον, δριον Θράκης καὶ Μακεδονίας. Ἡδη εἰςερχόμεθα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν ἀκολουθοῦντες ἐπ' ἀρκετὸν τὴν ἀριστερὰν ὅχθην τοῦ Νέστου βλέπομεν δεξιὰ τὰ ὑψηλὰ δρῦν τῆς "Ροδόπης. Ἀφ' οὗ διέλθωμεν τὸν ποταμὸν, φθάνομεν μετ' ὀλίγον εἰς τὴν εὐφοριατάτην πεδιάδα τῆς Λράμας. Διερχόμεθα παρὰ τὴν ώραίαν ταύτην πόλιν καὶ τὴν πολίχνην Ζηλιάχωβαν μεθ' ἧν εἰςερχόμεθα εἰς τὴν εὔφορον πεδιάδα τῶν Σερρῶν. Σαθμεύομεν εἰς τὰς Σέρρας καὶ τὸ Σιδηρόκαστρον, μεθ' ὅ διερχόμεθα τὸν ποταμὸν Στρυμόνα ἔχοντες πρὸς Β. τὸν "Ορδηλον. Μετ' ὀλίγον βλέπομεν τὴν λίμνην τῆς Δοϊράνης, ἐξ ἣς τρεπόμενοι πρὸς Ν. διερχόμεθα διὰ τοῦ Κιλκίς καὶ φθάνομεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἐκ Θεσσαλονίκης εἰςερχόμενοι εἰς τὸν διὰ Μονχοτίριον σιδηρόδρομον διατρέχομεν τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης, καθ' ἧν διερχόμεθα τοὺς ποταμούς Ἐγέδωρον καὶ Ἀξιόν. Μετ' ὀλίγον συγχωντόμεν τὸν Ἀλιάκμονα ποταμόν, ὃν ἀφίοντες ἀριστερὰ διερχόμεθα τὴν Βέροιαν, τὴν Νάρανταν καὶ τὸ Ραδιάν. Ἐκεῖθεν διαφύγομεν πεδιάδα

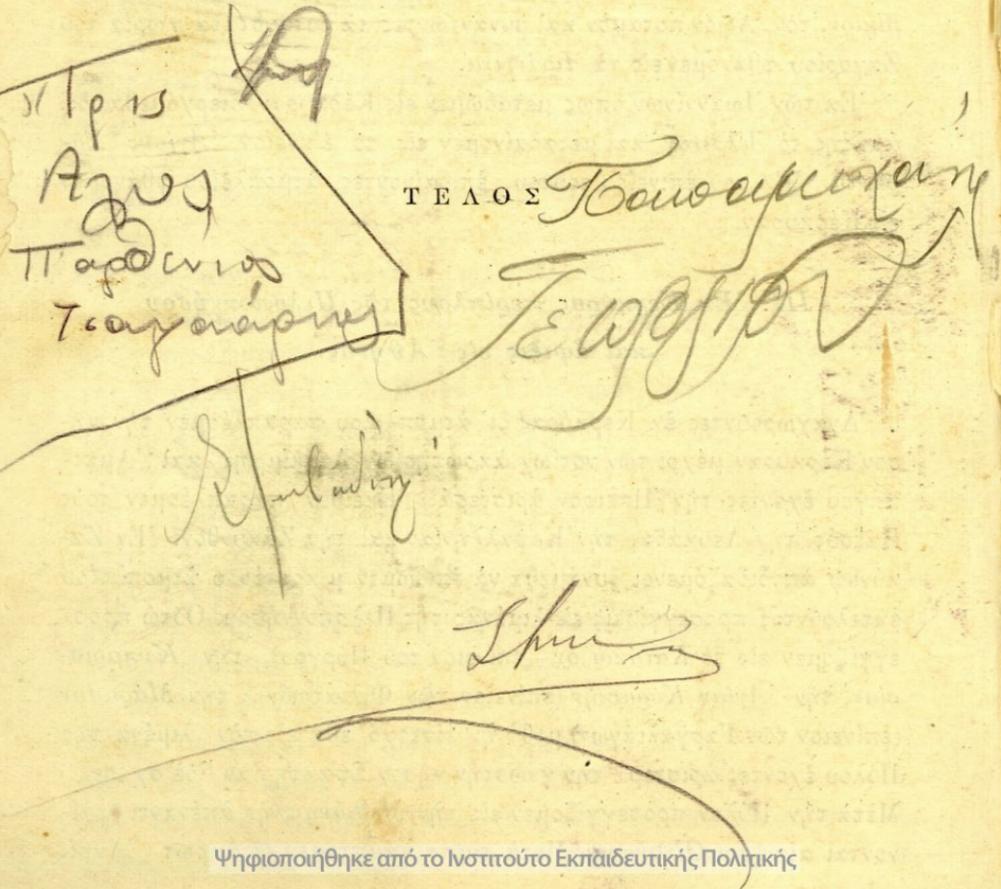
συναγνωτῶμεν τὸ χωρίον "Οστροβον καὶ τὴν ὁμώνυμον λίμνην (π. Βεγορρίτο), ἵς ἀκολουθοῦμεν τὰς ὅχθες. Μετὰ ταύτην διερχόμεθα τὸ χωρίον Σόροβιτς καὶ μετὰ τοῦτο παρὰ τὴν Φλώριναν, μεθ' ἣν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Σερβικὴν Μακεδονίαν. Διατρέχειμεν τὸ δροπέδιον τοῦ Μοναστηρίου καὶ τέλος φθάνομεν εἰς τὸ Μοναστήριον. Ἐκεῖθεν, δπως ἔξακολουθήσωμεν τὸ πρὸς Ἰωάννινα ταξεῖδιον, ἐπιβαίνομεν ἀμάξης. Ἀκολουθοῦμεν τὴν ἀρχαλαν «Ἐγνατίαν ὁδόν», ἥτις πάλαι ἐκ τῆς παραλίας τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγεως ἔφθανεν εἰς θεσσαλονίκην. Ἄφ' οὗ διαβαθμεν τὰς βορείας ὑπαρείας τοῦ Βάρνου, τρεπόμεθα πρὸς Ν. ἀκολουθοῦντες τὰς δυτικὰς ὅχθες λίμνης τῶν Πρεσπῶν. Ἐκεῖθεν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Ἡπειρον. Φθάνομεν εἰς τὴν Κορυτσάν, δόποθεν δι' ὁρειγεῦς ἐδάφους διειτρέχειμεν τὴν περιοχὴν τῆς Κολωνείας βλέποντες Ν.Α. τὸ ὄρος Βοῖον. Ἀκολούθως διερχόμεθα τὴν πολιάγυην Δασοβίκιον, τὸν Ἀφον ποταμὸν καὶ συγναντῶντες τὰ δυτικώτατα χωρία τοῦ Ζαχορίου φθάνομεν εἰς τὰ Ἰωάννινα.

Ἐκ τῶν Ἰωάννινων, δπως μεταβαθμεν εἰς Κέρκυραν, διερχόμεθα δι' ἀμάξης τὸ Δέλβινον καὶ μεταβαίνομεν εἰς τὸ ἐπίνειον Ἀγίου Σαργάντα. Ἐκ τοῦ ἐπίνειου τούτου ἐπιβαίνοντες ἀτμοπλοίου φθάνομεν εἰς Κέρκυραν.

III. Ἐκ Κερκύρας περίπλους τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀφιξεις εἰς Ἀθήνας.

Ἀναχωροῦντες ἐκ Κερκύρας δι' ἀτμοπλοίου παραπλέομεν τὴν νῆσον Κέρκυραν μέχρι τῶν νοτίων ἀκρωτηρίων Λευκίμμης καὶ Ἀμφιπάγου ἔχοντες τὴν Ἡπειρον ἀριστερά. Ἐκεῖθεν παραπλέομεν τοὺς Παξούς, τὴν Λευκάδα, τὴν Κεφαλληνίαν καὶ τὴν Ζάκυνθον. Ἐν Ζάκυνθῳ ἀποδιδόμενοι δυνάμεθα νὰ ἐπιβαθμεν μικροτέρου ἀτμοπλοίου ἐκτέλοσντος προσεγγίζεις εἰς λιμένας τῆς Πελοποννήσου. Οὕτω προσεγγίζομεν εἰς τὸ Κατάκωλον (ἐπίνειον τοῦ Πύργου), τὴν Κυπαρισσίαν, τὴν Ἀγίαν Κυριακὴν (ἐπίνειον τῶν Φιλιατρῶν), τὴν Μάραθον (ἐπίνειον τῶν Γαργαλιάνων) μεθ' ἣν εἰσερχόμεθα εἰς τὸν λιμένα τῆς Πύλου ἔχοντες ἀριστερὰ τὴν γνωστὴν νῆσον Σφακτηρίαν (ἰδὲ σχ. σελ.) Μετὰ τὴν Πύλον προσεγγίζομεν εἰς τὴν Μεθώνην, ἷς ἀπέναντι φαίνονται αἱ ώραι Οἰνοπάσαι. Μετὰ ταῦτα κάμπτομεν τὸ ἀκρωτ. Ἀκρι-

ταν καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον. Προσεγγίζομεν εἰς τὴν Κορώνην, τὰς Καλάμας, μεν’ ἦν παραπλέομεν τὴν Μάνην βλέποντες τὸν ὄφηλὸν Ταῦγετον. Προσεγγίζομεν εἰς τοὺς λιμένας ταύτης Αιμέριον (ἐπίνειον τῆς Ἀρεοπόλεως) καὶ τὸν Γερολιμένα, μεθ’ ὃν κάμπιοντες τὸ Ταίναρον καὶ εἰσπλέομεν τὸν Λακωνικὸν κόλπον. Κατὰ τοῦτον προσεγγίζομεν εἰς τὸ Γύθειον, τὴν Ἐλαίαν (ἐπίνειον τῶν Μολάων), τὴν Νεάπολιν (Βάτια), μεθ’ ἣν ἐξερχόμεθα τοῦ Λακωνικοῦ, κάμπιοντες τὴν Μαλέαν. Ἐκεῖθεν πλέοντες διὰ τοῦ Μυρτίου πελάγους προσεγγίζομεν εἰς τὴν Μορευβασίνην. Μαχρὰν βλέπομεν τὸ ὅρος Ηλέργωνα, μέχρις οὐ παραπλεύσαντες τὴν Ὑδρανήν καὶ τὸ ἀκρωτήριον Σκύλλαιον εἰσερχόμεθα εἰς τὸν Σαρωνικόν. Βλέπομεν ἀριστερὰ τὰς νήσους Πόρον, Αἴγινα καὶ Σαλαμῖνα καὶ τέλος φθάνομεν εἰς Πειραιᾶ ἐπόθεν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἐπανερχόμεθα εἰς Ἀθήνας.

Οδρογαύλη
Πτωρρού

πτω
πτωρρού
πτωρρού

πτωρρού

πτωρρού

1000

000034

000058